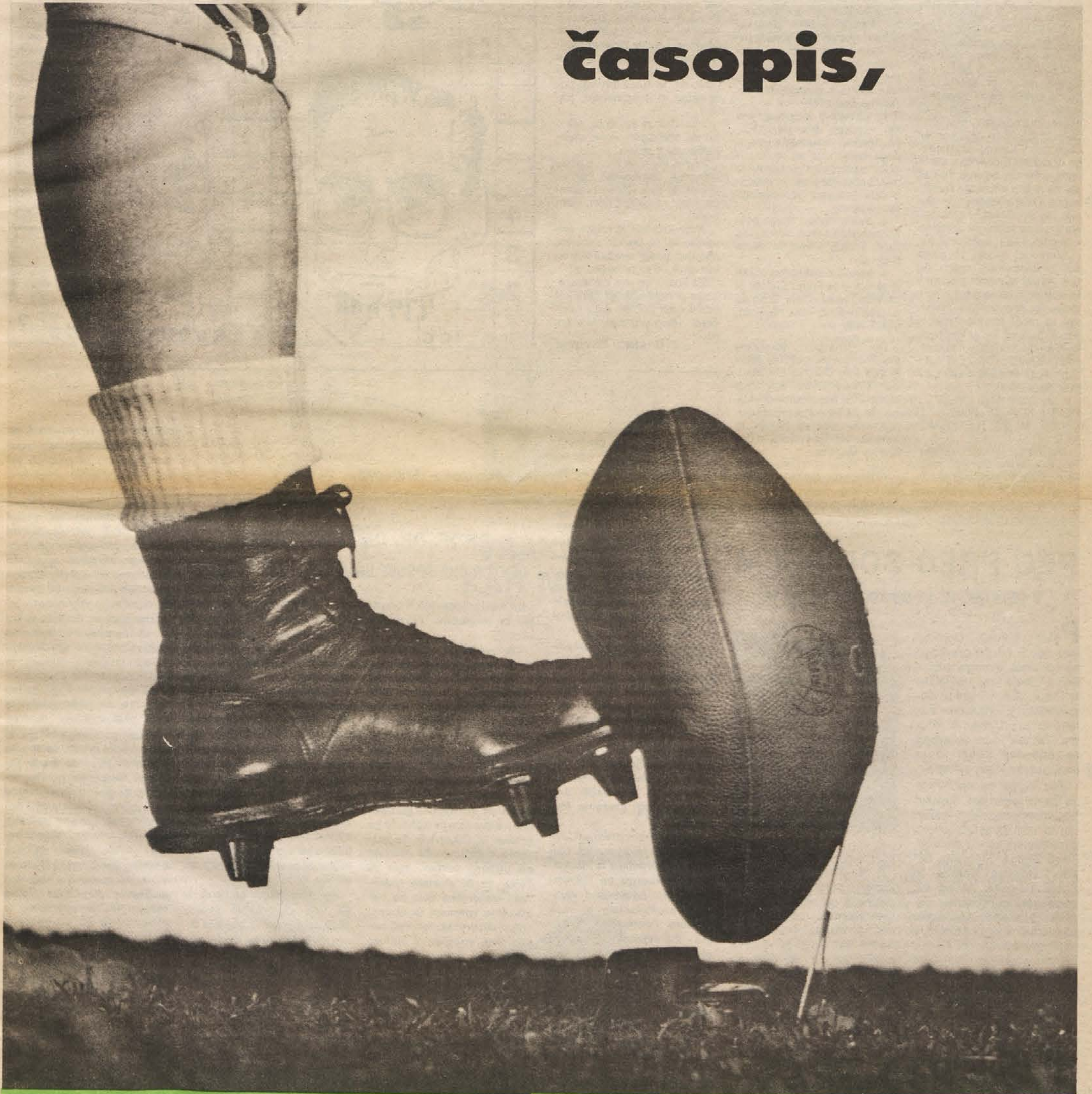

KATEDRA KATEDRA

časopis,

ki je že 30 let
močnejši od papirja

1989/2619

IV. 224 / 1989/90

1989/2000

ANATOMIJA MARIBORSKEGA POLITIKA

Že površna semantična analiza »družbeno-političnega« jezika zadnjih nekaj mesecev nam pokaže nekaj sila zanimivega: frekvenčnost pojavljanja besed, ki so izvedene iz besede »politika«, se je občutno zvečala. Aktualni teksti v časopisih in revijah so polni besed: politika, politično, politiki, politične organizacije, politične stranke, politični marketing, politični pluralizem, politični interesi itd. itd. Besede, ki so izvedene iz besede »politika«, prevladujejo nad besedami, ki so izvedene iz besede »družba« in »samoupravljanje«, kar je eden od podatkov, ki govorijo, da sfera »družbeno-političnosti« razpada in da se oblikuje nova sfera, za katero je eminentna lastnost političnost.

Vse kaže, da so minili časi, ko je bil politik zaničevan poklic, če pa ste komu rekli: da »politizira« ali pa da se bori za oblast, se je to slišalo kot groba kritika, huda diskvalifikacija in konec možnosti za uspeh prizadetega. Politično delovanje je bilo priznано le, če je bilo v funkciji družbenega (družbeno-politična aktivnost, samoupravljanje itd.) ali pa, če je bilo v funkciji socialistične (komunistične) revolucije (le komunisti, revolucionarji, so se lahko šli politiko).

Kakorkoli že, politika je tu. Sodejavnici Studia za politični in ekonomski marketing (UK ZSMS Maribor) smo se v te spremembe vključili z raziskavo o poznavanju, zaupanju in moči Mariborčanov v svoje politike — pri tem pa smo sledili naslednjim rekom: NISO SAMO TURIZEM LJUDJE, TUDI POLITIKA SO LJUDJE (POLITIKI)

POVEJ KDO TE POZNA, TI ZAUPA, MI PA TI POVEMO, KDO SI.

Mariborčane smo spraševali, katere mariborske politike poznajo in zanimivo je bilo to, da več kot 2% anketirancev pozna le devet politikov.

Po mnenju anketiranih sestavljajo politični aktiv Maribora naslednji gospodje: Ivan Čuk, Franci Pivec, Alojz Križman, Slavko Vizovišek, Emil Tomažič, Matija Malešič, Branko Smole, Franc Štelcer in Tomaž Kšela. To, da na tem spisku ni mladinskega funkcionarja oz. predstavnikov novih zvez in gibanj, govori o ortodoksnosti mariborskega prostora. O naravi mariborskega političnega prostora pa govori dobro podatek, da anketiranci najbolj zaupajo Franciju Pivcu, največ moči pa pripisujejo Ivanu Čuku.

Maribor je zagotovo na njihovi strani.

Posamezni anketiraneec je po večini poznal več zgoraj naštetih politikov — zato smo sodelavci SPEM naredili analizo, katere politike poznajo skupaj posamezni anketiranci. Dobili smo zelo zanimivo sociometrično sliko mariborskega političnega aktivna, s katere lahko potegnemo naslednje zaključke:

1. Osrednjo pozicijo, vse niti v rokah, ima Ivan Čuk, predsednik mestnega izvršnega sveta

2. Vseh devet politikov je med seboj kar dobro povezanih (anketiranci jih poznajo vsaj v parih)

3. Jedro mariborskega političnega aktivna tvori trojka Ivan Čuk, Franci Pivec in Alojz Križman

4. Nekoliko ekskomuniciran iz aktivna je le Franc Štelcer in seveda Tomaž Kšela, ki se še najbolj močno veže na Francija Pivca.

Po poznavanju anketirancev mariborski politični aktiv tvorijo Ivan Čuk, IS SM Maribor, Franci Pivec, MK ZKS Maribor in kaj čudna družčina. Če pa se malo zamislimo, ugotovimo, da so IS, ZK in univerza ključni faktorji, ki definirajo Maribor.

Poglejmo možno logiko oblikovanja mariborske politične svete trojice.

Nekaj podatkov: Pivcu in Križmanu bolj zaupajo moški kot ženske, Čuku pa oboji, Pivcu in Čuku ne zaupajo mladi, zaupajo pa Križmanu, vsem trem zaupajo predvsem izobraženi anketiranci (?!), tisti z osnovno šolo ne zaupajo nobenemu. Pivcu pripisujejo moč predvsem moški, Križmanu pa ženske, Čuku oboji, Pivcu in Križmanu ne pripisujejo moči mladi, Čuku pa vseh starosti, vsem trem moč pripisujejo predvsem bolj izobraženi ljudje (?!). Tako podatki. Kaj pa logika.

Metanje omenjene trojice v isti koš ni logično — Čuka, Pivca in Križmana povezuje dejstvo, da zelo pomembno oblikujejo javno mnenje Mariborčanov in s tem mariborsko stvarnost, pri čemer bi lahko rekli, da se funkcionalno povezujejo in dopolnjujejo. Kako?

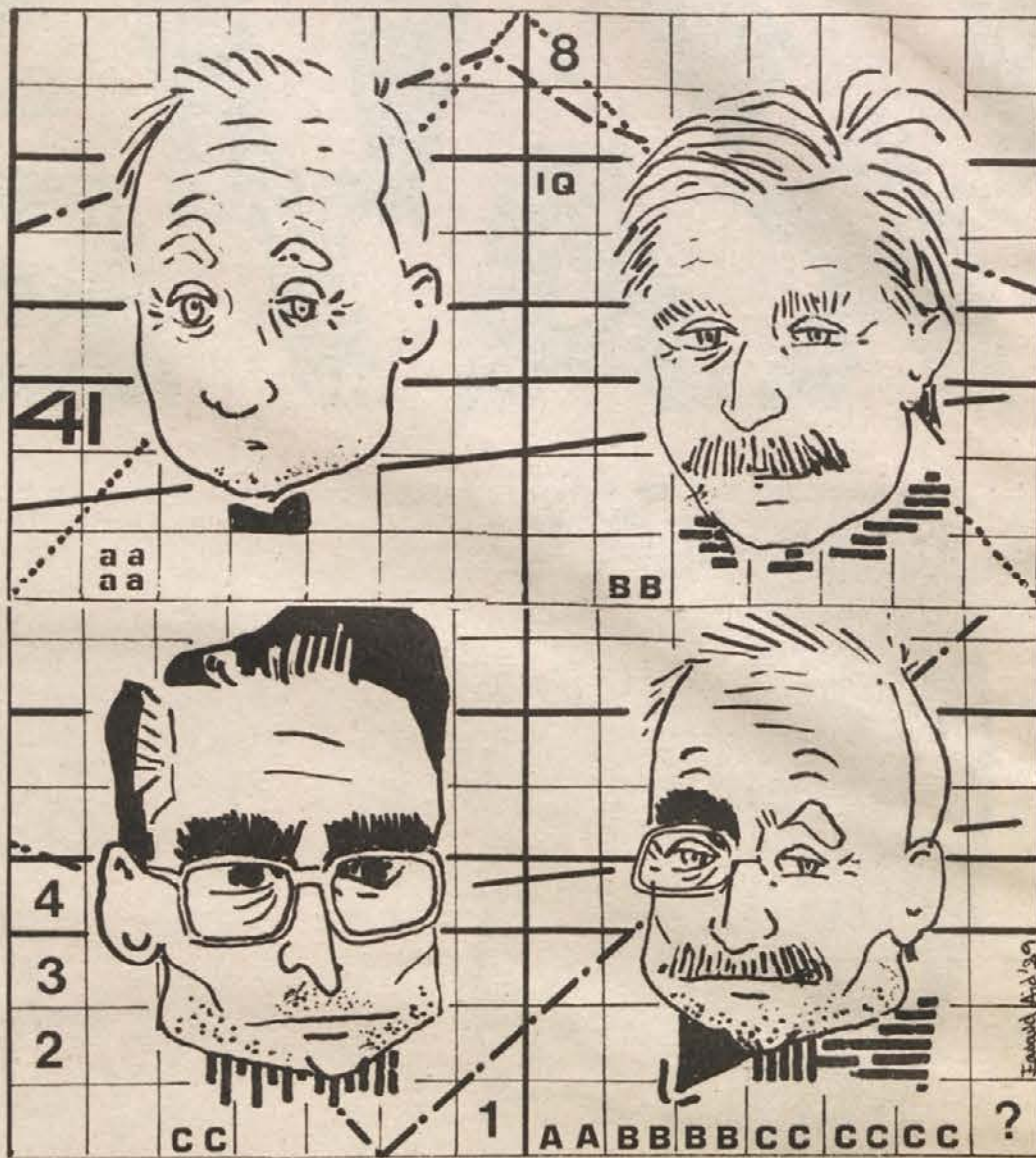
Ivan Čuk je izvršnik, mariborski manager, »one man« mariborskega prostora.

Franci Pivec je mož partije, reformist mariborske partije, človek, ki daje vtis izobraženca, idejno-politični lider Maribora.

Alojz Križman je rektor univerze, ki ni prava univerza, nesojen vodja mariborske alternative, ki to prav tako ni.

Za konec še ena parafraza: Naša prihodnost so, bolj kot mladi, naši politiki. Zato zaključimo: »Bog pomagaj Mariboru!«

BRANKO ŽNUDEL

Mednarodno družabništvo mest in visokih šol naj ne bi obstajalo le na papirju. Smiselno je šele takrat, ko oba partnerja izpolnjujeta dogovore. Za dolgoletne odnose med Marburgom in Mariborom, med Philippsovo univerzo in mariborsko univerzo, lahko ponosno in z zadovoljstvom ugotovimo, da se je medsebojno delo obneslo in bilo plodno za oba družabnika.

Družabništvo med mestoma je trajalo že več kot desetletje, ko sta univerzi v začetku maja 1982 tudi formalno potrdili dogovor o družabništvu. Med tem časom je že obstajalo sodelovanje na različnih ravneh, še posebej pri izmenjavi znanstvenikov, ki so sodelovali na zasedanjih in simpozijih univerz, kot tudi srečanja študentov.

Letni delovni program ureja večino večdnevniških obiskov znanstvenikov iz Maribora in Marburga na univerzi gostiteljici, namenjenih različnim predavanjem in raziskavam. Pomembno razširitev znanstvenih odnosov predstavlja program za leto 1989, ki ga je podpisal rektor mariborske univerze 4. 4. 1989 v Marburgu. Marburško univerzo zastopajo znanstveniki s področij gospodarstva, prava, geografije, splošne in germanske lingvistike in filologije, psihologije, fizike in znanosti s področja vzgoje, kot tudi s področja športa in motologije. Po dogovoru so znanstvene teme v vseh programih obiskov.

Seveda pa ima sodelovanje visokih šol ne glede na državne meje zmeraj prednost pred znanstveno izmenjavo mnenj. Zato je koristno negovati tudi kulturne in športne stike, saj ti v dolo-

Maribor - Marburg
20 let

PROF. DR. DIETRICH SIMON,

REKTOR PHILIPPSOVE UNIVERZE V MARBURGU/L

čeni meri prispevajo h krepitvi in poglobitvi človeških vezi.

Ob tem bi rad omenil tudi, da so športniki obeh univerz že vrsto let sodelovali na tekmovanjih v okviru študentske izmenjave. Odločilne impulze k poživljanju odnosov pa je v zadnjem času dala umetnost. Risbe in grafike profesorjev in študentov mariborske univerze je bilo moč videti v Marburgu, v Mariboru pa sta bili dve razstavi del marburškega Inštituta za grafiko in slikarstvo. Te razstave so v javnosti naletele na ugoden odmev, zato bi želel, da bi postale redne. Kajti umetniška dela ne postavljajo vprašanj le opazovalcu ali družbi, marveč nudijo tudi vpogled v kulturo dežele, iz katere izhajajo. Veliko prispevajo k boljšemu razumevanju te kulture in podpirajo dialog med narodom. In ta dialog bi veljalo spodbujati.

Philippsova univerza je zato v preteklih letih svoje sile vlagala v razširjanje in izgrajevanje svojih mednarodnih odnosov. Saj imajo od take izmenjave izkušnje, ki vključuje dežele Vzhoda in Zahoda, dobiček oboji, profesorji in študenti. Poleg mariborske univerze je Philippsova univerza povezana tudi z naslednjimi visokimi šolami: University of Kairo (Egipt), Université de Poitiers (Francija), University of Kent (Velika Britanija), Università degli

vsakovrstnih birokratskih težav, jim pomagaj, da spoznajo mesto in okolico ter vzpostavijo prve družabne stike, še posebej s študenti iz višjih semestrov. Tej splošni predstavitvi na večini smeri sledi tudi strokovni orientacijski teden, kjer lahko tuji študenti spoznajo strukturo njihovega študija in dobijo pregled nad svojim študijskim programom. Izkušnje kažejo, da tisti, ki jim je to namenjeno, tovrstno pomoč pozitivno ocenjujejo.

Tuji študenti, lektorji in mladi docenti, ki želijo spoznati Marburg in Philippsovo univerzo, se lahko udeležijo tudi vsakoletnega mednarodnega poletnega tečaja, ki ga univerza prireja večinoma od srede julija do srede avgusta. Marburški poletni tečaj, ki se ga prireja od konca 19. stoletja, je najstarejši poletni tečaj kakšne nemške univerze. Interesantom iz celega sveta lahko približa nemško zgodovino in kulturo in jim da vpogled v aktualna družbena vprašanja. Poleg tečajev jezika, predavanj in ekskurzij je še dovolj časa za kulturna doživetja, kot tudi oddih in rekreacijo. Med prireditvijo profesorji in sodelavci skrbijo za strokovno in socialno oskrbo gostov.

Del tradicije predstavljata tudi dve štipendiji za udeležbo na poletnem tečaju za študente iz Maribora. Zadnji dve leti pa velja tudi obratno, namreč da se lahko dva študenta Philippsove univerze udeležita tečaja jezika v Mariboru.

Prav gotovo bi bilo zaželeno, če bi dobri stiki med univerzama postali še tesnejši. Prepričan sem, da je izmenjava dobiček za vse udeležence in upam, da bo obiskovalcem obeh družabnikov — visokih šol obisk zmeraj v zadovoljstvo.

PEC PRED SODIŠČEM

V ČETRTEK, 12. 10. OB 8.00 URI V SOBI 16

Peter Tomaž Dobrila-Pec naj bi bil po predlogu namestnika javnega tožilca Petra Čibeja kriv, ker je žalil Tita in JLA v članku, objavljenem v »Katedri« natančno pred dvema letoma. Članek je bil objavljen na sosednji strani in je imel naslov »Dan potem«.

Šlo je, če se spomnite, za prvo jesensko številko po spomladanski, v kateri naj bi izšli (številka je bila zaplenjena) zapisi dr. Vojislava Šešljaja, Milovana Brkića, Dragice Korade in Sama Resnika, ki so bili spoznani za sporne, čeprav natisnjeni niso ugleдали luči dneva. V številki, v kateri je bil sporni Pecov članek objavljen, je bil za takega spoznan tudi komentar Igorja Mekine, naslovljen na gospode sodnika. Čudno naključje je zmlelo dvoje zaporednih števil našega časopisa. Deklarativno neodvisno sodstvo bo ugotavljalo, če je Pec kriv. Ker smo za sodstvo spoznali, da ni neodvisno, da deluje v navezi s politiko, so njegove odločitve politične. Takšne torej, ki peljejo vodo na mlin oblastnim strukturam. Izkušnje torej nalagajo, da sodiščem v takšnih procesih ne gre verjeti. Pec seveda ni kriv. Toda sodnja ima svojo oziroma politično logiko. Če Tita (v kon-

kretnem, Pecovem primeru) še vedno spoznava za živega, prenos njegovega pogreba pa smo gledali in tudi kasneje se ni nihče oglasil, da ga je videl kje hoditi naokrog, je njihova logika takšna, ki vodi do iracionalnih sklepov. Pecova je bila, za razliko, smiselna. Tito je bil predsednik Jugoslavije, torej je bil kriv za Goli otok, ki je še vedno v Jugoslaviji. Vojska je lastnik orožja, torej je kriva za mrtve vojake. Obratna logika je kurja — vodi do piče in v lonec. In ker nočemo videti Peca kot pičo, pa tudi sodnije ne v loncu, Pec nima kaj iskati na sodišču. Toda Pec bo vendarle moral tja, zato mu bom predlagali morbiden štos: za priči naj pokliče Tita in Kelmenčija. Tako bo logiki tožilca Petra Čibeja zadoščeno.

B. P.

DARKA ZVONAR

GLAVNO, DA SMO SLOVENC

»Samo dve tragediji obstajata na tem svetu. Ena je, da človek ne doseže tega, kar si želi, druga pa, da to doseže. Slednja je resnična tragedija.«

Oscar Wilde

Ampak ker je tam okrog 27. septembra kazalo, da je hudič v Beogradu res tako črn, kot nam ga sicer rada slika nacionalna politokracija,

smo vrli Slovenci slednjo na vse možne načine podprli in slavili svoje nacionalne junake od Kučana prek Potrča navzdol. Pragmatično gledano nič

hudega — če bi uradna politika ljudstvu to zaupanje vrnila in razpisala (naknadni) referendum za ustavno dopolnila. Če že skušamo odmisli, da sedanja skupščina, ki je zakonodajno telo, ni bila izvoljena demokratično, bi bilo prav, da bi se referendumsko izrekli vsaj o vprašanih, kakršna so črtanje preživelih temeljnih načel, preciziranje postopka za odcepitev, volitve in pristojnosti skupščinskih zborov.

Če smo zaradi sprevržene jugorealnosti, v kateri se je ena republiška ustava že sprejemala v senci tankov, zdaj državljani Slovenije dobili amandma, po katerem lahko republiška skupščina razglaši izredne razmere v Sloveniji tudi zunaj neposredne vojne nevarnosti(!), je seveda toliko pomembnejše vprašanje, kakšen bo v prihodnje slovenski parlament. Ob tem ko je opozicija že tako pristala na kompromis ohranitve treh zborov, je le malo manjkalo, da bi s 36. amandmajem (o volitvah) bil volk sicer sit, koza pa ne cela, čeprav bi ostala koza. Ali razlaga, ki je bila temu amandmaju dodana v zadnjem trenutku (da bo o večinskem, proporcionalnem

ali kombiniranem načinu volitev odločil šele volilni zakon), tiste, ki sedijo na eni strani razmajane okrogle mize in se na vse pretege trudijo, da bi vsilili večinski princip, res zavzuje, bomo sicer šele videli. Navsezadnje je partija svojo muhavost, ki si jo za zdaj kot edina na oblasti lahko mirno privoščiti, že večkrat potrdila — tudi s svojimi »timeouti« za okroglo mizo. Očitno se zdi sama sebi dovolj močna, da ji te značajske poteze ni treba skrivati. Najbrž pa bomo pričali še kakšnim »dealom« in kompromisom v imenu južne nevarnosti.

Vsekakor nas, če bo prišlo do večinskih volitev, s tem pa do dveh blokov »slovenske pomladi«, bog obvarji tako poenotenih komunistov kot protikomunistov brez programov. Pa tudi tega, da bi v tem podalpskem kotu, kjer se je imelo ljudstvo do zdaj navado tolažiti s tem »glavno da smo zdravi«, v prihodnje poslušali novo varianto na isto temo: »Glavno da smo Slovenci«.

Kot je očitno, smo se z novimi amandmaji k slovenski ustavi wildovski resnični tragediji uspešno izognili — vsej novo prebujeni slovenski samozavesti in prešernovski prešernosti na dan D (27. september) navkljub. Pri amandmajih, ki so spravili v tolikšen bes jugocentralističnega šesteroglavega zmaja, ko je šlo za nohte, v glavnem res ni bilo popuščenja — bomo prizanesljivi, milimeter, prosto po Smoletu, gor ali dol —, ampak marsikaj tega, kar naj bi zakoličilo pravice posameznika kot državljan, čaka na neke boljše (?) čase, ko bomo pisali novo ustavo.

Če bi prišlo do »resnične tragedije«, se predsedniku slovenske skupščine pri pisnem prepričevanju jeznoritega zveznega predsedstva, naj slednje ne razpravlja o slovenskih dopolnilih, kot »argument« seveda ne bi zapisalo to, kar se mu je. Namreč: da bo nasprotovanje zveznega vrha »spornim« amandmajem samo še okrepilo nekatere zahteve slovenskih radikalcev. Oziroma, če citiramo, da bi »to okrepilo težnje za sprejem predlogov, ki smo jih po večinskem mnenju v SR Sloveniji doslej zavračali (črtanje

temeljnih načel, ustavni postopek za odcepitev, volitve na strankarski podlagi in druge).« Nič hudega — za predsednika Potrča seveda — če javnomnenjske raziskave kažejo drugačno podobo večinskega mnenja od tiste, ki si jo riše sam. Navsezadnje je tiste visoke odstotke javnega mnenja, naklonjenega posameznim vrednotam pluralizma (tudi strankarskega!), še zmeraj mogoče ovreči s tem, da ubogo neuko ljudstvo ni vedelo, po čem je bilo vprašano. Argument, s katerim uradna politika, ko gre zares, prav rada mahta. Tako bojda tudi tistih več kot 50 odstotkov Variantinih anketirancev, ki so se zavzeli za proporcionalni način prihodnjih volitev, ni vedelo, za kaj se zavzema.

S takšnim »prepričljivim« protargumentom so bili namreč na sam dan D potolčeni alternativci, ko so si v skupščini prizadevali za spremembno amandmaja o volitvah. Kot da ne bi bilo v končni fazi vseeno, če si je več kot polovica anketirancev zaželela proporcionalne volitve samo zato, ker stoji za njimi alternativa, oziroma ker se jih kot hudič križa brani partija.

Enostavno, času popolne kritike starega primerno sporočilo grafita, si je za moto — oziroma vsaj za reklamni slogan — izbrala ZSMS. Zveza, ki se zna pohvaliti, da je v zmedenem prostoru političnih iracionalij vedno prva, to še vedno ostaja. Na najbolj neposreden način — resda s pomočjo SM studia Delo — so se poistovetili z banalnim, vsebir, sko nabitim sporočilom »glasa L'lice«, s stensko pisarjo verje, no vsega naveličanega ekshibicionista. Do tega je prišlo hkrati z za ZSMS najbolj burnimi zbori zadnjega časa. Ob pripravah na bližnji kongres, na katerem bo očitno moč ujeti tudi del političnega leska, leska ob borbah za volilce, ki nam je bil doslej domač samo v zatemnjenih dnevnihih sobah ob prižganih televizorjih, sta prišla na dan vsa »blišč in beda« slovenskega mladinskega političnega foruma.

Dva petka nazaj so se mladinci sestali v Cankarjevem domu, republiška konferenca pa je razpravljala o program-

skih usmeritvah zveze: ki naj bi se na portoroškem kongresu spremenila v enovitejšo politično organizacijo, sposobno v na novo opredeljenih okoliščinah »boja za oblast« pridobiti čim več glasov in vseh iz tega izhajajočih konsekvenc. Takrat se vodstvu ni posrečilo dobiti podpore foruma, zahvaljujoč tudi — in predvsem — lastnemu medvedjemu obnašanju. Atake ljubljanskih študentov pač niso zmogli ubraniti, ali drugače povedano, ob zavzemanju za pluralizem — ne samo papirnato — jih je zmedel pluralizem znotraj zveze. Da je bila kopica razprav ljubljanskih ukajevcev deplasirana, v igri konsekvencij dejstev pač nima pomembne vloge. Bolj kot vse ostalo se opazovalcu vsiljuje misel, da je nervozno, ki je bila takrat močno prisotna, najbolj ustvarjalo, da je termin kongresa ZSMS — v začetku novembra — fiksiran.

Kako si sicer razlagati molk ali mencanje ob konkretnih predlogih za prestavitve kongresa.

Vseh takrat plasiranih govoric, ki so že po definiciji zlonamerne, pač ne gre obnavljati. Drži pa, kar se je repu-

»Dost mam«
grafit

bliška konferenca ZSM dogovorila in sklenila teden kasneje, minuli petek torej, v Bohinju. Bohinjsko nadaljevanje

konference iz Cankarjevega doma je bilo uspešno — za ukajevce celo zelo uspešno — saj je konferenca sprejela predloga programskih izhodišč in statuta, ob tem pa še dva amandmaja, ki predlagata kongresu ZSMS, da spozna samostojni študentski organizaciji za pravni naslednici Univerzitetnih konferenc.

Obveljala je torej racionalna pred »jugoslovansko« logiko, kar pomeni približno to, da je volk sit in koza cela, pobude pa formalno zrele za obravnavo na kongresu.

Gre torej za kar prelomne pobude: vztrajanje pri reafirmaciji samostojne študentske organizacije je privedlo že skoraj do njih. Zadnje besedo, ki je ključna vtolko, ker bi študentski organizaciji prevzeli tudi vso ukajevsko infrastrukturo, bo imel kongres. V perspektivi to pomeni, da bosta lahko študentski organizaciji dejansko postali stanovski, oziroma se bosta, če bodo razmere pač tako narekovale, potegovali na volitvah.

Zapisano še zdaleč ni nepomembno ali le črka na papirju. Do naslednjih ustavnih sprememb ali do prvega puča so »pridobitve slovenske pomladi« kodificirane. In ker je tudi v tem ZSMS prednjačila, bi bilo zgolj usodno, če ne bi prekinila patronata nad študentsko organizacijo. S slednjo pa bodo študentje lahko — vsaj vse možnosti imajo — uveljavljali svoj prav. Dve Univerzi, dva časopisa, dve radijski postaji (mariborska žal še vedno čaka na boljše čase za redno oddajanje) te možnosti dajejo. Namreč, skrajni čas je že, da se s politiko začnejo ukvarjati politiki. In s političnimi spletkami ter zamerami.

SAŠO DRAVINEC

VSAKOMUR,
KAR MU GRE

ALENKA KAJZER

RESNIČNOST

Sodeč po septembrski 48 odstotni stopnji rasti drobno-prodajnih cen tudi pri nas niso več daleč časi, ko si bo varčen možakar ob vstopu v gostilno naročil in plačal dve steklenici piva, kajti druga steklenica bo, ko popije prvo, že dražja. Zgodbica o varčnem možakarju prihaja iz Nemčije, iz obdobja nemške hiperinflacije v letih 1921 — 23. Inflacijska stopnja v Jugoslaviji pa se je v septembru povsem približala Caganovi (v ekonomski teoriji uveljavljeni) meji hiperinflacije — 50 odstotni mesečni stopnji.

Nemci ob vsej svoji natančnosti hiperinflacije v svojem gospodarstvu seveda niso dolgo trpeli; njen pojav je bil predvsem posledica ogromnega proračunskega deficita, ki se je pojavil zaradi plačevanja vojnih odškodnin in so ga pokrivali s tiskanjem denarja. Ustavitvi hiperinflacije sta botrovali monetarna in fiskalna reforma ter »reprogramiranje« odplačil vojne odškodni-

ne. Monetarna reforma je deželi nemški prinesla novo denarno enoto in samostojno centralno banko, fiskalna pa predvsem povečanje davkov in zmanjšanje proračunskih izdatkov; slednje so dosegli z zmanjšanjem državnega aparata in števila zaposlenih v javnih službah — enostavno, hitro in učinkovito.

Pri nas je vse drugače, so že pred leti prepevali Skakafci in imeli pri tem v mislih ljudsko milico. Žal pa drugačnost ni samo v njej, ampak tudi v družbeni lastnini in samoupravljanju, torej v samih temeljnih sistema. Diskvalifikacija trga kapitala in dela, ki iz takšnih temeljev izhaja, deluje dolgoročno uničujoče na relativne cene, gospodarsko strukturo in s tem gospodarstvo kot celoto.

Serija neuspelih poskusov stabilizacije jugoslovanskega gospodarstva in naraščajoče mesečne stopnje inflacije sprožajo močne pritiske na vlado in zahtevajo takojšnjo

odpravo inflacije s takoimenovanim šok programom, vendar je pripravljenost prebivalstva, da plača socialno ceno stabilizacije (padec standarda, povečana brezposelnost) kljub mitingom proti inflaciji izredno vprašljiva. Slednje dokazuje tudi »padec«

lanskih majske nominalnih sifer.

Izkušnje Izraela in Argentine ob izvajanju heterodoksnih šok programov v letih 1985 — 86, ki bi lahko bili za nas poučni, pa kažejo, da začetek izvajanja antiinflacijske-

ga programa označujeta predvsem močan padec realnih plač in porast realnih obrestnih mer. Vladi omenjenih dežel sta politiko izvajali v sodelovanju s sindikati; dogovor z njimi pri nas (če bi že bil možen) ni smiseln, saj kot predstavniki delavstva sploh ne obstajajo. Poseganja na področje osebnih dohodkov so zato za vlado še toliko bolj spolzka tla. Dejstvo, da je v obstoječem družbeno-ekonomskem sistemu kontrola osebnih dohodkov nujna, saj le-ti nimajo naravnega sovražnika. (kot pravi J. Mencinger), pa samo dokazuje njegovo defektnost.

Razpad jugoslovanskega družbenoekonomskega sistema postavlja odpravo teh defektov in spremembo samega sistema kot nujnost. Korenito spremembo pa bi povzročile v deželi gospodarski pretres, množico stečajev (nekatere ocene govorijo tudi o več kot polovici podjetij) in socialne nemire.

Za uresničevanje takšnih sprememb vlada nujno potrebuje močno podporo javnosti; predpogoj za to seveda je, da je bila vlada izbrana v demokratični proceduri. Kjer takšna procedura ne obstaja, se lahko na javnost sklicuje kdorkoli.

Markovičeva vlada se torej nahaja v pasti obstoječega političnega sistema, v katerem lahko v imenu ljudstva ali »radnog naroda« nastopa vsak govornik na mitingu. V tej pasti naleti Markovič na iste težave, če se odloči za sistemski status quo, ali če hoče sistem radikalno spremeniti; zaradi tega mu je mnogo lažje ukrepe napovedovati, kot pa izvajati.

Stvari pri nas torej niso tako preproste, kot so bile v tistih davnih časih v Nemčiji. Toda že stari Rimljani so rekli: »Dum spiramus, speramus«. Zahodni Nemčiji pa danes tudi ne gre tako slabo.

"Drago Jančar, slovenski pisatelj, avtor celega niza že slavni in referenčni del, je bil pred dvajsetimi leti urednik »Katedre«. Zaradi »politične nesprejemljivosti« je moral skupaj s kolegi zapustiti uredništvo, videti nasilno prekinitev lastnega novinarskega angažmaja. Ne glede na vse, milo rečeno, neprijetnosti, ki jih je zaradi svojega dela doživljal v tem mestu, razmišlja o njem in o njegovem širšem miljeju tako, kot je zapisano spodaj. Ker si drzno verjeti, da natančno zremo v svet, nam ob začetku izhajanja tridesetega, jubilejnega letnika »Katedre« ni bilo težko izbrati človeka iz bivših Katedrinskih vrst, za katerega verjamemo, da ima največ povedati."

KATEDRA, MARIBOR

KATEDRA Pri Katedri ste začeli sodelovati leta 1967, leto kasneje ste postali odgovorni urednik. Znana je vaša usmeritev iz tega časa, ko ste se najprej ukvarjali s študentskimi gibanji, kasneje pa prešli na ključna razvojna vprašanja in bili odslovljeni.

Jančar: »Gre za obdobje vsaj treh let, ki je po svoje znamenovalo moje življenje in moj, recimo tako, intelektualni in človeški razvoj. Zdi se mi, da je bilo zame prav to obdobje pri Katedri ključnega pomena, ker je bil to čas študentskih gibanj in na drugi strani tudi čas splošne liberalizacije. In kdor se pri dvajsetih formira na tak način, se kasneje ne more več bistveno spremeniti. Seveda so tudi izjeme. Vendar pa, naša generacija je rasla v obdobju sozamernega liberalizma, ki ga je po kvaliteti težko primerjati z današnjim stanjem in je na različne načine prenesla ideje iz tistega časa tudi na začetek osemdesetih, se pravi skozi sibirsko sedemdeseta leta.«

KATEDRA Takrat ste bili krivi, ker ste izrekli podporo Kavčiču in njegovi razvojni opciji.

Jančar: »Naše ideje v tistem času niso bile povsem jasno artikulirane. Šlo je za konglomerat zamisli v razponu od levičarstva preko funkcionalizma do nacionalizma. Zavzemali smo se za normalno neideološko funkcioniranje družbe. Z današnjega vidika je marsikaj, kar smo takrat počeli, nedolžno. Prelomnega značaja pa je verjetno bilo, da so naše ideje prihajale iz Maribora, kjer se je Univerza na nek način že ustalila. Z nami pa je dobila najverjetneje tisto, kar je za Univerzo najpomembnejše, samostojni študentski intelektualni angažma.«

Reagirali smo na stalinizem, ki je bil še vedno živ. Pri tem nismo imeli jasne ideje, kako naj se družba razvija. Bolj so nas zanimali konkretni dogodki. Vključeni smo bili v dogodek leta 1968 na romantično levičarski način. Zanimivo je, da smo se hitro razšli z idejami beograjskih študentov, ki so bile egalitarnostne in so na nek čuden način, po svoje, povzročile tudi sedemdeseta leta.

Sami smo se zavzemali za neko funkcionalistično varianto, ki pa se je morala zaradi stanja v družbi izkazati za protikomunistično, protidružbeno, protisistemsko... Popolnoma logično je bilo, da je sledil konec, kakršen je pač sledil. Se pravi, naše uredništvo je moralo odstopiti ob izdaji številke ob cestni aferi.«

KATEDRA Kateri so bili konkretni mehanizmi, s katerimi so se vas pred dvajsetimi leti znebili?

Jančar: »V kulturno in politično življenje Maribora in

Slovenije nismo vstopili kot nasprotniki režima, ampak kot mladi, ambiciozni ljudje, ki iščejo uveljavitev z idejami, ki so bile bodisi originalne bodisi kompilacija različnih zamisli od drugod. Vse te ideje so nas ob stiku s konkretno prakso zmeraj trdega Maribora začele opredeljevati kot opozicioniste. Motili smo Univerzitetno partijo, ki jo je takrat vodil Alesander Kutoš, motili smo raznorazne ljudi v mariborski politiki, ki so začeli razvijati vse mogoče teze o naših povezavah z emigranti. Odkrili smo Pahorja, ki je bil oefar, in to je bil dokaz, da smo povezani z emigracijo in tako naprej. Ob vsem tem smo bili zelo presenečeni, prav tako pa nas je to tudi formiralo, da smo sproti iskali odgovore na te konkretne situacije. Pritiski so bili podobni kot v minulih letih, torej, da se Katedra ne ukvarja dovolj s študentskimi problemi in s problemi Univerze, ampak se spušča na popolnoma politično področje, kar naj ne bi bila njena stvar... do skupinskega pranja možganov in ostalih poskusov. Nima smisla vsega opisovati, saj je praksa znana.«

KATEDRA Skratka, klasični miselni model varuhov dobrega...

Jančar: »Prinesli smo dinamiko, ki je tedanja družba, še posebej mariborska, ni bila sposobna prenesti. Naše ideje niso bile tako dobro formulirane kot so sedaj vaše, niti stalinizma nismo prepoznali v vseh njegovih pojavnih oblikah. Predvsem nas je motila strahotno sklerotična, nedinamična situacija, v kateri smo živeli. Zreli smo bili, da bi nas dobra politika, ki zna manipulirati, vpeljala kot svojo lastno dinamiko. Ker tega ni bila sposobna, danes vidim, da je to zakonitost, je šla nad nas z represijo.«

KATEDRA Pranje umazane perila iz tistih mariborskih časov še ni končano. Poleti smo lahko spremljali polemiko v Delu (Florjančič, Forstnerič, Švajncer...), v kateri so vedno prišli tudi do peterice in seveda do vas..

Jančar: »Rad bi, da bi bilo to že enkrat končano. Ne vem, kaj se je takrat dejansko dogajalo. Kdo se je pogovarjal, kdo je odločal, ali je bila to policija, ali visoka politika. Kakorkoli, želel bi, da bi ljudje, ki znova odpirajo ta vprašanja, svojo energijo porabili za današnje primere, današnje čase. Za primer Dobrila, na primer. Če so se politični ljudje dejansko spremenili, naj svoje moči zastavijo ob takšnih primerih. S tem bo marsikaj opravljeno tudi za nazaj.«

KATEDRA Očitno so ti postopki pustili v vas sled, ki je opazna tudi v vaših delih kot analiza različnih represij..

Jančar: »Verjetno se je to zgodilo. Na ta način da literatura to rešuje kompleksneje, bolj zamotano kot je to mogoče v eksplisitem diskurzu.«

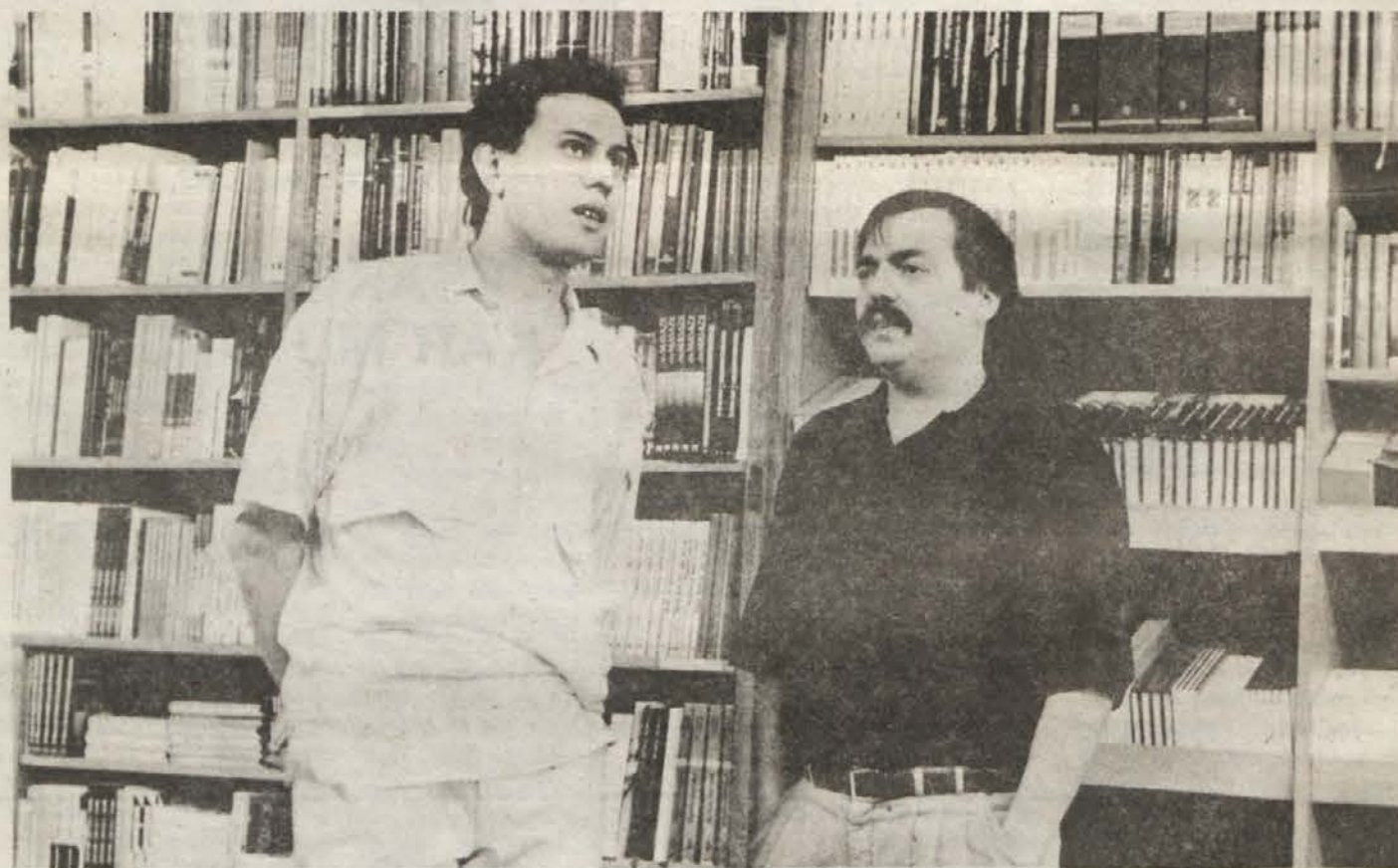
Prav gotovo slonijo nekateri moji teksti na lastnih izkušnjah, ne bi pa rekel, da do te mere, da bi to ključno zazna-

movalo estetsko idejni kompleks mojega pisanja. Namreč, problemi nasilja, družbene ali pa individualne represije so lahko plod tudi drugih izkušenj, ne samo pragmatičnih političnih bitk ali celo policijskega preganjanja.«

KATEDRA Tovrstne izkušnje so tukaj, ob železni zavesi, korenitejše, časovno bližje kot morda kje drugje v Evropi..

Jančar: »Že večkrat sem skušal razviti tezo o tem, da je literatura Srednje Evrope vendarle nekaj drugega, nekaj posebnega v primerjavi z rusko eshatologijo, na primer, ali pa z latinsko ameriškim romanom. Gre za neke posebne vrste pesimizem, ki si ga razlagam z neverjetnimi spremembami, ki so jih doživeli ljudje Srednje Evrope, kamor seveda spada tudi Slovenija in Maribor. V kratkem obdobju, denimo sedemdesetih let, se je zrušil 1000 letni imperij z utečenim načinom življenja, prejšnje stoletje je sprožilo idejo o nacionalnih državah, ki so bile za skoraj vse srednjeevropske narode, takoj ko so nastale, že tudi razočarane. Vzpostavila se je socialna ideja, velika vera in upanje, ki se je znova spremenila v veliko razočaranje, v stalinizem. Ljudje tukaj so doživeli celo vrsto prelomov, tako družbenih, kot nacionalnih. In vse to je seveda pustilo sled na literaturi, ki je nastajala v teh deželah.«

KATEDRA Ta okolja znova preveva svobodomiselnost. Za Maribor, ki se ga venomer dotikamo, pa bi lahko veljalo, da je spet nekako zunaj. Cela vrsta postopkov

in dejstev govori o tem, da so okolja, ki ga obkrožajo, v tem pred njim. Ljubljana, pa Dunaj in Budimpešta.

Jančar: »Maribor je vreden posebne esejistično historične obravnave, da ne rečem sociološke analize. Kdor se bo tega lotil, sam sem že razmišljal o tem, bo moral premisliti celo vrsto stvari od leta 1918 naprej. Do tega leta je Maribor živel kot provincialno, malce zanemarjeno in ne pretirano uspešno, vendar razvijajoče se avstrijsko mesto. Ob prelomu tega leta je »barbarska okolica«, ki po mnenju Nemcev ni premogla nekega posebnega kulturnega naboja, pokazala, da je v bistvu sposobna opravljati vse družbene in kulturne funkcije.«

Med obema vojnama je to življenje začelo funkcionirati tudi po zaslugi priseljencev s Primorske in vse je kazalo, da bo Maribor na tem čudnem tektonskem območju, ki je bi-

lo zmeraj izpostavljeno raznim pretresom, našel svojo slovensko identiteto, tudi ustvarjalnost, ekonomski razvoj. Potem pa so prišle strašne stvari, ki so se dogajale med vojno: izseljevanja, streljanja talcev in leta 1945 zasuk v stalinizem, ki je bil očitno močnejši kot drugod po Sloveniji. Sam si ne znam prav razlagati, ne vem, kako daleč nazaj v preteklost bi moral seči, da bi si znal razložiti, zakaj je Maribor trši, bolj dogmatski od, denimo, Ljubljane. Na videz ni nobenih pravih razlogov za to. Očitno obstajajo določene zgodovinske in politične situacije, ki so privedle do takšnega stanja.

Morda to, da so po vojni Maribor poskušali razviti kot vzorčni model industrijskega mesta s proletariatom, s katerim se da manipulirati, popolnoma pa so zanemarili njegovo duhovno nadstavbo, ki daje kritičnost in skeptičnost, nujno za razvojno dinamiko in odprtost. Logično bi bilo, da so obmejna mesta bolj odprta kot tista v notranjosti. Z Mariborom pa je prav nasprotno. Po moje se pri tej posebni duhovni strukturi Maribora, ki je kar naprej na tapeti v Sloveniji, družji po eni strani to mejaštvo, obramba proti germanskemu pritisku, ki izvirajo iz leta 1918, po drugi vojni pa se to sprevrže spet v neko čudno pravovernost komunističnega proletarskega kova, ki se takoj izrodi v stalinizem. Ljudje še danes pomnijo celo vrsto hudih partijskih sekretarjev. Kljub situaciji, ki jo opisujeva, pa mislim, da je dal Maribor enormno velik prispevek k stvarnem duha na Slovenskem. Včasih se mi

DRAGO

IZ MARIBORA

boriških ali v izseljenstvu. Te iste duhovnike je zapirala, sramotila in na različne načine nova oblast preganjala, čeprav je dobro vedela, da je bila na Štajerskem in Primorskem med vojno povsem drugačna situacija kot v Ljubljanski pokrajini. Sploh sta bila duhovščina in inteligenca poleg kmetov neizčrpen material za preganjanje. V imenu delavskega razreda, ki ga niso preganjali, zato pa je isti čas obupno slabo živel. Nesvobodni so bili vsi, samo da se je enim nekoliko bolj go-dilo. Vsi so bili enaki, samo eni nekoliko bolj. Sistem drobnih in velikih privilegijev in atmosfera strahu, to je veljalo za vso družbo in tudi za Maribor. Za Maribor pa še posebej perverzno učinkovita kombinacija: stalinizem plus provincializem.

Veljalo je tudi za Ljubljano, vendar je bila koncentracija inteligenca in idej večja, zato čiščenja najbrž ni bilo mogoče tako temeljito izpeljati. Če so v Mariboru zaprli Ludvika Mrzela, je to pomenilo, da deset let noben pisatelj in kulturni delavec ne bo odprl ust, ker se mu bo zgodilo isto. Ludvik Mrzel ni bil kdorkoli, bil je umetniški vodja mariborskega teatra, na intelektualni levici je nekaj pomenil — aretirali so ga na božični večer in ga poslali na Goli otok. Ko se je zlomljen vrnil, ni

mi sem imel skoraj dvajset let pozneje tudi jaz opravka, oziroma oni z menoj. Isti ljudje.

In potem se čudimo, da v tem mestu vlada neka posebno trda atmosfera. Ampak časi so se spremenili in še bolj se bodo. Zato naj bivši politiki, policaji in ovaduhi uživajo v miru svoje penzije in si dajo opravka s svojo vestjo in tolažbo, da so hoteli vse najboljše. Samo naj ne oni ne njihovi nasledniki ne preganjajo nikogar več, niti Tomaža Dobrile niti kogarkoli drugega.«

KATEDRA Večina tistih, ki so želeli še peti, se je odselila, odšla ustvarjat v Ljubljano ali kam drugam..

Jančar: »Tudi tega si ne znam prav pojasniti, zakaj so Mariborčani uspešni v Ljubljani, v Mariboru pa se kot po pravilu znajdejo v težavah. Maribor je poln nekih butastih afer, ki privedejo do tega, da ljudje izjavljajo, verjetno v afektu, da jih je sram, ker so Mariborčani. Toda Slovenije brez Maribora in njegovega zaledja si preprosto ni mogoče predstavljati. Ostane provincialna Kranjska. Brez imen, ki sem jih omenil in brez sodobnikov, ki funkcionirajo v Sloveniji, ostane čudno okrnjena in anemična podoba Slovenije. Težava je v tem, da se vsi ti duhovni ne morejo razviti in prispevati

smel objavljati, ni imel od česa živeti. In ko je Ivan Dolenc skušal objaviti dve njegovi pesmi v 7 dni, so začeli preganjati Ivana Dolenca in druge urednike. Veste, kdo je Ivan Dolenc? Do nedavnega sem tudi jaz komaj slišal zanj. Slovenski pisatelj, ki živi v Kanadi, profesor primerjalne književnosti in slavist... v petdesetih letih je zbežal pred preganjanjem in v tujini hudo trpel. Potem so imeli težave tisti, ki so bili njegovi prijatelji, in tako naprej. To je bila peklenska veriga zastraševanja in preganjanja. Stanko Majcen je živel vsa leta po vojni v Mariboru povsem anonimno in izoliran. Ko smo ga v naših katedraških časih povabili na nek literarni večer, so bile težave, ne da mi prav vedeli, zakaj. Težave so bile tudi s postavitvijo plošče na njegovi hiši. Dolenca sem pred kratkim srečal v Kanadi, ko sem bil tam na kongresu PEN. Kako sem bil presenečen, ko mi je omenjal imena ljudi, s kateri-

svojih ustvarjalnih energij v Mariboru in njegovi okolici. Mislim pa, da se z vašo generacijo tudi to spreminja.«

KATEDRA Vsemu navkljub pa se v Mariboru vendarle da opaziti nastavke za morda nekoč kulturno in duhovno polno življenje.

Jančar: »Kar se mene tiče, hodim v Maribor samo še k Anderliču na vino in na Pohorje. Delovni in ustvarjalni stiki so pretrgani, ostali pa so seveda družinski in prijateljski. Z veliko pozornostjo pa spremljam vse, kar se v Mariboru dogaja. Ne samo zato, ker sem Mariborčan, tudi zaradi odločilnosti; ki jo ima Maribor za Slovenijo in za njeno novo demokracijo. Zato opazim, da ustvarjalna, s tem mislim kritična, intelektualno skeptična, jedra obstajajo. Zame je bil velik dogodek, s tem ne mislim laskati, pojava nove generacije pri Katedri. Gre namreč za kontinuiteto od naše pozicije, ki je bila

JANČAR

V MARIBOR

prekinjena v sedemdesetih letih, tako da je nova Katedra nastala kot nek Feniks iz tega popolnega pogorišča. Dejansko je krog okrog Katedre in pojava nekaterih novih ljudi na Univerzi začela ustvarjati vzdušje, ko se lahko začnejo stvari premikati. Po drugi strani pa je zelo žalostno, da denimo Dialogi, ki naj bi bili intelektualna sol tega prostora, ostajajo anemična, malokrvna revija tudi v literarnem, ne samo političnem smislu. Založba Obzorja je nekoč že bila ena osrednjih slovenskih založb. Morala bi na novo zaživeti, kar v bližnji prihodnosti lahko pričakujemo s prihodom Brvarja na uredniško mesto. Tudi Večer ni najslabši časopis, tudi tam je zbranih nekaj duhov. Pa prihod Pandurja v teater.

To so zaenkrat še vse zasnutki nečesa, to je embrionalno stanje nekega prihodnjega razvoja. Strinjamo se, da zna iz tega zrasti ugodna ustvarjalna klima.

KATEDRA Določena dejstva kažejo, da morajo vsa takšna nastajajoča jedra skozi določene faze, v katerih se kot ključni pokažejo represivni postopki oblasti. Tako so si dali veliko opravka s Katedro v nekaterih njenih obdobjih.

naslednja generacija pač živel in ustvarjala naprej. Kot sami ugotavljate, pa gre nenehno za konfliktno stresno situacijo. Kaže, da bomo vse svoje življenje živeli na ta način. Nekateri znaki kažejo, da se lahko tudi vaši generaciji ponovijo popolnoma enake stvari. In čez 15 let bomo znova razpravljali o tem, zakaj se po vseh teh izkušnjah, vseh teh konfliktnih izkušnjah vsakega dinamičnega, ustvarjalnega, svobodnega jedra v bistvu spet znajdemo v isti situaciji. Tu pa je problem širši. Ni več samo problem Maribora, ampak družbe, v kateri živimo. To je problem balkansko jugoslovanske stalinistične zgodbe.

KATEDRA Iz tega izhaja potem generalno nezaupanje ljudi v karkoli in na drugi strani potreba po karizmatičnem vodji. In slednje najverjetneje izhaja iz prvega.

Jančar: »Slišal sem poročila, da so v Mariboru prodali osem izvodov Demokracije, kar je katastrofalno. Demokracija ni najboljši časopis, ampak karkoli, človek bi pričako-

čarjanja. Najprej z srbsko diktaturo, potem s stalinizmom. Ponekod je ostalo samo robidovje, trava je pokošena. In če na tako nivo seješ, dolgo raste. Hitro se lahko zgodi samo z nekim silnim družbenim pretresom, ki pa se ga, kot poznam Jugoslavijo, lahko samo bojimo.«

SLOVENIJA, JUGOSLAVIJA

KATEDRA V začetku jeseni se v Sloveniji uveljavlja nekakšen novi optimizem. Nekateri veliko pričakujejo od nove ustave, drugi od volitev, nekateri stavijo na tega človeka, drugi na oni program.

Jančar: »Ves čas niham med optimizmom in pesimizmom. Pesimizem mi narekuje poznavanje Jugoslavije in načina življenja v njej, optimizem pa raste iz dejstva, da se v glavah ljudi dejansko nekaj spreminja. Ne vem, kako daleč je že, a nekaj se zagotovo spreminja. Sam nisem direktno udeležen v političnih previranjih na Slovenskem in rekel bi, da mi gre bolj za stvar, kot pa za ljudi, ki bodo to stvar izpeljali. In če bo slovenska partija zavarovala suverenost slovenskega naroda, znatraj katerega bo mogoče razviti demokratično življe-

družbene organizacije. In prav za vprašanje te organizacije gre. V Jugoslaviji, takšni kot je danes, ne vidim drugačne možnosti, kot da se, pa naj bo nacionalni princip kakorkoli zgodba 19. stoletja, organizira kot zbir nacionalnih držav. V takšnem stanju, v kakršnem je ta nesrečna država, kjer bodo ljudje vsak trenutek začeli fizično nasiljevati drug drugega, se mi to ne zdi vprašanje o zapiranju in provincializmu, ampak kot vprašanje odpiranja v svet, v Evropo. To se mi počasi že upira govoriti, vsi o tem govorijo.«

KATEDRA Torej lahko ugotovljamo razlike med totalnim konceptom na eni strani in, pogojno rečeno, evropskim, svobodnim selim na drugi.

Jančar: »Domišljam si, da Jugoslavijo poznam. Pa ne samo zato, ker sem bil leto dni pro vojaki v Vranju, ker sem pisal o Stanjavi, ker imam zelo dobre stike z srbskimi, hrvaškimi in drugimi pisateljskimi kolegi, ker sem tudi precej časa potoval po Jugoslaviji. Iz tega poznavanja se mi zdi, da je balkanski, s tem ne mislim nič peyorativnega, pogled na življenje, na organizacijo družbe, pogojen z nekimi historičnimi vzvodi, ki so globlji in po svoje nesejo dlje, kot si lahko predstavljamo. Ta balkanski pogled zmeraj bolj vidim na način, zadnji dogodki to samo potrjujejo, kot je v sintagmi, ki jo je zelo rad uporabljal Tito, ko je govoril »mi gore, vi dole«. Tu ne gre samo za to, da so politiki gore, ljudstvo pa dole, ampak da je zmeraj nekdo gore, nekdo pa dole. Demokratične vizije ni, kjer je zgoraj en narod in drugi spodaj, kjer je ena birokratska grupa gore, dole pa so vsi ostali. Ta princip je bizantinski in se na nek perverznen način odraža v stalinizmu in komunizmu. Ta »gore-dole« je očitno princip jugoslovanskega mišljenja in če se bo vlekel še kakšnih 50 let, potem sem zelo obupan. In ne vidim druge možnosti, kot da se uveljavi slovenski način mišljenja, v katerem ob vsem provincializmu in vseh slabih stvarih, ki jih mislim o Slovencih, vidim možnost organiziranja na ta način, da ni nekdo gore in ne kdo dole, ampak se dogovorimo o koeksistenci. V Sloveniji bi se to očitno dalo, celo s komunisti bi se dalo zmeniti, se mi zdi. V tem balkanskem kotlu pa je to očitno nemogoče.«

KATEDRA In v tem pesimizmu, ki se generalizira, je težko opazovati razno-razna navdušenja.

Jančar: »Mislim, da smo Slovenci v primerjavi s Srbi zelo nepolitična nacija. Navdušenja, kot tisto 21. junija lani, so zame sproščevalna in osvobodilna. Če pa gre za vzkljanje partijskemu liderju, ki je na oblasti, to razumem kot nekaj regresivnega. Vsa navdušenja pač niso enaka in kdor tega ne vidi, mu ne morem pomagati.«

EVROPA, SVET

KATEDRA Vaša dela so prevajali na Vzhodu in na Zahodu. Dramska so doživela precej uprizoritev. Mar opazate različnost v razumevanju med tistimi, ki imajo stalinistično izkušnjo za seboj in tistimi, ki tega niso doživljali, na primeru Velikega briljantnega valčka, na primer?

Jančar: »Zanimivo vprašanje, na katerega ne morem odgovoriti drugače kot malce domišljavo. Izgleda, da moji teksti nosijo neko sporočilo, ki lahko funkcionira tudi v drugih okoljih. Mislim pa, da skrivnost tega ni v sporočilno ideološkem naboju, ampak verjetno v estetskem. Drži pa, da so ti teksti, če ste že omenili Valček, najbolj živo odmevali v okoljih, ki so šla skozi takšne preizkušnje. Ko se je Valček pojavil na Madžarskem, se je razvila burna polemika, nekateri funkcionarji so predstavbo bojda zapustili med premiero, v enem budimpeštanskih časopisov pa se je polemika vlekla dlje časa. Na Češkem Valček kroži v samizdatu s predgovorom Ivana Klime. Na drugi strani, v Washingtonu, pa so Valček uprizorili kot neko prihiatrično zgodbo, prav tako po svoje Zualezujoč Godota. Tega ozadja niso ujeli in besedil tudi niso sprejeli na takšen način kot na Vzhodu.

smislu, prostor, kjer so živel med dvema ekspanzionizmom, med nemškim in ruskim. Na tem prostoru so se oblikovale neke posebne oblike življenjskih vrednot. Mislim, da nihče med nami, ki se zavzemamo za Srednjo Evropo, nima v mislih konkretne geopolitične organizacije, čeprav sem že srečal Estonce in Litvance, ki zelo naravnost razmišljajo o neki bodoči carinski uniji. Sam pa jo razumem bolj v tistem smislu, kot jo je opredelil G. Konrad, ko govori o kulturni republiki, h kateri se lahko prikladi kdor se hoče, kdor se pa noče, se pa noče. Gre v bistvu za revitalizacijo, obnovo določenih demokratičnih idej, ki so pomembnejše za vzhodni del.«

KATEDRA Srednja Evropa kot način emancipacije torej.

Jančar: »In to pomeni najprej emancipacijo za posameznika, pa tudi za narode, ki jih ne izključujem iz tega. Emancipacija ni mišljena v kakšnem jodlarskem, provincialnem smislu, niti kot nostalgija za Habsburško monarhijo, ampak v tistem smislu, kot je bilo prej povedano.«

KATEDRA Ali kot pravi že omenjeni Gyorgy Konrad, problem Železne zaves, ni samo problem veselil, ampak najprej problem ljudi, ki živijo ob njej.

Jančar: »Natančno to. Dokler na naši Muri strelja-

jih, prav tako je še vedno živ spomin na komunistično sindikalistični puč v teatru za časa Vilija Ravnjaka. Primerov ne manjka.

Jančar: »Najlaže bi to označili kot provincialni sindrom neke sredine, ki se prebija k višji, bolj kozmopolitski, globlji, ustvarjalnejši formi svojega življenja. Vendar bom poiskal bolj žalosten odgovor. To je usoda našega življenja v komunizmu. Če je denimo ena generacija, naj bo to moja, morala pri Katedri ali v študentskih letih izkusiti te reči, bi bila normalna zakonitost nekega družbenega razvoja, da bo

val večjo radovednost. Maribor je bil nekoč trdnjava socialne demokracije. Tukaj je bojda zaposlenih 95 tisoč ljudi, kar je ogromna masa, vendar se ne dogaja prav nič, kar bi njihove interese formuliralo na politični način. Imam občutek, da so vse spremembe vprašanje ozkih intelektualnih skupin. In dokler ne bo med ljudmi zavesti, da morajo pri tem sami sodelovati, da gre za njihove interese, o katerih morajo odločati, tako dolgo se stvar najverjetneje ne bo premaknila. Seveda pa se lahko zgodi karkoli. V 70 letih obstoja te države so ljudje doživljali sama razo-

nje s perspektivo tudi za naslednje generacije, potem bodo komunisti pač to opravljali in naj zaradi mene tudi vladajo. Če pa tega niso sposobni zagotoviti, pa naj se umaknejo nekemu drugemu, ki je to pripravljen narediti in zna prevzeti tveganje in odgovornost za te stvari. To so po moje zelo preproste stvari.«

KATEDRA Takšna organizacija mora spoštovati posameznika.

Jančar: »To je popolnoma jasno. Vendar, posameznik, ki živi v nekem konkretnem času in prostoru išče tudi prostor

du. Bila je neka druga resonanca.«

KATEDRA Literati, ki v glavah ali srcu nosite takšno ali drugačno idejo o Srednji Evropi, jo verjetno tudi različno vidite. Na nek način je ključna ločnica železna zavesa.

Jančar: »Claudio Magris iz Trsta, na primer, vidi Slovenijo kot zadnji relikv Habsburške monarhije. Avtorju, ki prihaja z Vzhoda, pa se v Jugoslaviji kažejo odprte meje. Dejansko pa so ideje od tod pot v reintegracijo Evrope. Srednja Evropa za nas ni nič drugega kot ključ do Evrope. Srednja Evropa je, če govorim v političnem

jo ljudi, ki hočejo v svojo obljubljeni deželo, toliko časa ne moremo govoriti, da je situacija v tem delu sveta normalna. Ko bodo ti ljudje lahko prehajali meje normalno, s potnimi listi, takrat bo posebna ideja o Srednji Evropi dejansko literarna fikcija in metafora, zaenkrat pa je to še krvavo in zaresno vprašanje. Čudim se tistim, ki to idejo s tako silovito, meni nejasno strastjo napadajo, da ne vidijo, da ne gre za nič drugega kot za poskus reintegracije Evrope, ki je definitivno razdeljena. Sam nisem postavil berlinskega zidu in tudi nihče od nas si ni zmisllil minskih polj in teh čudnih mej, čez katere

KATEDRA KATEDRA

Illustracija v »Katedri« iz časov »mi gore — vi dole«

»Ta balkanski pogled zmeraj bolj vidim na način, zadnji dogodki to samo potrjujejo, kot je v sintagmi, ki jo je zelo rad uporabljal Tito, ko je govoril »mi gore, vi dole.«

je potrebno potovati, ko gremo na Češko.«

Morda tako silovita oporekanja iz nekaterih krogov slonijo na dejstvu, da je Slovenija tako majhna, da se vsi med seboj poznajo.

Jančar: »Zelo verjetno. To vzdušje sorodniške vsevednosti me velikokrat zelo moti. Razmišljal sem že, da bi šel kam drugam živeti, kjer bi me ljudje eventuelno poznali po idejah in se z njimi ukvarjali namesto z mojim osebnim življenjem. Ampak temu se danes najbrž ni mogoče izogniti, to je stanje svetov, v katerih živimo in s katerimi bomo imeli vedno težave. Kar se tega tiče, je Slovenija res majhna, po drugi strani pa je velika, po intenziteti tukajšnjega intelektualnega, kulturnega in političnega življenja. Tega se ne da primerjati z urejenim in lagodnim življenjem kakšnih Holandcev ali Švedov. V tem smislu je življenje tukaj neskončno bolj zanimivo, z vsemi neprijetnostmi, ki jih doživljamo!

Torej smo na nek način lahko tudi veseli, da živimo tukaj.

Jančar: »To je čuden paradoks, ki ga živimo. Po eni strani preklinjamo in razmišljamo o tem, kako bi pobegnili iz tega sveta, po drugi strani pa nas ravno zaradi te intenzitete, s katero stvari v zadnjem času tečejo, priklepa nase.«

Stalno smo med Scilo in Karibdo.

Jančar: »Človek je bitje, ki teži navzgor in to življenje je treba preživeti. Vsi smo se znašli v samomorilskih sanjah, kaj bi, če vsega tega ne bi bilo. Vendar obstaja. Zaradi tega ne bom rekel, da sem optimist; imamo pač eno samo življenje, ki ga moramo preživeti polno, ustvarjalno ostro, odgovorno in nevarno.«

SAŠO DRAVINEC

Drago Jančar je v intervjuju v tej številki označil »novo« generacijo Katedre za Feniksa, oziroma za generacijo, ki je nadaljevala prekinjeno kontinuiteto. Oznaka je do te mere natančna, da smo lahko brez večjih težav našli rdečo nit iz liberalnih let ob prelomu prejšnjega desetletja. Ta rdeča nit se začne pri Branku Greganoviču, uredniku od osme številke v XXIV. letniku, nadaljuje z njegovim in uredništvom Edmunda Türka v naslednjem letu, kasneje je urednik Samo Resnik pa spet Branko Greganovič, v XXVII. letniku Miran Lesjak in Igor Mekina, kasneje slednji v navezi z Dejanom Pušenjakom, od njiju pa sta štafeto palico prevzela današnja urednika Danilo Vezjak in Sašo Dravinec. V tem času — morda največjih pretresov na Katedri — vzpostavljamo pozitivnega imidža in prodora na tržišča izven lokalnih meja, katedrinem času, ki usodno zaznamuje tudi zdaj začetni letnik, so se v kolofonu kot uredniki pojavljali še: Marjan Hanl, Peter Tomaž Dobrila, Silvo Zapečnik, Dragica Korade, Marko Klasinc, Mitja Reichenberg, Ružica Vujović, Dominik

BRANKO GREGANOVIČ KATEDRA JE KRIVA ZA VSE

Spomladi 1984 sem, nič hudega sluteč študent drugega letnika, na vratih starega VEKŠ-a srečal Srečka Pirtovška, takratnega urednika Katedre. Mimogrede sem ga povprašal ali je res, da je časopis v težavah. Dobil sem odgovor, da ni sodelavcev, da ni denarja. Po konfliktu zaradi objave intervjuja z Brankom Horvatom pa časopis nekaj časa ni izhajal in nihče ni hotel prevzeti opravil odgovornega urednika.

»Poslušaj, jaz sicer nimam prave predstave o tem, kako deluje časopis, kako pridobiti sodelavce in z novinarskim pisanjem nimam veliko izkušnje, vendar mi je na predavanjih dovolj dolgčas, da bi se želel v tem preizkusiti.«

Pirtovšek je mojo ponudbo takoj sprejel. Čez mesec dni sem bil tudi formalno odgovorni urednik študentskega časopisa Katedra. Postopek se je zavlekel zaradi negativnega mnenja OO ZSMS VEKŠ o mojem dotedanjem delu.

In ostala sva sama: telefon in jaz. On, star in iskušen maček, nekdo, ki pozna vse sodelavce in dosedanje urednike, način dela v tiskarni, višine honorarjev. In jaz, nesojeni študent akademije za glasbo, fant, ki ga politika od časov, ko je bil dva mandata predsednik pionirskega odreda, nikoli ni zanimala. Preprosto nisem vedel, kje naj za-

čnem. Izziv, ki se mu ni bilo mogoče upreti, je tudi tokrat prikril prepad med »želeti si« in »biti«.

Prve korake sem naredil ob pomoči tehničnega urednika Marjana Hanla. Njemu se moram zahvaliti za pomoč pri spoznavanju grafičnih in tiskarskih opravil. Ko se nama je na priporočilo Marjana Pungartnika pridružil še Marko Klasinc, ki je za razliko od mene imel določeno predstavo o vsebinski usmerjenosti časopisa, smo bili pripravljani za izid prve številke.

Strategija je bila izredno preprosta: izhajati redno za vsako ceno, bralec mora najprej vedeti, da obstaja, šele takrat se lahko nadejaš kritikam in pohvalam, ki vodijo k sodelovanju.

Prva številka je izšla aprila in od takrat Katedra redno izhaja brez večjih motenj. Njena kvaliteta je kljub vsemu neprestano rasla. Ne toliko po moji zaslugi, kolikor po zaslugi: Marka Klasinca, Edija Türka, Sama Resnika, Petra Tomaža, Igorja Krambergerja, Didija Šenekarja, Dominika Šolarja, Rudija Urana in vseh drugih, ki so se tisto leto in pol zbrali okoli Katedre. Od njih in z njimi sem se naučil vsega, kar vem o novinarstvu in politiki. Zato lahko po petih letih z olajšanjem priznam: KATEDRA je kriva za vse.

SAMO RESNIK VIDA BAJC: LJUBOSUMJE IMA VELIKE OČI

Glasovi so padli tri proti tri — Samo Resnik je še vedno znanstveni urednik na Katedri. Zdrava pamet še enkrat ni bila preglasovana. Samu so očitali, da bo kradel Katedri tekste in avtorje, oz. pisal boljše članke za Tribuno.

Pred glasovanjem je prosil, naj mu, preden ga naženejo, dovoli, da napiše še zadnji komentar. Pravi, da bi pisal o Katedri. Od prvega teksta, ki ga je objavil v mariborskem študentskem listu, bodo ta mesec minila tri leta. Bil je glavni in odgovorni urednik, njegov pomočnik, urednik števil, fotograf, prodajalec, lektor in korektor. Dvakrat so ga vrgli, trikrat ali štirikrat metali (morda petkrat). Pripeljal je Tribuno v Maribor in Katedro

v Ljubljano. Ko je prišel, se je prodalo v knjigarnah in na ulicah nekaj deset izvodov Katedre. Danes jih prodajo dobrih pet tisoč. Lahko bi jih še več, če bi dvignili naklado.

Igor Mekina mu je očital, da je prizadejal hudo škodo Katedri, ker se je na uradnih krajih pojavljal v njenem imenu.

Pokazalo se je, da gre za posvet pri Jožetu Smoletu 10.10., kamor je Samo šel kot pomočnik odgovornega urednika Tribune. Smoleta je vprašal, ali bo republiška SZDI upoštevala predlog izdajateljskega sveta Katedre (na sestanku ni bilo nobenega Katedrovc) in UK ZSMS Lj, naj tudi ona predlaga republiškega javnemu tožilcu postopek za varstvo zakonitosti proti obsodbam Katedre in Mladi-

ne. Smole je rekel, da teh dopisov RK SZDL ni dobila.

Resnik je odgovoril, da on žal ni tajnica, da pa sta bila oba dopisa tudi objavljena, celo v glasilu SZDL. Potem je Resnik vprašal Smoleta, ali Mladine težave zaradi Žebotovega pisma in podobne (neobjavljene) sitnosti, ki jih je imela nedavno Katedra, pomenijo, da uredništva ne smejo objavljati pisem Slovencev, ki živijo iz političnih razlogov na drugi strani meje, tudi če se jim zdi, da ta pisma niso v nasprotju z zakonom o javnem obveščanju. Smole mu je nato z dvignjenim glasom očital, da hoče tiskati pisma Žebotov in Šircev in da hoče rušiti Jugoslavijo in socializem (povzetek). Resnik naj bi rekel, da ne, da nima on nič

Šolar, Mirjam Šega, Lidija Herman, Rudi Uran in morda še kdo, čigar ime se je kronistu izmuznilo. Sami smo se ob začetku izhajanja jubilejnega letnika odločili za pogled na dve obdobji: liberalno konec šestdesetih in za »novo«, »naše« obdobje. Izbor je seveda naš, hkrati pa se zavedamo, da je Katedro ustvarjala še množica mariborskih študentov, in vsaki generaciji gredo zasluge, da je dočkala tolika leta z vsaj nekaj številkami v letniku. Kaj še dodati? Da si velja ogledati retrospektivno razstavo v Galeriji 88, z vsemi kolofoni in tehničnimi podatki o posameznih letnikih in manjši izbor iz tridesetletnega opusa.

Statistike tega obdobja nismo delali. Različni so razlogi, zakaj je v določenem obdobju izšlo več števil, pa kasneje komaj kakšna, zakaj je bila Katedra kdaj tiskana na umetniškem papirju, včasih pa na najslabšem rotu. Zgodovina časopisa je zapisana v njem, to je pač prednost tega medija. Sicer pa, upajmo, da se ob Abrahamu znova ozrejo nazaj. Skorajda gre verjeti, da bodo tisto generacije, ki ne bodo bile boja z nezanesljivo pošto in telefonijo, z desetdnevni roki izdelave časopisa v tiskarni, s preračunavanjem, če morda le lahko izdajo še eno številko, z mlino na veter socialističnih zablod, z oblastjo, ki ji je zgodovinska refleksija tuja. Katedra je časopis, ki je že trideset let močnejši od papirja in prav je tako.

S. D.

EDMUND TÜRK VSTOP V »SVETLO PRIHODNOST«

Moje urednikovanje sega v obdobje 1984/85, v čas strahu od zloglasnega verbalnega delikta, enostranskih resnic, pomanjkanja poliloga, jezikovne gestikulacije, pa tudi osnovnega znanja, ki so glavni izviri dekadentnosti. Vsekakor pa je to bil izziv za generacijo, ki je tedaj oblikovala Študentski časopis. Policistika je bila v tistem času v prehodni fazi in je poskušala vzpostaviti vsaj minimalni selektivni prostor za prehod v korekten način informiranja. Bilo je obdobje, ki je obljubljal in stopalo velike korake. Poskušali smo iti v korak z Mladino, Tribuno in Novo revijo, biti nekakšni študentski Naši razgledi. Novinarstvo bi naj bil sektor, ki bo prav tako konstruktiven del družbenega življenja kot je politika in gospodarstvo. Vzpostavili bi potrebo participiranja z bralci, oblikovali skupen prostor idej ter jih interdisciplinarno preverili. Pisana beseda bi naj postala jedro, emitent specifične personalnosti, »čudo«, ki bi osamo pretvarjalo v družbeno aktivnost. Naš publicist bi moral (če bi znal) korektno posredovati informacije, biti dobro obveščen in odgovarjati za laž. Zavedali smo se, da novinarstvo ni ideološki konstrukt, demant, eksces. Hoteli smo, da se ne ujamemo v paradigmo: »Zapečkar, zapri gobec!« Ne bomo samo spremljali iger, stali ob strani, ne odpirali ust. Lahko bi bili ponosno nepristranski.

Pisali smo kritike! Toda, Karel Čapek nam je svetoval: »Kritizirati pomeni dokazati avtorju, da ne dela tako, kot bi delal jaz, če bi znal.«

Nismo dopustili, da tekst ostane brez lastnika (res nullius), prazen, enobarven. Bili smo obeleženi z razpinitim darom govora. Katedro smo si zamišljali kot nekakšno lastno odslukavo notranjega boja snovanj. Z njo smo poskušali vstopiti v »svetlo prihodnost«.

Nismo razumeli progromov na novinarje in novinarstvo, zapisano besedo. Nač čas je potreboval pravno državo, odprt dialog, pravila igre.

Ustvariti smo želeli fluid med bralstvom in nami. Nekako nas je »užalostilo«, da so poznejše generacije, nova uredništva Katedro proslavile, postala je trajnejša od medenine. Res pa je, da je to ironija ali naivnost neosveščenega optimista. Od davnih pisem na glinastih ploščah pa do knjig se je vedno našel nekdo, ki je to medenino ali uničeval ali kuril na grmadah. Bili smo se, da se ta zgodovinska konstanta ne ponovi. V obliki umikov tekstov, groženj. Vedno se najde nekakšen Džingiskan, ki daje praktično vrednost biču, sablji. Nekdo, ki bi nam preprečil dialog, zaklenil vse izhode.

Potomci biblijskih Noinov niso nikoli dokončali babilonskega stolpa, s katerim bi raziskovali zvezde, ker jih je Jahve (nacionalni bog pri starih Judih) zastrupil z različnimi jeziki. Ali lahko zaključimo, da se ne moremo sporazumeti z varuhi resnice in se tudi nam stolpi podirajo. Našega babilonskega stolpa nismo dokončali. Pa vendar. Postavili smo temelje in jih zakoreninili. To je bilo naše poslanstvo.

ne proti YU ne proti socializmu, da pa meni takole: uredništvo ima pravico, morda celo dolžnost, da tiska prispevke, ki so zanimivi za bralce in niso v nasprotju z zakonom o javnem obveščanju. Če bi torej on kot urednik dobil z onega sveta pismo od Adolfa Hitlerja, bi ga objavil, če bi bilo to pismo zanimivo za bralce in v skladu z zakonom (ker bi dokazovalo obstoj posmrtnega življenja, bi bilo skoraj zanesljivo zanimivo za bralce).

Jože Smole mu je potem z dvignjenim glasom očital, da je Hitler prišel na oblast zaradi takšnih ljudi, kot je on (Resnik). Samo se s tem seveda ni strinjal.

Uredništvo Katedre se je

ob zgodbi zabavalo in menilo, da dogodek Katedri ni prizadejal škode.

novembra 1987
(neobjavljeno)

KDO SE IN KDO SE NE UKVARJA S ŠTUDENTSKO PROBLEMA- TIKO» ŠTRAJK NA RŠ

Štrajk na Radiu Študent je odprl bulo, ki ji pravijo »vpliv širše družbene skupnosti«, kar naj bi zagotavljalo nadzor ustanovitelj in supervising izdajateljskega sveta, v tem primeru sveta RŠ. Če je za svinčene čase minulega desetletja in obdobja pred njim veljalo, da se eksplicira ideološka vprašanja, je zdaj še vedno enako. Z denarjem kot orodjem je ljubljanski UK zahteval večjo vlogo »študentskih tem« na Radiu, kar je bilo pač zavrženo, poseg najvišje instance, sveta, pa je poskušal biti režiran s »pravimi delegati«, ki so jih UK-ajevci iskali po vsej Sloveniji. Slednje na srečo tudi ni uspelo, tako da je svet s svojim ugledom in umirjenostjo okrcal obe strani (RŠ in UK), štrajk pa privedel h koncu. Pa vendar, mar ni nezrelo zmerjati radijev v času, ko RTV Ljubljana nadaljuje s svojo hegemonijo na ves slovenski RTV prostor in so želje po slišanosti RŠ v večjem delu Slovenije vse glasnejše? Ugleda Radiu pač ni prineslo zgolj ustanoviteljstvo Univerzitetne konference, lahko pa mu ga s svojim korektnim odnosom ohranja. To bi pomenilo nadaljevanje politike programske neodvisnosti Radia in še bolj zakoličilo temelje za njegov prodor na Kravec in naprej proti Štajerski in Primorski. Sicer pa, treba se je iti Radio, časopis, politiko. Družbeni mehanizmi so pač takšni, da so ti mediji nujni. Ugotoviti pa velja še, da so sojenice nekaterim dale več stila. Tudi zaradi tega se grede nekateri še vedno, tako ali drugače samo partijo.

B. P.

Danes, ko smo že skoraj pozabili na čase administrativnega urejanja uredniške politike, čase, ko je »oblast« preko ustanovitelja (kolikor lahko ti dve instanci sploh ločimo) s pomočjo notranje diferenciacije krojila kadrovska sestava — in s tem programsko usmeritev — uradnih in poluradnih medijev, se zdi »primer RŠ« vsaj anahronističen. Predsedstvo Univerzitetne konference ZSMS (PUK), samozvani predstavnik in zastopnik študentske populacije, ki se je v slovenskem kulturno-političnem prostoru že proslavilo z uredniškim udarom na Tribuni, s podstavljanjem polen študentskemu parlamentu Filozofske fakultete in s sumljivim financiranjem novonastalih zvez ter njihovih glasil, je v Sloveniji ena izmed redkih inštitucij, ki še deluje na prej omenjeni način. Medtem ko je to predsedstvo, ki je med drugim tudi ustanovitelj Demokracije, v glavo »uradnoneodvisnega« glasila SDZ zapisalo, da se odreka vplivom na uredniško politiko tega novopečenega časopisa (seveda pa o odrekanju vplivov v obratni smeri

ni govora), pa skuša v zadnjem času še kako vplivati na programsko usmeritev RŠ-a, ki letos slavi dvajsetletnico svoje, kakršnekoli že, eksistence. Seveda ni problem v tem, da Demokracija »vedri pod marelo« PUK-a — to lahko v trenutni zakonski togosti samo pozdravimo — problem se pojavi tam, ko se začne izpod te »marele« izrivati RŠ; kolikor sploh lahko govorimo o »mareli«; kajti »za denar je bilo potrebno vedno moledovati«, kot pravi Ali Žerdin, ki je bil odgovorni urednik RŠ-a v času njegovega največjega booma.

PUK očita RŠ-u, da ni študentski radio, in s tem zgolj v spreverjeni obliki vrača sporočilo pošiljatelju, t. j. iniciativam za neodvisno študentsko organizacijo, katerih medij je bil tudi RŠ. Hkrati pa PUK črpa vso svojo legitimnost na prazni entiteti — »študentu«, ki sumljivo smrdi po t. i. »delavskem razredu«, ki je še do nedavnega figuriral kot »materija prima« partije, ko se ta še ni postavljala s »tistim s človeškim obrazom«.

(RŠ)

BORIS CIBEJ

UTRINKI (8)

Utrinki ne vsebujejo »izvirnih novih rezultatov, ampak« temeljijo »na že objavljenih rezultatih«. Imajo »pa nove originalne analize ali sinteze«, postavljajo »nove odnose, nove hipoteze s predlogi za nadaljnje raziskovanje« (strani 4 in 5).

Z narekovaji so označeni odlomki iz definicije »preglednega znanstvenega članka«, ki je zapisana v dokumentu **Navodila za izpolnjevanje evidence rezultatov raziskovalnega dela od 1. 1. 1990 dalje in tipologija dokumentov**. »Nove originalne analize ali sinteze« niso »izvirni novi rezultati«. Naslednji stavek v definiciji vsebuje stopnjevanje: »Avtorji v pregledih sicer objavijo tudi kakšne neobjavljene raziskovalne rezultate, a ti niso bistveni deli prispevkov« (stran 5).

Utrinki po kriterijih »dokumenta« tudi niso polemika ali diskusijski prispevek, saj z njimi ne »dokazujem pravilnosti določenega kriterija« (stran 11), temveč mu oporekam.

Tipologija dokumentov naj bi raziskovalcem na Univerzi v Mariboru olajšala razvrščanje rezultatov svojega dela, še zlasti natisnjenih besedil. Temeljna členitev upošteva, kdo je besedilo prevzel v natis in kako je izvedena distribucija. Pri tem je predpostavljeno, da mora biti besedilo dostopno v večjem številu enakih izvodov. Natisnjeno besedilo pa se od drugih oblik razmnoženosti razlikuje po tem, da ne potrebujemo za branje nobenih dodatnih aparatov (gramofona, kasetofona, monitorja, računalnika). Vendar v »dokumentu« predpostavke niso upoštewane dosledno in na nekaterih mestih je neustrezno opisano razmerje med avtorstvom, izvirnostjo in razmnoženostjo (zagotovitev dostopnosti).

Ključni kriterij za znanstvenost je prevzet iz naravoslovnih ved (ali morda iz medicinske), zato je opis eksperimenta v laboratoriju bolj izvirno dejanje kot pregledni članek, v katerem je predstavljena literatura o neki temi. V izvirnem prispevku je »znanstvena informacija prikazana tako, da je mogoče reproducirati raziskavo in dobiti enake rezultate oziroma rezultate v okviru meje, ki jo določa avtor...« (stran 4). O določenih

družboslovnih ali humanističnih temah torej ne moremo napisati znanstvenega prispevka — »originalne analize ali sinteze« pa niso »izvirni novi rezultati«.

V »dokumentu« so razlikovani »znanstveni« in »strokovni« prispevki. Definicija »strokovnih prispevkov« je, da so »namenjeni strokovnjakom iste stroke in niso ali so zelo težko razumljivi visokošolsko izobraženim ljudem drugih strok« (stran 4). v »tipologiji dokumentov« pa so med »strokovne prispevke« uvrščeni ravno tisti, ki so splošno razumljivi (stran 7).

Razhajanje med definicijo in primeri morda ni napaka.

Predpostavljam, da je sestavljal »dokumenta« prebral Brechtovo dramo **Galileo Galilei** in Dürrenmattovo dramo **Fiziki** (obe sta dostopni v slovenskem prevodu). Zato se zaveda usodnih posledic situacije, ko znanstvena misel ni dostopna in razumljiva. Konec 40-ih let je bila skupinasvetovnih fizikov notranje zlomljena, ker oboje nekaj let prej ni bilo zagotovljeno. O obeh dramah je leta 1982 izšla v reviji **Dialogi** (njeni prilogi **Prepihi b 1**) poučna primerjalna interpretacija.

Informacije o dostopnosti dodajam, ker se bo med bralci **Utrinkov** gotovo našel vsaj eden, ki bo hotel prebrati katero od omenjenih dram ali pa interpretacijo. Takih informacij ni pričakoval, še manj tu iskal, pritegnile ga bodo zaradi konteksta. Poučevanje srednješolcev, kako se uporabljata informacijska baza SSCI, in pomoč premnogim osebam pri iskanju literature za pisanje »znanstvenih« besedil sta me izučila, da so informacijske baze lahko opora še na koncu. Povsod drugod najdemo informacije prej, najhitreje pa po naključju.

Nič ni bolj ideološko obarvano (sprejeto kot samoumevno od drugod) kot zatrjevanje, da uvrstitve v zaporedju ne vsebujejo nobene kvalifikacije. Sama klasifikacija je kvalifikacija. Ne vem, kakšna je razlika med »izvirnim znanstvenim člankom« in »razpravo ali študijo« (stran 10). Po primerih sodeč je razprava obsežnejša, izčrpnjša, izvirni znanstveni članek pa nekaj bolj izvirnega, saj je v tipolo-

Igor K. šteje utrinke.

giji na prvem mestu, razprava pa šele na osmem.

»Komentar« je opisan kot »kritična izdaja s komentarjem umetniškega, pravnega ali kakšnega drugega besedila« (stran 9). Navedena je knjiga, ki vsebuje zakon s komentarjem. Vendar ta izdaja ni kritična izdaja — pri zakonu je kritično veljavno samo besedilo, objavljeno v **Uradnem listu**. In komentar v tej izdaji se ne ukvarja z vzpostavitvijo besedila (filološkimi odločitvami), temveč s pojasnjevanjem besedila, torej z vzpostavljanjem smisla. Zato gre v tem primeru prej za »priročnik« ali morda »učbenik«. Medtem ko je izdajanje zgodovinskih dokumentov (ali priprav regest), literarnih zapuščin in kritičnih izdaj posameznih (glasbenih, literarnih) del ali opusov »sekundarno avtorstvo«, in to je pravo uredniško delo. Urejanje revij ali zbornikov pa je zgolj organizacijsko delo (še zlasti, če morajo za **dokumentacijsko opremo** člankov poskrbeti avtorji sami (točke 1—4, stran 5), zato sodi bolj k »razno. organiziranju prireditve ipd.« (strani 12 in 19).

Predlagana preemestitev »urejanja revij, zbornikov...« ni izvedljiva, ker bi bilo kršeno temeljno načelo o

natisnjenosti. Na drugi strani pa je v dokumentu iz enakega razloga napačna uvrstitve posnetkov na plošči ali kaseti. In izpuščeno: pisanje radijskih in televizijskih oddaj ter snemanje filmov. Razmerje med avtorstvom in razpolaganjem z rezultatom je pri novih tehničnih aparatih drugačno kot pri objavah v knjižni ali revijalni obliki.

Prispevek v reviji mora izpolnjevati pet kriterijev, da je »znanstven«: 1. temeljiti mora na ustvarjalnosti in razpolaganju prvne izvornosti, 2. sestavljen mora biti na podlagi znanstvene metodologije, 3. vsebovati mora razširjeni povzetek in kvantitativne metodologije, 3. vsebovati mora razširjeni povzetek in kvantitativne podatke v angleščini, 4. mora biti recenziran in označen, da je izviren, in 5. izvleček mora biti objavljen v mednarodnih abstraktnih časopisih. V priznani evropski sociološki reviji, ki jo berem že vrsto let, izpolnjujejo članki praviloma samo tri od navedenih kriterijev (1, deloma 2 in 4). Torej niso povsem znanstveni, kljub temu sem se iz njih že ogromno naučil. In to mi povsem zadošča.

Igor Kramberger
september 1989

Ključni očitek, ki bi ga lahko zasledili na seji predsedstva študentske organizacije 18. septembra in zadeva Radio Študent, je ta, da se ta firma premalo ukvarja s študentsko problematiko. Od tod bi seveda lahko izpeljali sklep, da Radio Študent ni študentski radio in da nima neke akademske legitimnosti. Logika tega očitka je seveda znana, Mladini, Tribuni in drugim vzpostavljenim medijem so očitali, da se ne ukvarjajo z mladinsko, študentsko ali kakršnokoli drugačno problematiko, pač pa s stvarmi, ki za določen segment javnosti, ki naj bi ga medij zastopal, niso zanimive in pomembne. Seveda lahko temu ugovarjamo na več načinov: najprej lahko statistično dokazujemo, da to ni res. Drugi možni ugovor je ta, da ni mladinske ali študentske problematike, ki bi bila izolirana od ostalih problematik. Tretja možna argumentacija, ki je za program Radia Študent najbolj primerna in ustrezna, pa bi bila naslednja: RŠ je seveda res študentski radio, res je tudi, da se ukvarja s študentsko problematiko. Problem pa je seveda, ko skušamo definirati, kaj je študentska problematika. Ali je študentska problematika preluknjana kot liček v WC-ju stotega bloka v Študentskem naselju, ali je študentska problematika slabo kosilo v menzi, ali je študentska problematika podraženo pivo v Riu ali je ta problematika kaj drugega.

Skratka, problem je v tem, da ne moremo definirati meje študentske problematike.

Zato RŠ lahko išče legitimnost v akademskem prostoru na drug način, namreč tako, da uporablja temu prostoru primeren diskurz. Rečeno drugače: za univerzo lahko RŠ naredi največ, če afirmira ideje, ki se pojavljajo v akademskem prostoru, za te ideje pa sploh ni nujno,

da zadevajo zgolj sindikalistične zadevščine, prelučnjane kotličke v WC-jih, nesoljeno juho ali kakšno tretjo nemarnost. Če je univerza generator družbenega razvoja — naj uporabimo to frazo — potem je dolžnost RŠ-ja, da v javnosti promovira te ideje. Če ljudje z univerze začenejo ustvarjati stranke, če ljudje z univerze pišejo memorandum o svobodi političnega združevanja, če ljudje z univerze debatirajo o postmodernizmu ali arheologiji, potem je to stvar, ki jo mora RŠ predstaviti. O usrah WC-jih se namreč lahko študentje zmenijo tudi na sestanku domske skupnosti, ob tem pa najbrž ni nujno, da bi bili prisotni tudi reporterji RŠ. Ključna točka in nespornost, ki leži na relaciji RŠ — UK, je torej v tem, da se UK enostavno ne zaveda, da obstaja določeni — za univerzo značilni — tip argumentacije. Uveljavitev tega tipa argumentacije, ki je morda za polovico študentske populacije — žal — prezahtevna — je pač največ, kar lahko RŠ stori za študentsko populacijo in univerzo. Če pa sodijo člani predsedstva UK-ja v tisto polovico študentske populacije, ki določenega tipa argumentacije ne dojamajo, potem to ni problem RŠ-a, pač pa problem UK-ja. Način, kako je bil UK izvoljen, način, kako teče diskusija na UK-ju, način, kako je UK izstopil iz odbora za varstvo človekovih pravic, način, kako UK vodi svoje akcije (kolikor jih sploh je), priča o nivoju argumentacije, ki ga študentsko vodstvo razume in tudi uporablja. Trditev, da pregled razvoja univerze ni študentska problematika, pove največ o nivoju argumentacije. To trditev si je namreč na seji privoščil eden od članov UK-ja.

(RŠ)

ALI ŽERDIN

NATOLCEVANJA O SLOMŠKOVEM SPOMENIKU

Javne monumentalne plastike naj bi bile same po sebi estetske in v skladu z okoljem le-temu v okras. Če gre za spomenike, naj bi opravljal še nekakšno etično in spoznavno poslanstvo — spomin ali opomin na nekoga ali nekaj pomembnega. Pri mariborskih javnih plastikah obstaja izražena »delitev dela«: estetsko funkcijo opravlja v glavnem Forma viva, spomeniki pa povečini zgolj tisto drugo (pa še to včasih le približno). Dovolj žalostno je dejstvo, da se piscu teh vrstic (ki sicer ni strokovnjak za umetnost, urbanizem ipd., a tudi ne popoln estetski analfabet) zdi od bolj znanih mariborskih spomenikov še najmanj grd Tihčev »Kojak«.

Kakšen naj bo spomenik, se ponavadi odloča na (bolj ali manj) javnih natečajih, o katerih pa so mnogi mnenja, da so navadne »mučke«, pri katerih so estetski in strokovni kriteriji še najmanj pomembni. »Popvprečen« jugoslovanski/slovenski/mariborski to mnenje žal potrjuje.

V kratkem se nam obeta za ključek natečaja in postavitev spomenika Antonu Martinu Slomšku. Kakšen bo, lahko za zdaj le ugibamo, prav tako, kdo ga bo naredil. Ob tem je zanimivo, da so avtorju tega zapisa z več med seboj nepovezanih koncev prišlo na ušesa govorice, češ da znana mariborska akademska kiparka Vlasta Zorko že lep čas obeljava razne cerkvene, državne in kulturne instance z namenom, da bi izdelavo spomenika zaupal prav njej.

Po svoje je tako početje razumljivo, saj izdelava spomenika prinese avtorju precej denarja in publicitete, poti do naročila pa so — glede na mnenje, da so natečaji »mučke« — pač tlakovane z

vezami in poznanstvi (da o raznih »ključih« sploh ne govorimo). Zorkova je končno priznana umetnica, ki se lahko pohvali z mnogimi zelo kvalitetnimi stvaritvami — a v glavnem le na področju male plastike, medtem ko ji monumentalna nekako ne gre od rok. Od njenih spomenikov se mi zdi še najboljši Zidanškov, ki stoji na trgu med 2. gimnazijo (zdaj SNS) in zdravstveno šolo, a še to z določeno rezervo: v zavesti naključnega pasanta opravlja bolj funkcijo Forme vive, od katerih ga loči le slabo opazen napis na podstavku; omenjena skulptura je za avtorico dokaj neznana (poznava) — ne brez kančka zlobe — govorijo celo o neizvirnosti, pri čemer namigujejo na vpliv avtoričinega takratnega moža Slavka Tihca. Od mariborskih spomenikov iste avtorice so najbolj znani Prežihov Voranc na Gospodarski cesti, relief s tematiko NOB v avli SNS, in seveda Maister na Leninemov trgu — ki so po mojem skromnem mnenju, oprostite izrazu, navadno socrealistično sranje. Ker obstaja utemeljen sum, da se bo natečajna komisija odločila za »realistično« zasnovano Slomškovo spomenika, se bojim, da bomo sredi že itak ne najlepšega Maribora gledali še en zmakez več.

Naj mi prizadeti ne zamerijo. Ta članček ni bil mišljen kot napad na lik in delo Vlaste Zorko (osebno je ne poznam, veliko večino njene opusa — namreč malo plastiko — pa visoko cenim) ali kot blatenje ugleda članov natečajne komisije (ne vem niti kdo sploh so), ampak bolj kot dobronamerno opozorilo komisiji: someone is watching you!

DARINKO KORES-JACKS

SOCIALIZEM, FORMA IN POLITIČNI MARKETING

JANEZ KREK

(RS)

Beseda, izrečena z mesta avtoritete oz. oblasti, nosi pečat magične moči, je takorekoč »božja beseda« — božja, kolikor ima »preprosto« beseda moč, da pretvarja in na novo strukturira realnost. V državah totalitarne in absolutne oblasti kakega monolita smo temu priča vsakodnevno: spomnimo se Homeinijeve smrtne obsodbe Rusdija, in v bolj gigantskih razmerjih časa, ko so posamezni vrhovi komunistične oblasti naenkrat uvedli v svoj diskurz radikalno nove elemente — na primer Gorbačov, pri nas Kučan itd. Ko se je Marković kot predsednik vlade prvi s tega mesta brez sprenevedanja izrekel za trg, mu je ta izjava prinesla več političnega kapitala kot katerikoli konkretni zakon.

Bržčas najbolj znan Kučanov slogan — »socializem po meri človeka«, izrečen z vrhovnega mesta oblasti, je svojo fascinantno privlačnost vendarle črpal zaradi drastičnega preloma v opcijo, ki jo je naznanjal: namesto totalitarnega, diktatorskega brezpravja in monolitne oblasti pravno državo in demokracijo, namesto padanja v realsocialistično ekonomsko bedo upanje v nekaj boljšega itd. Sporočila slogana, njegova vsebina je torej koncentrirana v drugem delu fraze, v sintagmi »po meri človeka« — »socializem« je le njen pridevek, takorekoč »nevtralna« referenčna točka, ki sploh vmešča vsebino sporočila v naš prostor in ga naredi razumljivega. S strani naslovnika je za

tako referenčno točko nujen — strukturno nujen — spregled njenega lastnega pomena: kot da beseda socializem nima več lastne vsebine. Njeno sicer avtonomno pomenko polje moč sporočila (pravna država, demokracija) silovito preprede in nevtalizira negativne konotacije, jih na nek način »upozabi«.

Geslo so začeli izrabljati, kjer se je le dalo: ko uspešno lansiran slogan zaživi v nekem prostoru, se zdi, kot da si je pridobil lastno moč, ki jo sedaj podeljuje nazaj vsakomur, ki se pojavi kot njegov zastopnik — vendar ima vzvratni učinek svojo mejo: govorilo ne sme prestopiti »sence« (tj. konteksta, začrtane umestitve v ideološko polje) prvotnega govorca. In prav tu »so se zgodili« s zdiljevci, ki so kot komunisti furali »svoje« geslo, kot deklarirani socialisti pa — kolikor so deklarativnost vzeli zares — so naivno poskušali afirmirati njegov skriti potencial v korist »socializma«. Po govornih sodeč, se je takorekoč v lastno past najbolj ujel Viktor Žakelj s svojimi poskusi direktno afirmacije socializma kot takega, socializma preprosto kot gesla s sklicevanjem na tisto pozitivno, kar naj bi socializem kljub vsemu pomenil. Namreč, če je Kučan izgovoril geslo »socializem po meri človeka«, je bila beseda »socializem« nujni referenčni temelj za vsebino: »... sedaj pa ne bomo več zapirali« itd., vsebina »socializma« je postala le nek »nevtralni« časovni označevalec »prej« (za ka-

terim sicer tiči vsa nelagodna masa povojnega socializma, vendar je prav zato hkrati že zanikana, upozabljenja) — medtem ko Žakljevo ponavljanje klika, ki v geslu skuša direktno afirmirati njegovo »pravo jedro« oz. »pravo sporočilo« (tj. socializem), učinkuje ravno nasprotno, dobi funkcijo klika »kralj je gol«. Glavni »čar« Kučanovega slogana je, da uspe naslovniku preko »pravega sporočila« (tj. demokracija, pravna država, obilje dobrin) afirmirati na prvi pogled formalni dodatek gesla, nekako »po ovinku« uspe reafirmirati socializem — socializem ni ponujen kot Prava Stvar, ampak kot »stanje, ki je bistveno drugotni, stranski proizvod« — »paradoks bistveno drugotnih stanj je, da nikakor niso nepomembna, marveč praviloma tisto, za kar

nam najbolj gre, ... toda čim si jih prizadevamo načrtno doseči, »pokvarimo igro«; edini način, da jih dosežemo, je, da si jih ne postavimo neposredno za cilj, marveč najdemo smoter v nečem drugem in se nato ta stanja proizvedejo »sama od sebe«, kot spontani stranski produkti, (Slavoj Žižek). Treba pa je storiti še korak dlje: Kučanova afirmacija socializma je formalna in natanko to je njena resnica, tisto, zaradi česar že na simbolični ravni deluje: ni potrebno, da Kučan nenehoma v realnosti dokazuje, kako s svojim smotrom »po meri človeka« misli zares, kajti mesto, ki ga ima socializem v tem geslu, postavi vse prejšnje pomenke radikalno v oklepaj, in namesto njih ponudi za naš prostor do tega trenutka paradigmatko »nesocialisti-

čne« attribute, a vendar ohrani ime, kar prestrukturira ideološko polje v tej meri, da v simbolnem umik nazaj ni več mogoče in to ga kot govorca zavezuje.

Zasluga naivne namere, ki hoče iz gesla »socializem po meri človeka« obdržati pomen sporočila, ki ga pošilja sintagma »po meri človeka« in hkrati zavijeta v polje političnega marketinga njegov po svoje dojet »pravi« zastavek, torej »avtentični socializem«, je v tem, da v s socializmom prepariranim prostoru, kjer lahko socializem dobi novo vsebino le kot čisto formalni zastavek, ta nemogoči poskus evocira spontano vprašanje: »Kaj pravzaprav hočeš?«, ki se mora postaviti političnemu subjektu socializma in s tem pokaže na njegov status. Vprašanje »Kaj hočeš?« je v psihoanalizi vprašanje par excellence, saj zanj velja, da razkriva ravno jedro subjekta, tisto, kar se v lacanovski terminologiji imenuje objekt mali a, za katerega je značilno, da se ga ne da »objektivirati«. Lahko rečemo, da celotni projekt socializma združuje iluzija, da je objekt mali a simbolizabilen, da je mogoče tiste ideje, za katere v socializmu gre, »neposredno zajeti«. Kar Kučan prodaja na političnem trgu s tem geslom, je ravno vztrajanje na formi oz. premik k formi, ki udejani prelom z iluzijo, ki je bila do tega trenutka za socializem bistvena. Ne gre torej za to, kako so »socialistični ideali« dojeti, niti za to, kaj Viktor Žakelj ali kdorkoli drug

intimno misli, kako si konkretno predstavlja socializem — recimo tako kot francoski socialisti ipd. Problem je namreč v tem, da objekt a (tj. socializem) »daje polju realnosti (tj. ideološkemu polju) njegov okvir natanko zato, ker je iz njega izločen« (J.-A. Miller), ali drugače rečeno, tudi kolikor smo politični subjekt, smo razcepljeni, subjekti zato, ker nam ni dostopen realni objekt (a) in afirmacija socializma kot socializma je »objektivno« stari klic ideološke interpelacije, ki naj političnega subjekta razreši neznanega razcepa — klic, ki pa v polju, ki ga je vzpostavilo geslo »socializem po meri človeka«, resda bolj razkrije njegove karte, vendar paradokso sam sebi kliče »kralj je nag« ter se morbidno in komično samorazveljavlja.

Kako težko se je odpovedati iluziji, ki je konstitutivna za idejo socializma, je pred kratkim potrdil priznani komentator Dela Danilo Slivnik, ki je pri opredeljevanju do socializma nazadnje vendarle končal nekako v smislu, da se je treba socializmu odpovedati, vendar brez represalij proti njemu. Že nekaj let v Sloveniji v političnem marketingu uspevajo tisti slogani, ki ideje socializma ne napadajo od zunaj, ampak jo najedajo oz. sprevačajo od znotraj, s čimer je prva začela ZSMS. Vztrajanje na socializmu kot formi je najbrž edina možnost za njegov obstoj na našem političnem trgu.

Brez muje se še čevljev ne obuje in kdor name-rava nastopiti na prihodnjih parlamentarnih volitvah — naj se potru-di. Za zmago bo potrebno samo troje: najboljša strategija, najboljši ljudje in sreča.

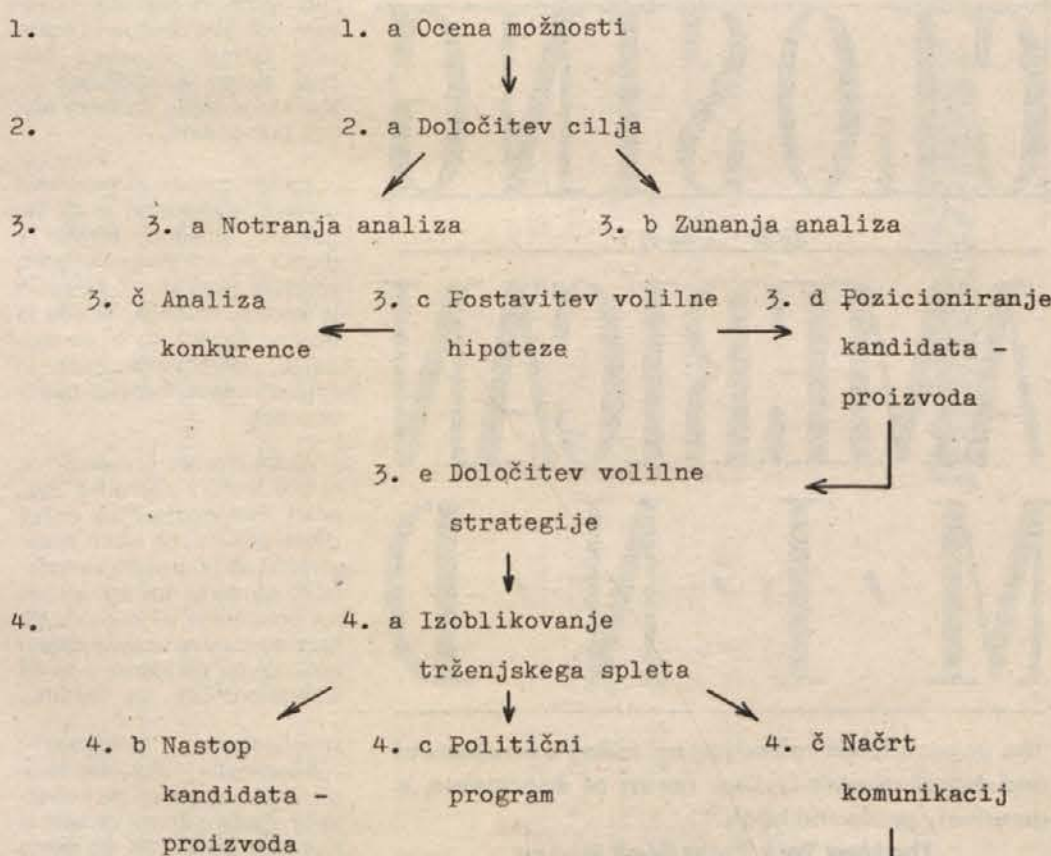
Tistim, ki bodo na žitvah igrali, in onim, ki jih bodo spremljali in na koncu odločili, naj spodnja skica pomaga razumeti dogajanja na odru in za njim.

Seveda pa podpisani nisem avtor popisanih idej: pobral sem jih od tu in tam — moja sta le izbor in tukajšnja sestava. Z vsemi neumnostmi, ki sem jih pri tem (morda) naredil, vred. Original narisane skice je mogoče najti v modelu »Marketingški pristop k volitvam«, ki ga je J. P. Bobin objavil na 84. strani knjige, ki jo je naslovil: »Le marketing politique: Vendre l'homme et l'idée, Milan Midia, 1988.

SKICA ZA PRIPRAVO VOLITEV

DEJAN VERČIČ

Skica za pripravo volitev

1.a Prvi korak, ocena možnosti, še posebej priporočajo poznavalci z izkušnjami (v Bobinovem modelu ga ni).

Kar nastopa na volitvah kot izdelek predvolilnega procesa — kandidat, je v resnici splet trojega: človeka, ki ga je pametno kandidirati (neumno je kandidirati nekoga, ki ga še pes ne bi povohal), organizacije (stranke), ki stoji za njim (tudi »prosti strelci« niso tako sami, kot se trudijo kazati) in idej, za katere naj bi pri celi stvari šlo. Zadnje so v določenem trenutku bolj ali manj sprejemljive za splošno javnost.

Preden kdo vstopi v volilno igro, naj oceni, kolikšno je število ljudi, ki se strinjajo z njegovimi idejami in mu tudi verjamejo. Sprejemljivost njegovih idej plus njegova verodostojnost krat sredstva, ki jih ima na voljo (denar ipd.), so njegove možnosti. Najprej je potrebno oceniti te in šele potem določiti volilni cilj — sicer se je prav lahko zainvestirati (ne le z denarjem; škoda je tudi stran vrženega časa in osebnih naporov).

2.a Na podlagi ocene možnosti se določi volilni cilj. Ta ni nujno izvolitev. Posameznik (ali skupina ljudi) lahko sode-

luje na volitvah le zato, ker lahko tako predstavi svoje ideje širši javnosti, kot mu (ji) to uspeva sicer ali pa za to drugače sploh nima možnosti.

Skupina (organizacija, zveza, stranka) pa ima, če igra na izvolitev, (na parlamentarnih volitvah) naslednje možnosti: izvolitev večine (absolutne ali relativne) ali manjšinskega predstavniškega deleža.

Različnim ciljem (izvolitev: da—ne; večina: da—ne; absolutna — relativna večina) gredo različne strategije:

3.a Sledi notranja analiza, ki je verjetno najtežja. Kakšna organizacija je na voljo, katere so njene prednosti, kakšne možnosti in kakšne težave, katera volilna okrožja so kako pomembna in koliko aktivstov je na voljo.

3.b Zunanja analiza je kvalitativna in kvantitativna. Poznati je potrebno absolutno število volilcev in oceniti, koliko jih namerava iti na volitve in koliko od teh jih je pripravljene voliti za in koliko bi jih z dodatnimi naporji še bilo mogoče pridobiti. Kvalitativna analiza pa proizvede tipologije potreb in zahtev volilcev, imidžev in možnosti za pozicioniranje kandidatov.

3.c Volilna hipoteza se glasi: pod temi in temi pogoji je mogoče dobiti toliko in toliko glasov.

3.d Nato se še enako kot sebe oceni nasprotnike (prednosti, slabosti, možnosti in težave).

3.e Sledi drugi najtežji del posla: pozicioniranje človeka kot kandidata. Predpostavljamo njegovo disciplino, da se bo znal obnašati dosledno tako, da ga bodo volilci prepoznali na natančno določenem mestu v volilnem političnem prostoru, ki se mu določi. (Naj-

huje, kar se mu lahko zgodi, je, da se izgubi v množici obrazov in imen.)

3.f Volilna strategija je že pot proti cilju (volilcem) med prepoznanimi ovirami (nasprotniki). Dve osnovni strategiji sta: maksimalizacija števila glasov (cilj: večanje distance med nasprotniki in volilci).

Pri prvi se jemlje za stalnico javno mnenje, pri drugi pa ponudbe nasprotnikov. Čeprav se vedno uporabljata obe, je dobro vedeti, kdaj (in zakaj) se uporablja ena in kdaj (in zakaj) druga.

4.a Trženjski splet je že izvedbeno vprašanje. Je ravnotežje med kandidatom, programom in komunikacijami, ki se uporabljajo.

4.b Konec koncev volilci oddajajo glasove konkretnim ljudem, ki jim zaupajo, in ne abstraktnim programom.

4.c Da pa bi bili kandidati zaupanja vredni, morajo vedeti, kaj bodo po izvolitvi počeli.

4.d Ne kandidat in ne program nista nič vredna, če ljudje zanju ne vedo. Zato se uporabljata oglaševanje, odnosi z javnostjo in promotivne aktivnosti.

5.a Vso mašinerijo je potrebno stalno (predvsem — ne pa izključno — z javnomnenjskimi anketami) nadzorovati, kako deluje, in popravljati.

Kdor bo znal vseh pet korakov pravilno stopiti, bo imel tudi srečo.

ALLAN BLOOM

ODNOS MED
MIŠLJENJEMIN
CIVILNO
DRUŽBO

1. DEL

»Izjemno... Zadene s približno tako močjo in učinkovitostjo kot terapija z elektrošokom!« se je zapisalo recenzentu New York Timesa, ko je prebral knjigo **THE CLOSING OF THE AMERICAN MIND**, ki je izšla lani pri ameriški založbi Simon and Schuster. Njen avtor, Allan Bloom, je že več kot 30 let profesor na različnih ameriških univerzah, in si je knjigo zamislil kot »razmišljanje o stanju naših duš, posebno tistih mladih ljudi, in njihove izobrazbe... s privilegirane stališča učitelja.«

Knjiga (v Ameriki je kmalu postala uspešnica) je sicer pisana iz ameriških izkušenj in predvsem za tamkajšnje publiko, vendar je dovolj univerzalna, da je zanimiva tudi za nas. Ukvarja se s položajem visokošolske izobrazbe oz. univerze v družbi ter z njeno preobrazbo, ki naj bi zadovoljila študente, učitelje in družbo v celoti.

V tej in naslednji številki KATEDRE lahko preberete poglavje **The Relation Between Thought and Civil Society**, ki govori o razsvetljenjskih temeljih sodobne univerze. Poudarki v *kurzivi* so avtorjevi; prevajalčevi, ki označujejo značilne pasuse v tekstu, pa tudi ugotovitve, primerljive oz. aktualne glede stanja pri nas, so natisnjeni krepkeje.

Če vas knjiga posebej zanima, jo lahko naročite v kateri od naših knjigarn s tujo literaturo, ali direktno pri založniku (Simon & Schuster, Rockefeller Center, 1230 Avenue of the Americas, 10020 N.Y., New York, USA), najbrž pa si jo je mogoče sposoditi tudi v ameriškem kulturnem centru. Glede na to, da bo v letošnji Katedri najbrž mogoče prebrati še kak prevod iz te knjige (kot univerzitetni časopis se čutimo še posebej poklicani pisati o problematiki naše »matere hranilke«), se avtorju vnaprej opravičujemo, ker povzemamo njegov tekst brez predhodnega dogovora — Juga pač...

op. prev.

THE
CLOSING
OF THE
AMERICAN
MIND

»An unparalleled reflection on today's intellectual and moral climate... That rarest of documents, a genuinely profound book.«

The New York Times Book Review

ALLAN BLOOM

ve vsakdo, ki je bral Rousseaujevo *Razpravo o umetnosti in znanosti*, ki je oster napad nanj. A to je vodilno načelo razsvetljenstva in zadnji vzrok za predsodke, ki jih mnogi ljudje predpostavljajo svobodi misli in raziskovanja. Pravim predsodke, kajti razlogi so skoraj povsem pozabljivi, saj se trenutno pojavljajo drugačne miselne tendence, ki so sovražne svobodi mišljenja. Stari red je ponujal korenine in odrešitev, in nekatere sodobne miselne tendence so zaznamovane z nostalgijo po tem starem redu. Mislenci razsvetljenstva so se zavzemali za politično znanost, ki bi bila uporabna, kakor npr. v Ameriki, za pisanje ustave, v kateri bi bila utemeljena načela in pravila za stabilno in bolj učinkovito politiko, in naravno znanost, ki bi omogočila obvladovanje narave z namenom zadovoljevanja človekovih potreb. Zato njihovi oboji niso postali le sprejemljivi, ampak osrednjega pomena za civilno družbo. **Družba, ki temelji na razumu, potrebuje tiste, ki najbolje razmišljajo.**

Znanstveniki so bili tisti, ki naj bi postali najbolj upoštevani med ljudmi in ki naj bi zasedli mesta kraljev in prelato, saj so prav oni očitni viri dobrin za življenje, svobodo in pridobivanje imetja. To ni bilo ravno nadomeščanje ene vere z drugo, kajti čeprav se z novo znanostjo ni mogel ukvarjati vsakdo, jo je lahko vsakdo razumel, če se je izobrazil z njeno pomočjo; in vednost o pravicah in dolžnostih človeka zahteva uporabo njegovega razuma.

Razsvetljenstvo je bilo drzno podjetje. Njegov cilj je bil preoblikovati politično in intelektualno življenje pod popolnim nadzorom filozofije in znanosti. Še noben zavojevalec, prerok ali ustanovitelj do takrat ni imel širše vizije, in nobeden bolj ozamnega uspeha. Dandanes ni praktično nobenega režima, ki ne bi bil na nek način rezultat razsvetljenstva, in najboljša od modernih družbenih ureditev — liberalna demokracija — je v celoti njegov produkt. In kjerkoli na svetu so ljudje in režimi odvisni od nje, priznavajo znanost, kakršno so propagirali razsvetljenčji. Razsvetljenstvo je neizprosno porazilo vse nasprotnike, ki so ciljali vanj na začetku, predvsem duhovnike in tiste, ki so bili od njih odvisni, z dolgotrajnim izobraževanjem, ki je ljudi poučilo, kot bi rekel Machiavelli, o »stvarih tega sveta«. Treba je prebrati le knjigo Adama Smitha *O bogastvu narodov* (5. knjiga, o izobraževanju), da se zavedemo, kako bistvena je bila reforma univerze, predvsem v smislu presejanja teoloških vplivov, za nastanek moderne politične ekonomije in na njej utemeljenih režimov. **Tako so univerze in akademije jedro in izvor liberalne demokracije, skladišče njenih temeljnih načel in stalen vir znanja in izobrazbe, ki ohranjata družbeni mehanizem v gibanju.**

Sistem enakosti in svobode ter človekovih pravic je sistem razuma. Svobodne univerze obstajajo samo v sistemih liberalne demokracije, in liberalne demokracije obstajajo samo tam, kjer so svobodne univerze. Marksisti imajo prav, ko trdijo, da je »meščanska univerza« bistveno povezana z »meščansko družbo«, toda ne v smislu njihovih namer. Univerza ne štiti take družbe zato, ker bi predvsem odsevala družbene interese, ampak zato, ker taka družba najbolj potrebuje, spoštuje in predvsem štiti svobodo mišljenja. Prejšnje skupnosti mislecev so bile pod nevrtašljivim nadzorom teologije in politike. Fašizem je odklanjal razum in nadziral

Z drugimi besedami: treba je bilo ustvariti mnenje, da je svoboden razsvetljenstvo dober za družbo, z namenom prepričati najmočnejši element družbe in s tem zagotovljeno zaščito tega razcveta. S preprosto enačbo je bilo treba pokazati, da je napredek znanja vzporeden političnemu napredku. Da to nika- kor ni samoumeven predlog,

univerze. Ko je Hitler prišel na oblast, je Karl Schmid dejal: »Danes je v Nemčiji umrl Hegel.« Hegel je bil nedvomno največji človek univerze doslej. **Komunizem pa trdi, da je ljudstvo pod vodstvom avantgardne partije postalo racionalno, zato univerza ne potrebuje več posebnega položaja — se pravi, lahko preide pod nadzor Partije. Edino liberalna demokracija sprejema prvenstvo razuma, čeprav svojih državljanov nima enostavno za že vnaprej razumne; zagotavlja pa univerzi izjemen status izvzetosti iz običajnih moralnih in političnih omejitev mišljenja in govora, ki sicer veljajo v civilni družbi. Univerza pa ni koristnik svobodnega mišljenja, hvaljujoč družbi, ampak prej obratno: v izviren projektu moderne družbe je zaželjena splošna svoboda mišljenja, ki naj podpira mišljenje, dostojno filozofov in znanstvenikov, ki edino resnično zasluži ime »misel«. Na začetku je bila prvotna svoboda misli iz dveh razlogov: ker je razum njena najvišja zmogljivost, in ker je najbolj pomemben za urejeno družbo. Hobbes, Descartes, Spinoza, Bacon, Locke in Newton so morali svobodno razmišljati in propagirati svoje ugotovitve, če je hotela nastati nova vrsta družbe, ki bi bila novo upanje za človeštvo.**

Čisto poseben status tistega, kar se je včasih imenovalo akademska svoboda, je postopoma erodiral, tako da se le stežka zavedamo, kaj da sploh pomeni. V popularni in celo univerzitetni zavesti je le stežka mogoče zaznati razliko med akademsko svobodo in posli pod varnostno zaščito vlade, poslovnežev ali sindikatov. Akademska svoboda se je zllila z ekonomskim sistemom in je videti kot neke vrste lasten interes, ki ga ekonomski sistem včasih odobrava, včasih pa ne. Pravič- ne znanosti zdaj niso več ločene od pravič mišljenja nasploh, ali sploh pravic kot takih. Svoboda govora je utrla pot svobodi izražanja, kjer uživa obscena gesta enako zaščito kot vzorna razprava.

To je vse zelo čudovito; vse je postalo svobodno, in nobene potrebe ni po škodoželjnem delanju razlik. A to bi bilo preveč lepo, da bi moglo biti res. V resnici se je zgodilo to, da je bil razum brnjen s prestola, je manj vpliven in bolj ranljiv sredi drugih, manj žlahtnih zahtev za podporo in pozornost civilne družbe. Na pol teoretski napadi na univerzo in njeno znanje s politične leve in desne, povečane zahteve družbe in ogromen razmah visokega šolstva, skupaj zamegljujejo tisto, kar je glede univerze najbolj pomembno.

Izviren namen reformiranih univerz in akademij je bil zagotoviti ugledno mesto v družbi in ustrezno podporo vodilnim teoretikom, kakršnih je znotraj vsakega naroda le majhno število, da bi se srečevali, izmenjavali misli in vzgajali mlade ljudi na poti k znanosti.

Akademije in univerze naj bi bile motorji napredka znanosti. Reformatorji so hoteli uvesti pravico, da lahko znanstveniki na področjih, za katera so kompetentni, pri reševanju problemov, ki jih postavlja narava, neovirano uporabljajo svoj razum; poudarek je tu na kompetentnosti in razumu.

»Intelektualna poštenost«, »obveznosti« in sorodne stvari nimajo kaj početi na univerzi, ki spada v arene verskih in političnih bojev, saj so samo napoti njenemu delovanju, ker jo odpirajo dvomom in kritiki, ki jih ne potrebuje. Odkar je svoboda mišljenja in izražanja postala sinonim za poseb-

no vzpodbudo in zaščito fanatizmu in sorodnim interesom, se soočamo s še enim čudežem, povezanim z razkrojem ideala racionalno urejene družbe. Ameriški federalisti so upali, da bo njihova shema oblasti rezultirala kot prevlada razuma in razumnih ljudi v ZDA, niti najmanj pa jih ni zanimala zaščita ekscentričnih in norih mnenj ali načinov življenja. Takšna zaščita, ki jo danes pogosto cenimo kot njihov glavni namen, je samo naključni rezultat zaščite razuma, torej izgubi verjetnost, če razum zavračamo.

Utemeljitelji ZDA in avtorji njenega sistema niso upoštevali različnosti verskih sekt ali je celo želeli zaradi nje same, pač pa je bila njihova **različnost dovoljena samo zato, da bi bila s tem preprečena potreba po dominantni vlogi ene same.**

Trenutek, ko je razsvetljenstvo uspelo, se torej zdi kot začetek njegovega razkroja. Zatemnjevanje razsvetljenjskega projekta kot posledica njegove demokratizacije je značilno za notranje težave samega projekta. Projekt sam naj bi imel za posledico svobodo redkih vodilnih teoretikov na področju majhnega števila znanstvenih disciplin, da se spustijo v razumno proučevanje prvotnih načel vseh stvari, **to pa zahteva ozračje, kjer se glas razuma ne porazgubi med hrupom različnih »zahtev«, ki prevladujejo v dnevni politiki.** Znanje je cilj; od pristojnosti in razuma se zahteva, naj mu sledita. Discipline so: filozofija, matematika, fizika, kemija, biologija in znanost o človeku (mišljena kot politična znanost, ki se ukvarja s človekovo naravo in skrajnim dometom vladanja). To je akademija. Od nje je odvisna množica uporabnih znanosti, predvsem tehnika, medicina in pravo, ki so manj ugledne in manj uporabne za pridobivanje vednosti, toda proizvajajo sadove znanosti, ki koristijo neznanstvenemu, s tem pa neznanstvenikom vlivajo spoštovanje do znanosti. Na ta način je ugodno tistim, ki vedo in želijo slediti znanju, kakor tudi onim, ki ne vedo in želijo slediti lastnemu blagostanju, in to istočasno, v medsebojni harmoniji. Na ta način je premoščen tisočletni prepad med modrimi in tistimi na oblasti — rešen je *glavni* problem modrih in družbi. Ta projekt je bil enotnost, ki je odsevala enotnost razumljivega reda v naravi — enotnost delov, urejenih v okviru artikularne celote, kakor ga je izvedla najvišja znanost — filozofija.

Ta načrt je zgubil svojo enotnost in se znašel v krizi.

Razum je nesposoben, da bi utemeljil to enotnost, odločil, kaj spada vanjo in kaj ne, in razdelil intelektualno delo — pluje brez kompasa in jader.

Če je univerza zares produkt razsvetljenstva in njegova vidna prisotnost v moderni demokraciji, in če je bilo razsvetljenstvo politični projekt, ki si je zadal nalogo, da spremeni razmerje med modrostjo in močjo, znanjem in družbo, lahko domnevamo, da imata kriza znanja (t.j. kriza univerze), ki je postala politično koristna, in kriza liberalne demokracije (politične ureditve, ki je odvisna od znanja), opraviti s spremembo odnosa, kakršnega so med znanjem in družbo vzpostavili razsvetljenčji.

(dalje prihodnjic)

Siti smo nesmiselnih prerekanj in jalovih bitk, ki nas v zadnjih letih niso pripeljala nikamor. Dovolj nam je sistema, v katerem ljudje ne morejo samostojno izražati svojih prepričanj.

Dosti nam je podpihovanj in nacionalnih nestrpnosti: hočemo demokratično državo, v kateri bo vsak človek znotraj svojega naroda najprej posameznik in državljan, ki se bo lahko po lastni pameti in vesti odločal za pripadnost taki ali drugačni ideji in politiki – ali pa politično opredelitev odklanjal, če mu ne bo do nje.

Naveličali smo se delati stvari, ki so pomembne za Zgodovino. Čas je, da končno storimo nekaj, kar je pomembno za nas, tukaj in zdaj.

monolitnost je anarhija

sit bitnik dje rep ona drž ega
 kki amo nem rič lni avo nar
 one nas rdo ore anj hne vka oda naj
 smi vza vol ios dos str ter naj
 sel dni ina amo tin pno ibo pre
 nih ihl mje sto amj sti vsa ipo
 pre eti sis ino epo hoč kčl sam
 rek hni tem izr dpi hoč emo ove ezn
 anj sop avk aža hov dem kzn iki
 inj rip ate tis voj inn ati ajs žav
 alo elij rem voj inn ati ajs žav
 vih ala lju ihp aci čno voj lja

nki oča inp dkl ela sje zan
 seb lza oli anj tis dak ast
 ola pri tik alč tva onč uka
 hko pad ial emu rik nos jin
 pol nos ipa neb iso tor zda
 ast fta pol odo pom imo
 nip kia iti nje emb nek ajk
 ame lid čno nav nez ajk
 fii rug opr lič azg arj
 nve ačn ede ali odo epo
 sti iid lit smo vin mem
 odl. eji evo sed oča membno

Za Svobodo Mislečega Sveta

Portorož, 3.-5. novembra 1989

različnost je red

Za Svobodo Mislečega Sveta

Portorož, 3.-5. novembra 1989

GASTRONOMSKI NASVETI NEUVRŠČENI MEŠANI GOLAŽ

SUROVINE: 1 srednje velik slon (2,5 do 3,5 tone); 4 kamele (nikar jih ne odtuji Gadafiju); po želji nekaj ljudi vseh starosti, ras in spolov, ali primerna količina kitajske nebeske mezge (pripraviš jo tako, da postaviš ustrezno število ljudi na trdno podlago, nakar voziš s tanki čez njih tako dolgo, da dobiš enakomerno kašo); 4 tone čebule; 500 kg paprike v prahu; 20 kg česna; po 10 kg kurmine, črnega popra in suhega majarona; lovorov grm povprečne velikosti; 20 kg vegete; 30 kg soli; 500 kg paradižnikovega koncentrata; 200 l olja iz palm ali arašidov; 100 kg mehke moke; po želji 100 l kisle smetane.

PRIPRAVA: Čebulo očisti in zreži na tanke lističe. Slonu, kamelem in eventualnim ljudem odstrani drobovino in kožo in izlušči kosti; mastno tkivo fino zmelji na mesoreznicu, meso pa nareži na kocke s stranico cca 2 cm. Česen olupiš in stri, poper fino zmelji. 4000 l hladne vode, kosti in vegeto daj v lonec in pristavi. Na majhnem ognju kuhaj vsaj 10 ur od trenutka, ko je voda zavrela. V

drugo posodo daj olje in mleto maščobno tkivo. Na ognju mešaj, da se maščoba razpusti, nato dodaj četrtino čebule, in ko postane rumena, še meso. Popraži, zalij s kostno juho, dodaj preostale sestavine razen moke in smetane, in kuhaj pokrito na majhnem ognju vsaj 5 ur. Občasno premešaj. Ko je meso mehko in čebula razkuhana, dodaj v hladni vodi razmešano moko in smetano, in pusti še kakih 10 minut vreti. Ponudi z ustreznim količino kruha ali testenin.

NASVET: Golaž je še boljši, če del juhe zamenjaš z rdečim vinom, vendar v tem primeru dobiš le polovični neuvrščeni golaž, saj neuvrščeni islamske vere bojkotirajo alkohol. Podobno velja za govedino, ki je zaželjen dodatek, vendar je ne uživajo neuvrščeni hindujske vere.

Z opisano jedjo zadovoljimo potrebe po beljakovinah za 14 dni, po kalorijah pa za cca 1 teden, 100.000 prebivalcem povprečne neuvrščene države, oz. cca 3000 voditeljem za kake pol ure.

NE-UVRŠČENI

Čeprav spomin na neuvrščeni Beograd z vsemi kamelemi, konji, nemškimi kočijami in črnimi krvniki vse bolj ugaša, nam JRT vendarle ne da miru in nas iz tedna v teden fila z novicami s tega terena. Ob vseh že naštetih in prežvečenih razlogih za nesmiselnost in nekonzistentnost ohranjanja takega lobija revnih pri življenju, si pogledajmo še enega, ki gibanje najda skozi njegov vitalni del — formo.

Ne-uvrščeni ima v slovenščini več pomenov. Kot politična skovanka nas ta termin spremlja zadnja tri desetletja, njegova vsakodnevna uporaba pa sodi na povsem drugo področje družbenega angažmaja. Paralele med tema dvema pomenoma razkrivajo tudi bistvo diskurza političnega gibanja. Ne-uvrščeni je športni termin. Pomeni stanje nastopajočega posameznika ali ekipe v športni panogi (v bistvu lahko takšno stanje ugotavljamo pri vseh vrstah kompeticij), ki ne prinaša uvrstitve, stanje torej, ki negira smisel udeležbe na tekmovanju. Do vzpostavitve takšnega stanja pride iz več razlogov, pogledjmo si najznačilnejša: od-

stop in diskvalifikacija. Povedi so lahko različni:

a) **ODSTOP:** zaradi okvare tekmovalnega pripomočka, zaradi poškodbe, zaradi premajhne vztrajnosti, zaradi nestrinjanja s sodniškimi odločitvami, ...

b) **DISKVALIFIKACIJA:** pozitivni rezultat doping testa, uporaba nedovoljenih sredstev oz. pripomočkov, goljufiga, oviranje nasprotnika, ki ni dovoljeno v pravilih, ...

Skratka, ugotavljamo lahko vrsto razlogov, ki privedejo do ne-uvrstitve posameznega udeleženca oz. ekipe. Praviloma so subjektivne narave, se pravi sprememba pogojev samo za enega nastopajočega oz. ekipo. Če se stanje razširi na več udeležencev, športna terminologija priporoča izraz **neregularnost tekmovalca**. Ob terminu smiselno prenašamo na politično polje tudi ostale fakte. Končno lahko kot ključni značaj ugotavljamo tekmovalnost. In kot ključno dejstvo sorazmerno predobro opremljenost. Tako smo že pri sklepu: tekmovalje ni regularno. Tekmovalci iz ekipe ne-uvrščeni niso uvrščeni.

Miloš Ngwana

MILITARISTIČNI KOTIČEK

Slovenska javnost je dolgo, pravzaprav vse odkar so se v javnosti prenehale pojavljati Kmečke + rockodelske novice, živela v zmotnem prepričanju, da se je skupaj z njimi skrival ilegalno tudi pisec militarističnega koticčka Ratobor Jurišević, takrat še generalobičnovojnik. A v tem primeru je bilo javno mnenje, kot že tolikokrat doslej, v popolni zmoti.

Ratobor Jurišević je bil poslan na pomembno mirovno misijo s pooblastili OZN in neuvrščeni. Obhodil je več prijateljskih neuvršenih držav, ki so zapletene v medsebojne spopade; z vsemi pooblastili naše države se je ondi dogovarjal za razne koristne in pomirjujoče sporazume. Med njimi naj nastejemo: hkratno, toda ločeno urjenje podvodnih diverzantov medsebojno sprtih strani po enotah JLA; izmenjavo borbениh izkušenj; prodajo orožja made in YU na vse

konce in kraje; posredovanje pri transferu zahodne in vzhodne oborožitve na vse konce in kraje sveta (predvsem države, ki po zakonodaji proizvajalca blaga ne morejo kupiti direktno) itd.

General Jurišević je svojo nalogo opravil vzorno in v skladu z mirovnimi prizadevanji naše države in še posebej njenih oboroženih sil na čelu z JLA. Čeprav pisec in urednik militarističnega koticčka obžaluje svojo dolgotrajno odsotnost, je ponosno izjavil, da mu ni žal vodenja svoje mirovne misije. Skromen, kot je, nikoli ne govori o zaslugah, ki so mu prinesle napredovanje od generalobičnovojnika do generalrazvodnika. A v uredništvu se čutimo dolžne opozoriti bralce, da so te zasluge neprecenljive za svetovni mir in ugled Jugoslavije v svetu, žal pa jih ne moremo naštet, ker gre za vojaško skrivnost. op. uredn.

UREJA: JACKS

PRAVILA LEPEGA VEDENJA NAGOVARJANJE

Pogosto se znajdemo v dilemi kako nagovoriti sogovornika, da ne bomo izpadli nevljudno. Nagovor besede kot: «ekscelenc», «visočanstvo», «eminenca», «vaša gnada», «milostljivi/a», «prevzvišenost», «svetlost» ipd., so rezervirane za redke priložnosti in osebe, v glavnem z vrha cerkvene ali aristokratske hierarhije, izjemoma tudi politične veljake, predvsem pa so taki izrazi izven mode in se jih bomo izogibali, saj lahko zvenijo posmehljivo.

Neznane mlajše osebe (neka-ko do pubertete) nagovorimo s «fant» oz. «deklica», znane pa po imenu. Stvari se zapletejo pri osebah nekako od adolescence. Mlajše dame in neporočene ne glede na starost praviloma nagovarjamo z «gospodična», temu pa lahko dodamo še ime («gospodična Julija»), priimek («gospodična Tomšič»), poklic («gospodična natakariča») ipd. «Gospodično» brez dodatkov lahko nadomesti izraz «mlada dama», ki je primeren le v ekstremno fini družbi, ob vsakdanjih priložnostih pa izpade neresno.

Sodelavce in vsaj na videz znane osebe sorodnega poklica lahko nagovorimo s «kolega/ica», po želji pa dodamo temu še ime ali priimek.

Najbolj univerzalna nagovorna beseda za odrasle osebe je «gospod» oz. «gospa». Čeprav so na socialistični polobli skušali ti besedi izvzeti iz uporabe kot ostane preživelega družbenega reda, sta se v vsakdanji komunikaciji ohranili kot prevladujoči. «Gospodu/gospe» lahko dodamo ime ali vzdevek nagovorjene osebe, če jo vsaj kolikor-toliko osebno poznamo, sicer pa priimek; dodamo lahko tudi akademski naziv («gospod profesor»), funkcijo

(«gospod predsednik», vendar le v primeru, da ne gre za funkcijo komunističnega tipa), samostojni poklic («gospod zdravnik», «gospod mojster», nikakor pa «gospod vajenec») ipd.

V socialistični sferi se pri nagovarjanju pogosto uporabljala beseda «tovariš/ica», s katero pa ne velja operirati kar vseporek, saj je od revolucije naprej dobila marsikak negativen prizvok. V zavest ali podzavest navadnih ljudi, se pravi «ne-tovarišev», se je namreč naselil bolj ali manj upravičen sum, da so «tovariši» tisti, ki lažejo, krađejo, ekspropriirajo, požigajo, goljufajo, zapirajo, izolirajo, se medtem, ko stradajoči narod čaka na hrano za živilske bone, na internih žurkah obmetavajo z dobrotami, mučijo, morijo, terorizirajo itd., najsi bo zato, da manifestirajo svojo vsemogočnost, zato, da bi lastno početje pripisali resničnim ali itamišljenim sovražnikom in jih s tem še bolj očrnili, ali pa enostavno zaradi lastnega zadovoljstva in zabave. S «tovariš/ica» se medsebojno nagovarjajo «Partei-genossen» edine oz. monopolne partije, ostali pa bomo s tem izrazom nagovarjali uradne osebe v uniformi ali civilu, in tiste, za katere smo prepričani oz. lahko utemeljeno sklepamo, da so zavedni partiji (npr. vodilne osebe družbenega gospodarstva, politiki ipd.).

Od izbire pravilne nagovorne besede za drugo osebo je v marsičem odvisen vtis, ki ga bomo naredili nanjo in na morebitne prisotne, zato moramo umno pretehtati, katero velja uporabiti, tako glede na sogovornika, kot tudi na trenutno situacijo. Pravila nagovarjanja so v bistvu enaka pri neposrednem ali posrednem (pošta, telefon ipd.), javnem ali zasebnem komuniciranju.

Vaša Ljudomila

KONSTRUKTIVEN PREDLOG Z DOBROTO NAD ZLO!

Bratska republika Srbija je Sloveniji in njenim prebivalcem zadnje čase povzročila precej skrbi in preglavic, najsi gre za «medijsko vojno», blokiranje nekaterih za nas sprejemljivih predlogov zvezne vlade, ali pač oporekanja našim ustvanim amandmajem. Zaradi tega se je v naši lepi deželici na napačni strani Alp pojavil dokaj splošno razširjen negativen odnos do Srbije, ki pa bi ga veljalo preseči na konstruktiven način — karkoli jim vzame-mo za zlo, jim vrnimo z dobroto!

Posojilo za gospodarski razvoj Srbije je možnost, ki nam jo ponujajo Srbi sami, zato verjame-mo, da bodo našo udeležbo v njem z veseljem sprejeli kot gesto nesebične bratske pomoči. Postopek naše dobrotniške geste je kaj enostaven. Kupiti moramo splošno položnico SDK, jo izpolniti s svojim imenom, priimkom in naslovom (rubrika «pošiljatelj»), kot namen vplačila napisati «zajem za privredni razvoj Srbije» (po možnosti v cirilici), ter še prejemnika sredstev (natančnega naslova sicer ne vem, a posredovali vam ga bodo v najbližji filiali Beobanke). Na desno stran položnice bomo v ustrezna okvirčka napisali številko računa (dobili jo boste na istem mestu kot prejemnikov naslov, toda ne dajte se «nasamariti» in zapišite tisto, ki velja za povratna sredstva, saj kar tako jim pa menda ne bomo poklanjali) in količino nakazanega denarja. Razpisni seveda ne bomo: gre za prijateljsko gesto, ne pa za neko enormno podpiranje.

Konstruktivno torej predlagam, da naj vsak zavedni Slovenec oz. državljani Slovenije nakaže najmanjšo možno vsoto, ki jo je po položnici sploh mogoče nakazati, to pa je 100.— din ali po ljudsko deset (10) starih jurjev. Ker so se posojiljemalci zavezali z dobljenimi sredstvi posloovati pošteno in po vseh pravilih (končno se prav Srbija najglasneje zavzema za pravno državo in korektno poslovanje), bodo vaš skromni prispevek prisiljeni sprejeti in vknjižiti. Glede na to, da lahko posojilo po določenem času vnovčite z obrestmi (menda celo realno pozitivnimi) vred, vam bodo najbrž morali poslati tudi kako priznanico ali kak drug kos papirja, na podlagi katerega boste lahko obrestovani denar dobili nazaj. In

končno, do tistega določenega časa, ko se bo to zgodilo, bodo morali vaš prispevek ne glede na njegovo velikost voditi v evidenci itd., kar vse povzroča stroške, ki niso odvisni od višine posameznega prispevka, ampak so vsaj približno enaki za 100.— ali milijardo din. Podobno velja tudi za devizne prispevke, kjer pa je postopek (za vas in zanje) še nekoliko bolj kompliciran. Če se odločite za konvertibilno varianto dobrote, predlagam vsote, kot so 1 italijanska lira ali japonski jen, 10 avstrijskih grošev, 1 nemški pfenig, švicarski rapen, skandinavski oer ali ameriški cent oz. angleški penny ipd.

Tovrstni stroški utegnejo po skromni oceni pisca tega konstruktivnega predloga znesti vsaj 10 (deset) krat toliko, kot znaša posamezen skromni prispevek (že pisemska znamka stane 12 krat toliko kot je najmanjši znesek; nakazila, a realnejša ocena se približuje faktorju 100 (sto). Preprosta računica nam pove: če je «zavednih Slovencev» 1 milijon, zneso to 100 milijonov posojila (ki ga bomo tako ali tako dobili nazaj z realnimi obrestmi vred), za drugo stran pa po realnejši oceni 10 milijard din manipulativnih stroškov — to pa je pol procenta (ne-realno) načrtovanih zbranih dinarskih sredstev. Glede na to, da zgledi vlečejo, se utegnejo dobrotljivi gesti Slovencev priključiti še Hrvati, Muslimani, Makedonci (predvsem tisti, ki niso navdušeni nad srbskimi kolonisti), Albanci (seveda predvsem tisti «nepoštejni»), vojudovski Nesrbi, ter celo nekaj Srbov in Črnogorcev (predvsem tistih diferenciranih in birokratskih tipov). Poleg tega lahko vsakdo plača tudi po več prispevkov (seveda na različnih krajih, ob različnih časih in z različnimi položnicami), najsi bo na svoje ali na ime kakega znanca, kar pa je že kar zajetna vsota vlog — in vsaka od njih pomeni manipulativni strošek. Če bi se teh stroškov nabralo dovolj, bi to pomenilo propad Posojila in s tem tudi revolucionarnega antibirokratskega vodstva, to pa bi v končni fazi koristol tudi samim Srbom. Naša dobrota torej ne bi bila le navidezna, ampak povsem iskrena.

S tovariškimi pozdravi!

Slovenko Srbožderović

PIŠE IN UREJA: GENERAL- RAZVODNIK RATOBOR JURIŠEVIĆ

JNA edino je pravo in konstruktivno pri ostvarjanju sloge in mira med vsima narodima sveta. Radi moje duge otčnosti v tom prvom od serije novih militarističnih koticčka ne bom se dotikal aktualne, pretekle in polupretekle historije zbivanja, katera zadevaju Armijo pri nas (to bomo delno obradili v sledečem, drugem po redu iz nove, sodobnije serije našega i vašega Militarističnoga koticčka), nego bom se dotakao komplicirane mednarodne svetske situacije.

Mednarodna svetska situacija samo na izgled deluje vse bolj smirena, kajti dolazi do popuščanja napetosti između še do včeraj nepomirljivih protivnikov, ki pa, po mojih ličnih izkušenjih iz zadnje moje mirovne misije mednarodnog karakterja, ni sasvim iskreno. Mednarodna situacija započinja delovati mirnija, ker najve-

če svetske hegemonistične in imperialističke snage med sabo sklapljajo ugovore, kako bi razpodelile svoje že do sada izražene uticajne sfere, te znotraj njih pot krinkom svetovnog mira totalno podredile in spravile pod svojo zavisnost sve one države, koje so do sedaj, brez obzira na svojo ekonomsko orijentacijo, vodile politiku miroljubive koeksisistence, makar so ponekad med seboj zaratovale.

Politika, a posebno vojna politika velikih snaga je lukava, ali sa tem ne tudi nespreglediva. One imponuju svetski javnosti zmanjševanjem svojih atomskih in biohemijskih arzenalov, koje si in onako samo one mogu da privošče; te is tega proizlazećih zmanjševanja proračunov za oboroževanje, ali s svojim dobitki na području klasičnog oboroževanja one, spoznavši da jim međusobni konflikt ne bi doneo nič kot obostrano uništenje, ove vse već in već vrše pritiske na neutralne, a specijalno neuvrščene zemlje, kako

bi one začele podržavati politiku i strategiju po jedno od njih dveh, ma čeravno one neprincipijelne morda obe dve hkrati, a principijelne, kakor je naša država, a znotraj nje po najviše oborožene snage, ni ene, kar pomeni, da naše društvo sa posebnom pažnjom na JNA, mora da je še posebej oprezno.

Pošto sam obljubio, a jaz svoje besede vedno držim, kako za svesnega starešino JNA tudi treba, v ovom prvom iz nove, sodobnije serije naših vaših militarističkih koticčka, ne bom govorio o stanju u SFRJ, ali ne bom pozabio da napomenem, kako ta mednarodna situacija tangira tudi nas. S toga bo v našem sledečem, drugem po redu iz nove, savremenije serije naših Militarističnih koticčka, pored že obljubljenih osvrtov na situaciju pri nas, govora tudi o vanjskih podsticajih na kontrarevoluciju in specialni rat, sa posebnim povdarkom na napade na JNA, te na rušenje našeg bratstva in jedinstva.

Po dveh dokaj plodnih novorockovskih letih smo bili letos pričajo zelo neuspešnem krpanju vsakoletne ritualno ponavljajoče se rockovske uverture v »vročo jesen«, tako da se je veriga organizacijskih kiksov pokazala kot prava resnica tradicionalne (v najbolj strogem pomenu te besede) urbane veselice. Če se ne sprašujemo o samem mestu rock glasbe (namenoma se omejujem samo na glasbeno plat tega kulturnega fenomena druge polovice tega stoletja!) v dejansko aktualnih pop-kulturnih trendih (video) tega trenutka, tega ne počnemo samo zato, ker *rock živi svoje življenje povsem neodvisno od naših hoten in pričakovanj*. Kot vsak drug kulturni pojav je podvržen nujnim vzponom in padcem, predvsem pa večnemu dialektičnemu plesu med vračanjem h koreninam in osvobajajočimi inovacijami, le redki pa so trenutki, ko se nek kulturni modus tako zažre pod kožo neke generacije, da postane njen način življenja. Dandanes je rock daleč od tega, da bi bil mlajšim generacijam način življenja (kot je to veljalo za rockerje, modse, hipije ali pankerje), pa tudi omembe vrednih trendov že vsaj pol desetletja ne producira več, zato pa *kljub temu ostaja vitalen nebodigatreba, ki igra izredno pomembno vlogo pri socializaciji planetarne urbane mladeži* in dejansko še zmeraj vpliva na določene socio-kulturne elemente v sodobnih družbah (če že ne prispeva esencialnega deleža v svetovnonazorskem pogledu). S tega vidika pa zveni povsem logično, da kvalitetne glasbene prakse s seboj prinašajo tudi »kvalitetnejše« odzive v splošnem amorfnem poslušalske mase.

Sedanji trenutek, v katerem se glasba povsem distancira od vznesenega iskanja novuma in se ozira v že servirane načine in pristope iz preteklosti, pomeni konformistično iskanje tistih vrednot

preteklosti, ki jih je danes še mogoče zlit v konsistentno sliko koromandjskega »krasnega novega sveta«; *toda trenutek, ko se bo trebušček »srečno rojena generacije« (tiste, seveda, ki ima srečo, da sedaj uživa sadove liberalnega konservativizma) napolnil do roba z iz vseh vetrov nametnimi sladkorčki, bo rodil tudi nove kulturne prakse, ki bodo znova hotele z bruhanjem predelane preteklosti zaradi »neznosnega počutja« postavljati svet »nazaj na glavo«.*

Ampak do vsega tega vodi pot žrtja na svobodnem pop tržišču ponujanih osladnosti, ki determinirajo tudi naš odnos do teh reči. Zato smo v zadnjem času ob solidni razvejanosti zvočne ponudbe vendarle priče resni krizi slovenskega rocka, tako da imajo organizatorji, ki še verjamejo v »novi rock«, zelo resne težave pri iskanju res kvalitativnih skupin. Tokrat so se odločili dati možnost tudi prerobenemu metalu, vendar je ravno Novi rock pokazal, da je **tisto, kar je res prestopilo meje starega metala, pravim metalcem povsem neprebavljivo, tisto pa, kar prodaja stare cunje z novimi našitki, ni vredno ničesar**. Če vemo, da za vse umetniške dejavnosti velja, da se jih splošno spremljati zaradi tistih desetih odstotkov, ki presegajo konformno epigonstvo, potem je treba reči, da je metalci večer novega rocka ponudil tudi nekaj zlahtnih koščkov metalurgije, »novo« rockovski večer pa je samo še bolj drastično potrdil krizo »novega« rocka.

Organizatorji so nas tokrat presenetili s takimi spodsrljaji kot je crkvanje ojačevalcev na odru in že to je indikator, da tudi oni sami v to stvar kaj prida ne verjamejo več. Publike je bilo toliko, kot smo je lahko pričakovali (torej manj kot prejšnja leta) in manj, kot je računal organizator. Kako bo s to rečjo v naslednjih letih, je

NOVI ROCK 89 DVA OBRAZA BREZPERSPEKTIVNOSTI

RAJKO MURŠIČ

teško reči, kriza pa je seveda tudi znak menjave generacij. Ne glede na povedano pa je to prireditelj treba podpreti že iz enega samega razloga: **edina je**.

Metalski večer nam bo ostal v spominu samo zaradi pretepanja, ki ga je desetina »gologlavcev« (skinheadov) prikazala nad posamezniki v tisočglavi množici »heavymetalcev«. Tokrat so »skini« ob izdatni asistenci »slepih« varnostnikov nastopili organizirano — občasno so obkrožili kakšnega metalca in ga zbrcali, potem pa so se razpršili, dokler se jim nek »neslovenec« ni postavil po robu. Kako se je potem znašel nož v nogi tega junaka, še sicer ne vemo, jasno pa je, da bo nekoč treba te izgreznike spametovati z njihovo lastno metodo. (O sociopatoloških razsežnostih tega evidentno rasističnega pojava nikakor ne smemo molčati, dobro pa bi bilo, če bi se je resno lotile ustrezne instance.)

Mi pa raje razkosajmo glasbeno dogajanje na Novem rocku. Metalski večer je pač prinesel glasbo, ki že dolga leta životari bolj ali manj na obrobju siceršnjega rockovskega dogajanja, čeprav mu je treba priznati tudi to, da pušča odprta vrata mladim generacijam, ki so pripravljene slediti začrtani »drgnimo kitare«

smeri. Novi metal (predvsem **Metallica** ali kakšni **Bathory** in ne nazadnje napovedani, a tudi odpovedani **Celtic Frost** je v metalci enorazsežni kanon vnesel precej *dinamične vsebine*, ki jo je našel predvsem v hardkorovskih pospeševanjih. Te nove vsebine pa so pravzaprav pomenile jasen znak, da se v metalu nekaj dogaja in da bi ga bilo vredno uvrstiti na Novi rock. Ker pa zvočno ni ravno uskladjiv s tem, kar je ostalo od l.i. alternative, so ga organizatorji pustili v svojem »butnglavskem« getu in žrtvovali prvi večer.

Poteza bi bila vsekakor vredna pohvale, če bi imel novi metal kaj pokazati, *žal pa smo bili (z redkimi izjemami, seveda) prisiljeni prenašati brezplodno riffovsko drkanje kitar in ostalih železnih zakonov heavy metala*.

Še najboljše novemu »crossover« pojmovanju sodobnega metala so bili prvonastopajoči, **Game Over** z Jesenic, vendar pa so se izgubili v zvočnih nastavkih, ki so skušali povezati hardcore in heavy metal. Pri nekaterih obetajočih zvočnih nastavkih pa se jim je prav žajfajsto iz rok izmuznila glasba — niti enega samega komada niso zaigrali tako, da bi nas prepričali, da nam imajo kaj povedati. *Škoda*.

Anathema, ki je bojda prodala ogromne količine svojega prvenca predvsem v Vojvodini in bližnji okolici (prihajajo iz Novega Sada), je bila največje razočaranje, saj je ostala na raven že zdavnaj prežvečenega in brezokusnega melodičnega žvečilnogumastega heavy metala brez vsakega koščka lastne identitete. *Butnglavstvo slabše sorte*.

Nič boljši (le manj osladni) niso bili **Krom** iz Ljubljane, tisto pravo pa so pokazali **Epidemic** iz Žalca, ki so najzrelejši novi metalci pri nas, čeprav preveč dinamično-ritmičnih nastavkov dolgujejo **Metallici**. Kljub temu pa *imajo dovolj lastne identitete*, ki se kaže predvsem v suverenem in discipliniranem obvladovanju glasbenega materiala, pri čemer pa že kažejo očitno uživanico v svojem početju. Omeniti je treba, da so petje zreducirali na minimum, tako da se lahko zares prepustijo predvsem instrumentalnemu muziciranju (da ne bo pomote; tudi pametni zloženi riffi so lahko to!). **Heller** iz Beograda so začeli precej obetavno (v strogem metalnem pomenu seveda), vendar

pa niso dosegli ravni **Epidemic**, ampak bolj standardno heavy metal pozicijo. *Žal so »skinheadi« prekinili njihov nastop, tako da so nam (organizatorji!) še nekaj ostali dolžni*.

Destruction so nastopili namesto napovedanih **Celtic Frost** in so nam (predvsem pa prej nastopajočim) pokazali, kako se tej reči streže: pripeljali so si svojega tonskega mojstra in imeli za dva razreda boljši zvok od naših bendov, sami pa so se na odru vedli tako, da so še slepcu dali vedeti, kako zelo *obvladajo* to, kar počno. Profesionalni odnos do lastnega početja je torej tisto, kar našim manjka (pri tem pa je vprašanje iznajdljivosti in spretnosti tisti minimalni predpogoj, ki profesionalizem sploh omogoča).

Sicer pa so **Destruction** igrali povsem *spodoben novi metal* in njihovu nastopu nimamo kaj očitati, še posebej zato, ker so privrženci metala ob tem bendu vsekakor prišli na svoj račun.

Drugi večer je minil v povsem drugačnem ozračju in ob povsem drugi publikii (kar je znak, da vendarle ne hodijo vsi na vse koncerte), v kateri ni bilo zaslediti tudi nobenih »skinov«. Alternativen večer ni prinesel neke posebne kvalitete, zato pa *izredno raznolikost, ki kaže na zrelost domače scene po eni strani in razkroj nekoč dominantne »alternativnosti« na drugi strani*.

Še najbolj neizraziti so bili **Doktor Morena** iz Brežic, ki so na oder ljubljanskih Križank očitno zablodili po pomoti, saj bi jim še najbolj ustrezala kakšna kavarna, obmorska terasa ali pa kakšen modernejši jazzy klub. Če so morda koga spominjali na **Gastarbajtrs** ali **Miladojko**, je bilo to samo zaradi uporabe saksofona. *Škoda besed*.

Majke iz Vinkovcev so prikazali »umazan«, »potlačen« ali »destruktiven« del naše rock'n'roller-ske scene neke med **Kud Idioti** in **Psihomodo Pop**, predvsem pa tisti del rock zgodovine, ki ga predstavljajo *ekscenčni* (zgodnji) **Rolling Stones** ali **Iggy Pop**. Zelo dober rudimentarni rock (leather rock'n'roll) na sami meji

artikulacije (zaradi nekontrolirane uporabe alkohola). Tisti, ki še prisegajo na rockerstvo kot način življenja, so prišli na svoj račun.

Vrh letošnjega Novega rocka pa je bil eksplozivni nastop celjskih odtrgancev **Strelnikoff**. Ta odlični bend smo že videli v Mariboru, vendar pa takrat ni deloval tako kondenzirano kot tokrat. *Dvajsetminutni »drive« ritem mašine in skoraj neartikuliranega kričanja (dretja) ob škrto obmerjenih porcijah saksofonskega cviljenja in občasnih katarzičnih vstopih kitare nas je neusmiljeno tolkel med ušesi* — ampak ni bilo hudega, ta »hi-tech« hardcore nas je vsaj pošteno zmgal. **Eden najboljših nastopov na Novem rocku sploh!**

Phone Box Vandals so imeli v tistem kratkem delu nastopa, ki so ga sploh lahko odigrali, predvsem sta jim odpovedala dva ojačevalca, tako slab zvok, da niso mogli pokazati tega, kar znajo. Tudi njih smo v Mariboru že videli in se prepričali, da gre za zelo perspektivno mlado skupino, ki jadra po *dokaj samosvojih zvočnih poteh* — edina pripomba na njihovo zvočnost bi bila v tem, da bi lahko tri base (!), ki jih uporabljajo, med seboj uskladjili bolj komplementarno in s tem tudi udarno. Organizatorji pa so si ob prekinitvi njihovega nastopa prislužili veliko črno piko in jim ostali dolžni vsaj en spodoben koncert.

Samosvoj **Koja** je s svojo **Disciplino Kičme** še naprej samosvojež v našem rocku (pravzaprav gre sedaj za pop v najboljšem pomenu besede). Čeprav včasih glasbenih nastavkov nekaterih komadov ne moreš ločiti bolj kot jajce od jajca, pa ima *skočna zvočnost nevsiljiv pečat nečesa zlahtnega*. Nekaj balkanskega »duvaštva«, nekaj feedbackovskega **Hendrix** in nekaj ostankov beogradske alternative. *Več kot prebavljivo*.

Samo upamo pa lahko, da bo mo lahko tudi, ko bo leto naokoli, prebavljali novo leto »novega« rocka, saj menda rock še ni odpisal svojega plesa.

IZPRAZNJEN DOLGČAS ZVENEČEGA IMENA

Ljubljanski klub **K 4** postaja kljub nekaterim ne preveč uspešnim funkcionalnim kiksom evropsko spodoben novogodbni klub, ki v novi sezoni kani gostiti vzpodbudne glasbene zadeve, ki v sedanjem trenutku na zgornjem koncu gausove krivulje utirajo pota sodobne (predvsem rock) glasbe.

Tako smo lahko 19. septembra videli, slišali in doživeli izvrsten ameriški rock skupine **Firehose** (logično nadaljevanje **Minuteman** — bobnar in basist — s primesmi mehkih **REM**) in rečemo lahko, da so štirje bisi zahodno-obalnih rockerjev zadosten indikator *kvalitete* tega tria (in priznati moram, da niso pustili kaj prida možnosti, da bi kritiki vanje metali gnila jajca ne-spodobne kritike).

Ob pričakovani godbi, ki jo je presenetljivo mlado poslušalstvo dobro poznalo, se je

ŠE ENKRAT AMERIŠKI ROCK V NAJBOLJŠI IZDAJI FIREHOSE

uživanje glasbenikov v svojem početju preneslo tudi na prisotne, tako da smo bili po **No Means No** deležni še enega krasnega večera ameriškega *esencialnega rocka*.

No Means No niso nikakršna glasbena referenca skupine **Firehose**, oba benda pa lahko vendarle primerjamo po *skrajno discipliniranem in obenem uživaškem muziciranju*.

Firehose so vezani na tradicijo mehkejšega ameriškega rocka od šestdesetih let dalje, vendar pa so v instrumentalnem in kompozicijskem oziru predvsem bend osemdesetih, saj vsi trije glasbeniki (seveda: kitara, bas in bobni) v muziciranju sodelujejo povsem enakovredno, pri čemer pa vsak na svojem glasbilo zvočni celoti dodaja komaj opazne zvočne začimbe.

Tudi če nisi privrženec mehkejšega kitarskega pristopa, te prefinjeno akordično, na trenutke že kar swingovsko muziciranje **Eda Crawforda** sploh ne moti — še posebej zato, ker zvočnost **Firehose** fungira kot izredno skladna celota. Na basu je s svojimi zmeraj artikuliranimi izpadi briljiral **Mike Watt**, bobnar **George Hurley** pa je žal samo nakazal svoj izredni potencial (ki ga je morda aktiviral na najnovejšem albumu z **Elliottom Sharpom**!).

Čeprav rock v zadnjih letih doživlja ustvarjalno stagnacijo predvsem zaradi zagledanosti v preteklost (in iskanja bolj ali manj plodnih referenc), *nas včasih tradicionalizem posebej prijetno preseneti* — in ni treba še enkrat ponavljati, da prihajajo prijetna presenečenja skoraj izključno z one strani Atlantika.

Rajko

padljivi asistenci basista **Ramona Pooserja** utrujal z najosnovnejšimi (funk-jazz) ritmi.

Iz drežeža ob new-ageovskem milozvočju so nas prebudili samo dvakrat, in to je za koncert, ki traja dobri dve uri in pol, vsekakor premalo. Čeprav je **Shannon Jackson** znan predvsem po izdatnem tremolsko izpolnjenem in prepričljivem bobnanju, smo na tokratnem koncertu pogrešali predvsem tisto, kar je osnova električnega jazzu: *prodornost*. Če vemo, kako dobra je zadnja plošča **Last Exit**, potem se lahko samo sprašujemo, kako je mogoče, da se tako dober glasbenik izpostavlja tudi s tako ponesrečenimi glasbenimi projekti. Sedemdeseta in jazz-rock so menda mimo — *če pa new age ne ponuja ničesar novega, potem se je treba obrniti nazaj v prihodnost tudi jazzu*.

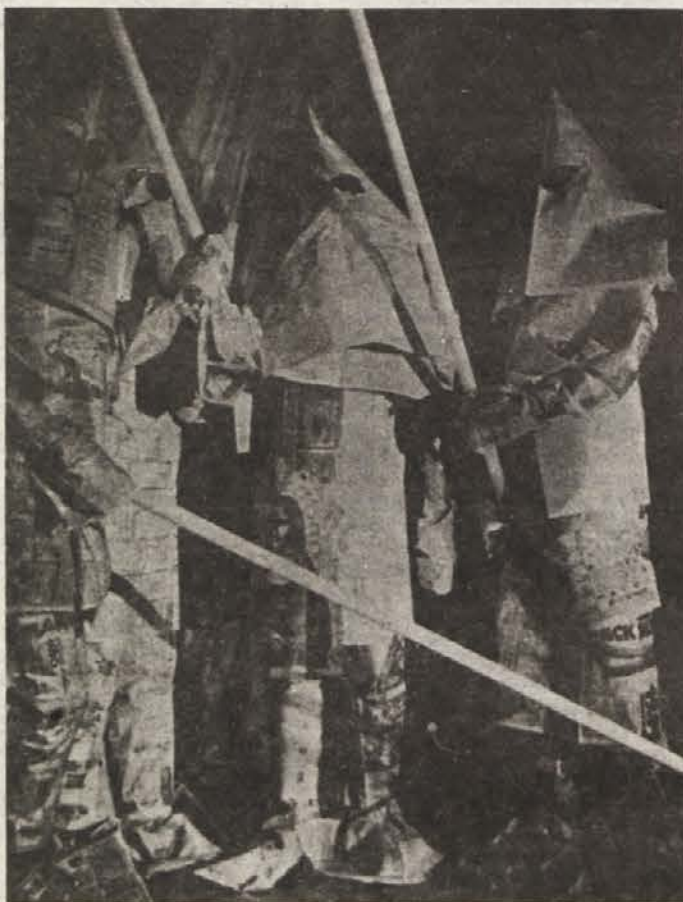
Rajko

NAJVEČJA POP POTEĞAVŠČINA

THE RESIDENTS

PERVERZNO INVERZNA RESNICA POPULARNE GLASBE

RAJKO MURŠIČ

Zgodovine popularne glasbe ne bo nikoli mogoče pisati brez četverice anonimnih bizarnih, ki že petnajst let bljuvajo takšne zvočne strdke, ki so povsem razbili žanrsko pojmovanje popularnogodbene produkcije in mimogrede povzeli vsa pravila v večnem show bussinessu s tem, da so jih radikalizirali do absurdov. Izmišljujajo si že slišano glasbo, svojih imen ne izdajo za nobeno ceno, plošče izdajajo v omejenih nakladah, na koncertih igrajo maskirani (pri čemer dolga leta sploh niso nastopili v živo), prodajajo banalnosti in genialnosti obenem in tako dalje.

The Residents so enkratni fenomen sodobne glasbe in predstavljajo takšno enkratnost, da jim nobena miselna ali zvočna shema ne pride do živega. Kljub temu, da so v osemdesetih letih doživeli afirmacijo v vseh medijih na tem planetu, ki kaj dajo nase, pa ostajajo nedosegljiv vrh misterioznih glasbenih bizarnosti, ki bi jih morda lahko uvrstili celo v rock.

Najbolj radikalno so zaostriili vlogo studija in medijskega nastopa v sodobni popularni glasbi, z vsemi možnimi orodji so se lotevali vseh kalupov glasbe, z javnostjo so dolgo komunicirali izključno preko svojih plošč, predvsem pa so razvili povsem svoj zvočni izraz.

Vsaj zato je že skrajni čas, da se jih lotimo malo pobliže in da ostanemo zvesti njihovi bizarnosti — se poskušamo približati njihovim izmišljijam. Uvodna bi bila tale:

Njihova zgodba je možna le kot »kratak povzetek znanih dejstev, strogo zaupanih skrivnosti, nejasnih detajlov, prikritih namigov in debelih laži.«

Tako se namreč sami predstavijo v »Resnični knjigi o Residentih«: »Ni resnične zgodbe o The Residents. To ti mora biti takoj jasno. Skrivnosti okoli Residentov ne bo nikoli razodel nihče razen njih samih — in dostlej oni sami niso povedali veliko. To poročilo ponuja nekaj vpogleda v Residente in njihovo delo, toda njihova najljubša žita za zajtrk bodo za zmeraj ostala skrivnost. Del tega, kar Residents so, je njihova kamuflaža, in vsako razumevanje mora všteti tako njihove organizirane zvoke kot njihovo formulirano tišino. Najboljše, kar lahko stori to poročilo, je zapis različnih ugotovitev in opozoril na vrzeli. Naše poznavanje je še vedno nepopolno. Vse je še mogoče.«

Kakšne vse prismođarije iz »Zgodbe o Residentih« vas še čakajo, bomo prepustili za prihodnje nadaljevanje, ki bo predstavilo najbolj bizarne podrobnosti iz izmišljene zgodovine.

Glavne sledi te zadeve seveda vodijo v San Francisko v začetku sedemdesetih let, ko je bilo »pomladi ljubezni« in podobnih ekstatičnih hipijevskih fantazij že zdavnaj konec in ko se je pokazalo, da je mladina zaradi totalne zasvojenosti s popularno glasbo, ki jo je seveda producirala pogoltna mašinerija velikega bussinessa, povsem izgubila svojo lastno zdravo razsodnost in blodila po potrošniški realnosti z opranimi možgani. Tiste, ki jim je še bilo kaj do zdrave pameti, je razkladnost med notranjim ustvarjalnim kričanjem in sfabricirano realnostjo pripeljala do sklepa, da je treba svetu izbrusiti takšno ukrivljeno ogledalo, da se bodo deformacije znova izravnale. Medtem ko so se nekateri izgubljali v novolevičarstvu, drugi v nirvanističnih ekstazah in tretji v omamnih substancah, so se štirje močje (pravzaprav jih je takrat bilo pet!) zdravega duha lotili demontaže kulturno-socialnih popularnogodbene obrazce od znotraj in ustanovili Nove Beate. Nekaj posnetkov so leta 1970 poslali k Warner Brothers, da bi jim tam izdali ploščo, vendar so dobili edini možni odgovor, saj nihče ni toliko čez les, da bi si kopal lastno jamo. Da ne bo pomote: Residents so otroci psihedelične norosti, problem je samo v tem, da so skozi psihedelične deformacije svojega časa vstopili v svet realnega. Skratka: ker so na Warner Bros imeli samo naslov v Sao Mateu (vas med San Franciscom in Los Angelesom) brez naslovnika, so na kuverto napisali: Stanovanci (= Residents). Četverica se je seveda takoj prepoznala in debata okoli imena je bila zaključena za zmeraj.

V istem letu so v svoji rodni Luisiani staknili tudi (jasno, anonimnega) sponzorja, ki jim je na poslano pismo s trakovi odgovoril, da jih bo »prevzel« — tako se je rodila producentska zaslomba: The Cryptic Corporation.

Takrat so srečali angleškega kitarista Filipa Lithmana, bolj

znanega pod imenom Snakefinger, govorijo pa tudi o nekem N. Senadi, ki naj bi imel velik vpliv na Residente. Z njima so posneli trak, ki ga pod imenom Baby Sex niso nikdar izdali, nimajo pa tudi teh namenov. Leta 1972 so ustanovili lastno gramofonsko firmo Ralph Records in si s tem tlakovali pot v zgodovino. Na Božič leta 1972 so izdali dvojni single Santa Dog — zmes kreativnosti in dadaizma, kot pravijo. Ploščo so izdali v 500 izvodih, ki so jih povsem kaotično oštevilčili, zgodovina teh plošč pa je prav »residentska«: 100 se jih je izgubilo med transportom po tisku, 100 jih je bilo tako slabo odtisnjenih, da so jih pometali proč, ostalih 300 pa so po pošti poslali raznim prijateljem, biznismenom, ljudem v glasbeni industriji in nekaterim znanim ljudem (Frank Zappa, Predsednik Nixon, Billy Graham). Nekateri so dobili nazaj in predstavljate si lahko, kakšne raritete so danes!

Kakorkoli že, leta 1973 so posneli in naslednje leto izdali prvi LP Meet The Residents, ki so se ga distributerji izogibali kot hudič križa, saj je bil tudi za vsega hudega vajeno zahodno obalo preveč odštekan.

Kaj vse je sledilo, boste zvedeli v naslednji številki Katedre, kaj se z Residenti dogaja danes, pa se boste lahko prepričali soočeni iz oči v oči z velikimi očesi na odru Cankarjevega doma (če bo vse po sreči, seveda), 11. novembra!

(se nadaljuje)

ART

BIENNALE DI DOCUMENTA, DI MLADI, DI LUBIANA

MITJA VIŠOČNIK

Kakorkoli že, v Sarajevu so to poletje na drugi YU Documenta skupaj pokazali skorajda petsto del sto devetdesetih umetnikov iz vse Jugoslavije. Morda bi lahko s kančkom nonšalantne arogance s to ugotovitvijo tudi končal zapis o tem največjem jugoslovanskem pregledu sodobne likovne umetnosti, če... In prav zaradi tega če, ki v sebi skriva predvsem neumetnostne kriterije: če to ne bi bila res največja, če to ne bi bila res najodmevnejša, če ne bi bila pravzaprav edina tovrstna prireditev ter s tem skrajni domet naših možnosti in zmogljivosti, morajo imeti tri pike svoje nadaljevanje.

Najprej nekaj sedaj že zgodovinskih podatkov o nastajanju in razvoju projekta Jugoslovanska dokumenta. Kot vse iz sarajevskega postolimpijskega obdobja ima tudi ta svoje zametke v času priprav in izvedbe zimskega YU mega dogodka v letu 1984. V sklopu make-upa bosanskohercegove metropole so v olimpijskem centru Skenderija dobili svoje prostore tudi likovni umetniki BiH. V Collegium artisticum sta gonilni sili združeni, dva mlajša likovna umetnika Jusuf Hadžifežević in Radoslav Tadić priredila vrsto razstav jugoslovanskih umetnikov, kar je kasneje preraslo v zamisel o ustanovitvi pregledne razstave sodobnega likovnega ustvarjanja v Jugoslaviji. Pred dvema letoma je tako v Skenderiji prišlo do prve realizacije »vpogleda v aktualnost sodobnega jugoslovanskega ustvarjanja«: razstava sama je bila brez osrednje teme ter bi naj le predstavila najširši možni spekter dejavnosti, kot takšna pa je takrat ostala brez večjega medijskega odmeva.

Povsem drugača pa je letošnja prireditev zbudila širok medijski interes, čeprav je bila tudi tokrat brez osnovnega koncepta in predvsem panoramski prikaz nekaterih opaznejših tendenc znotraj silno raznorodnih likovnih intencij zadnjega časa.

Projekt, kar se da profesionalnega prereza sodobne jugoslovanske likovne scene, že seveda z imenom samim asociira vzor istoimenske kasselske prireditve, operacionalizacija zamisli pa ima v marsičem veliko več skupnih potez z mnogo bolj kaotičnim beneškom bienalom. Izbor sodelujočih avtorjev je bil v veliki meri prepuščen republiškim selektorjem (za Slovenijo sta to delo opravila Marina Gržinić in Igor Zabel), njihov napor pa so skušali osmisлити strokovni konzultanti Muhamed Karamehmedović, Tomaž Brejc, Davor Matičević in Ješa Denegri. Predvsem v bližini teze slednjega, skoncentrirane v terminu Druga linija (ta naj bi zajemala — grobo simplificirano — povzeto-presentationistično in medijsko manj eksploatirane, a v svojem času in prostoru temeljno pomembne, najavangardnejše avtorje), bi bilo moč iskati zametke nekega trdnejšega koncepta in osmislitve celotne prireditve. Denegri se v svojem tekstu sklicuje predvsem na stanja od prvih zametkov naše zgodovinske avantgarde, preko skupine EXAT do konceptualizma šestdesetih let in nove umetniške prakse ter zgolj nakučuje možnost apliciranja takratnih stanj in dogodkov na pojave in tendence sedanosti. Ne glede na upravičenost ali dubioznost takšnega poskusa so ubrali selektorji vsak svojo pot, k temu pa so

se pridružila. še neposredna povabila organizatorjev po lastnih kriterijih, s čimer je postal seznam udeležencev z navedbo izbora prav napeto čtivo in morda najzanimivejši del kataloga, v katerem pa vsekakor močno pogrešamo tekste posameznih selektorjev. Nikogar verjetno ne bo več začudilo, da je bila — tako kot pravzaprav že dalj časa — v zvezi s tendencami sodobne jugoslovanske umetnosti največkrat uporabljena, iz političnega besednjaka prevzeta beseda pluralizem. Ta pa v sebi, in gotovo ne samo na likovnem področju, trenutno skriva manj polarizacijskih faktorjev in polimorfni oblik opredmetene pojavnosti kot dejanske dezorientiranosti in razpršenosti, pa že kar antagonistične kontrapozicije posameznih intencij. Vsekakor je letošnja Dokumenta pokazala, da trenutno ni nobene vodilne smeri, nobene prevladujoče struje in niti nobenega absolutnega epicentra likovnih intencij.

Morda je moč pri podrobnejši analizi v globalu prepoznati

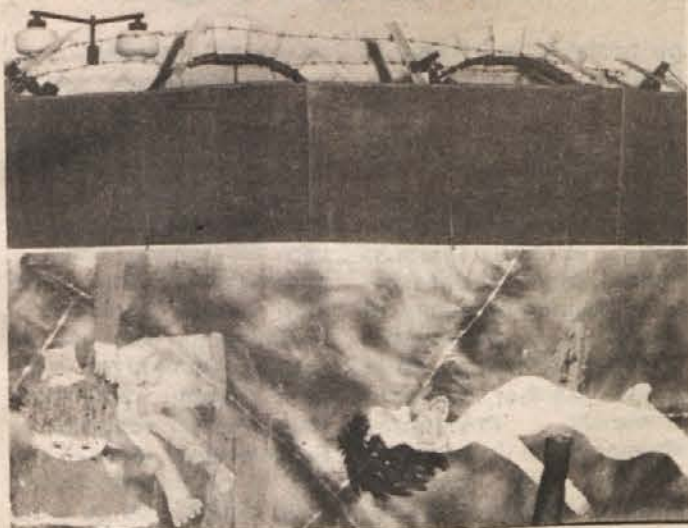
»karakterne« značilnosti republiških selekcij, kar pa je lahko tudi posledica osebne-pogleda in bolj ali manj srečne roke posameznega selektorja. K takšnemu vtisu celote je vsekakor pripomogla tudi sama razporeditev, ki je ob upoštevanju vseh težav postavitev izničila prenekatero skupno vez, po drugi strani pa včasih tudi uspešno izluščila kakšnega pri nas manj znanih trendov (npr. pattern kotiček »citch as citch can«). Grupacija eksponatov se je enkrat opirala na republiški ključ, drugič na koherenco likovno povezovalnih elementov, tretjič na prostorske možnosti razstavišča, četrtič pa zopet na kak drug, ne nazadnje na čisto designersko estetski kriterij postavitev. Po vzoru prej omenjenih svetovno znanih velikih likovnih prireditev, so si tudi v Sarajevu z manjšimi osebnimi razstavami omislili hommage velikim jugoslovanskim umetnikom preteklega obdobja sodobne umetnosti, Avgustu Černigovju, Ivanu Tabakoviću, Mariju Preglju in Ivo Gattinu — pri iskanju kontinuitete v lastni

tradiciji in historičnih konstituant individualne pa tudi kolektivne identitete, vsekakor primerna koncentracija referenčnih avtorjev in v sedanjem trenutku morda najuspešnejša poteza celotne prireditve.

Na Reki je istočasno potekal že 15. jugoslovanski bienale mladih likovnih umetnikov, prireditev z neprimerno daljšo tradicijo, ki pa se je leto od Dokumenta razlikovala samo po že utečeni shemi izbora in prezentacije prispelega gradiva. Raznovrstnost likovnih silnic je prav takšna kot v Sarajevu, le s to razliko, da so organizatorji na vsak način skušali izluščiti vsaj en trend, pa najsi bi bil kakoli. Pri tem so gotovo pred očmi avtorjev, ki se je pred dvema letoma prvič pojavil prav na bienalu mladih ter so ga nato v več razstaviščih uspešno promovirali z razstavo Nekontrolirana gesta (primeri novega informela in abstraktnega ekspresionizma). Žal pa se tokrat preprosto ni pojavila prav nobena tako izrazito izstopajoča in avtentično delujoča skupina kvalitetnih avtorjev, ki bi opravičevala poskus reprize takšnega

obsega. V naglici so »promotorji« segli pač po prvem nekoliko bolj enotnem sklopu avtorjev, ki se trenutno ukvarjajo z vnašanjem geometrijskih in geometriziranih elementov v slikovno ploskev in pri tem ignorirali dejstvo, da je v zahodnih likovnih centrih neogeo svoj kratek slavospev končal že vsaj pred dvema letoma, torej preden je val »ek-saktnosti« sploh dosegel naše kraje. Večino nagrad so tako precej vprašljivo dodelili prav avtorjem iz te skupine, v kateri — naj bo mimogrede povedano — prevladujejo še prav pred kratkim zagriženi novopodobaški ekspresionisti zagrebškega kroga, zanje pa je bil prikrajšan marsikateri obetavni individualist.

Slovenci smo si v tem času ponovno privoščili ljubljanski grafični bienale, ki je tudi leto prinesel to, kar prinaša že vrsto let in pri katerem si nameravam privoščiti že v uvodu nakazan manj čislani in neolikani način komuniciranja, vsern posebej zainteresiranim pa priporočati v branje katerikoli zapis o tej prireditvi, tudi takšnega, z nekoliko starejšo letnico.

OKTOBER 1989

sre., 11. 10., ob 20. uri, Galerija 88:

Aleš Friedl bo izvedel »literarni večer« z naslovom »IDAJDIVRO-OM« (Najnovejši BMW je boljši od deset let starega, toda arhivsko vino je bolj cenjeno od letošnjega. Kaj pa literatura?)

sob., 14. 10., 20.—24. ure, Klub MKC: Srednješolski ples, d.j. Vaso Košti

pon., 16. 10., ob 20. uri, Klub MKC: Videobrainshake alias MKC video-kino predstavlja dva filma, v.j. Dejan Dolšek

tor., 17. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Different Youth — večer metal-core glasbe, d.j. D. Požegar, J. Kelhar, J. Slaček

pet., 20. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Srednješolski ples, d.j. Vaso Košti

sob., 21. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Novorockovski plesni večer, d.j. D.K.

pon., 23. 10., ob 19 uri, Galerija 88: Otvoritev razstave — Sandi Červek (Murska Sobota) — risbe, slike, kipi 1985—1986

pon., 23. 10., ob 20. uri, Klub MKC: Videobrainshake — MKC video-kino + dva aktualna filma + v.j. Dejan Dolšek

tor., 24. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Different Youth rides again z metal, HC ipd. glasbo, d.j. Kelhar—Požegar—Slaček

sre., 25. 10., ob 20. uri, Klub MKC: Ta večer bomo obudili spomin na nedavno preminulega neznane literarnega avtorja Andreja Štrunca. Njegova dela bo interpretiral popularni športnik in šahist Hari, ki ga že poznate kot medijsko privlačnega tipa. Glasbena oprema literarnega projekta: Beno Artnak. Vsi, ki žalujete, vabljeni!

pet., 27. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Srednješolski ples, d.j. Vaso Košti

sob., 28. 10., od 20.—24. ure, Klub MKC: Novorockovski plesni večer, d.j.d.j.

pon., 30. 10., ob 20. uri, Klub MKC: Videobrainshake — dva celovečerca v MKC video-kinu, v.j. Dejan Dolšek

tor., 31. 10., od 20.—24., Klub MKC: Different Youth, metal-core večer v režiji D. Požegarja, J. Kelharja in J. Slačka

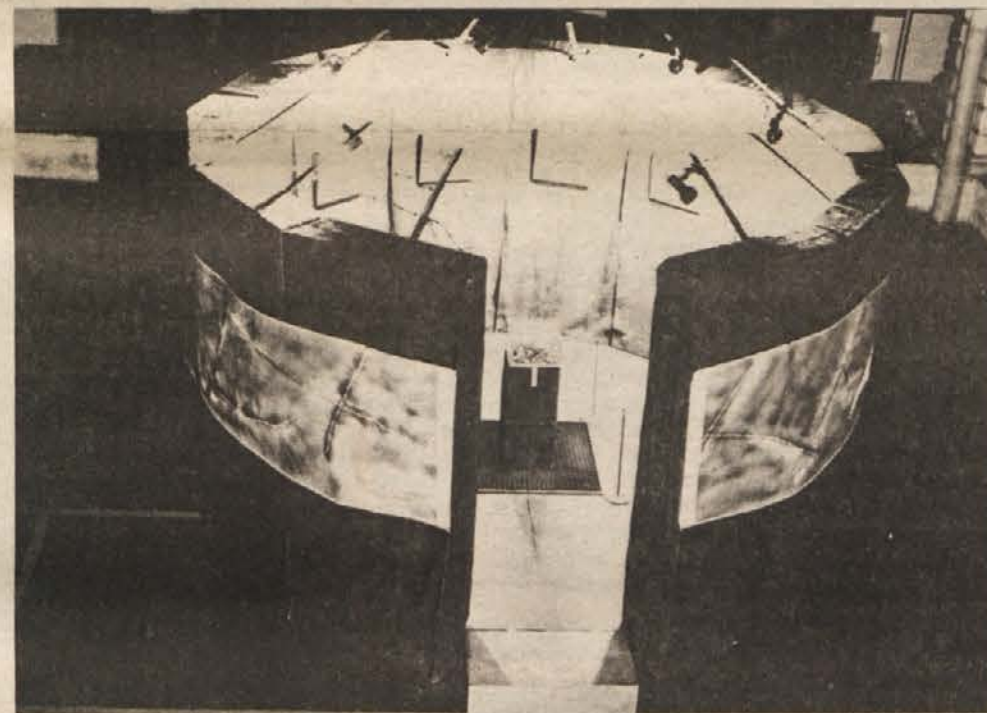

MANIFEST

»Pri projektu homo car-nifex nas je inspirirala trenutna družbeno politična situacija v Jugoslaviji. Toda mi smo kulturna skupina in vsako vključevanje v politično ideološke okvire nas omejuje, medtem pa smo za družbeno politične forume le investicija.«

Prireditve ob 30. obletnici Katedre

- so nam omogočili:
- ŠTUDENTSKI SERVIS
- ZSMS
- TIMA Maribor
- TGDO Pohorje
- Študentski domovi
- DROGA PORTOROŽ
- IPLAS Koper
- SGP STAVBENIK Koper
- BODOČNOST Maribor
- CENTROVOD Lenart
- UNIVERZA v Mariboru

MA 95,9 MHz RS

MARŠ NA AVDICIJO

v prostore MARŠ, zadnji stolpič štud. naselja, Gosposvetska 87, blok VI. z začetkom ob 18. uri:

TOREK, 10.10.: — glasbeni opremljevalci, pisci o glask

SREDA, 11.10.: — novinarji, komentatorji — tehniki

ČETRTEK, 12.10.: — napovedovalci, voditelji

BORŠTNIKOVO SREČANJE

62101 MARIBOR, Slovenska ulica 27
Telefoni: (062) 21-462, 28-628, 23-982

sobota, 21. 10. 1989, ob 19.00 in 22.30

V ŠTUKU

5 in 1/2 — 3 Eksperimentalno gledališče »Glej«

Kurt Bartsch, Noga
režija: Janez Zakonjšek
Peter Handke, Železniške informacije

režija: Nevenka Koprivšek
Gertrude Stein, Igrati
režija: Tomaž Pandur
nedelja, 29. 10. 1989, ob 22.30

5 in 1/2 — 2 in 1/2 Eksperimentalno gledališče »Glej«

Heiner Müller, Srčna igra
režija: Edvard Miler
Stefan Shutu, Fragment o Kleistu
režija: Martin Kušej

Študentski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Telefon (062) 212 004
Številka žiro računa
51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj:
Univerzitetna konferenca ZSMS
Maribor

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Uredništvo: Danilo Vežjak (glavni urednik), Sašo Dravinec (odgovorni urednik), Jasmina Vidmar, Peter Tomaž Dobrila, Rajko Muršič, Darinko Kores-Jacks, Miro Lenič.

Oblikovalec: Beno Artnak
Tehnična urednica: Snežana Štabi
Lektor: Boris Svetel
Vodja prodaje: Gorazd Kos

Tisk ČGP VEČER Maribor

Cena posameznega izvoda 15.000 din

Polletna naročnina znaša 100.000 din, za pravne osebe 200.000 din, celoletna naročnina za tujino 30 DEM oziroma enako vsoto v drugi valuti.

Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 1. 1970.

Uradne ure: razen v soboto in nedeljo vsak dan med 11. in 13. uro.

FERROMOTO TOZD ZASTAVA MARIBOR, Prodajno-servisni center na Zagrebški c. 85 vam nudi:

- avtomobilske, avtoelektričarske, avtokleparske in avtoličarske storitve osebnih motornih vozil ZASTAVA-FIAT in lahkih tovornih vozil ZASTAVA-OM,
- optične preglede podvozja osebnih motornih vozil,
- tehnične preglede in podaljševanje registracij osebnih motornih vozil in motornih koles,
- vleko osebnih motornih vozil,
- pranje osebnih in kombiniranih motornih vozil na avtomatski pralni stezi,
- prodajo avtomobilskih rezervnih delov iz programa ZASTAVA,
- prodajo osebnih in tovornih motornih vozil ZASTAVA,
- nakup in prodajo rabljenih osebnih in tovornih motornih vozil,
- Rent-a-car.

HEJ SLOVANI, NEMCI SO V MARIBORU

Brez kakšnih posebnih pretenzij po dotikanju družbeno vzpostavljenih — in kot smo kasneje odkrili intimno še zmeraj obstoječih tabujev, je SPEM 26. septembra, dan pred tem, ko je slovenska skupščina »uresničila voljo slovenskega naroda« z inavguracijo pravice do odcepitve, prvič poskušal vsaj približno ugotoviti način vpisanosti preteklosti v kolektivno zavest Mariborčanov. Delovno hipotezo, da so odnosi te in nobene druge družbene skupnosti do svoje polpretekle zgodovine artikulirani vsaj do tiste točke, na kateri je možen sproščen, nekonzistenten javen pogovor, so že v samem začetku zavrnilo naključno izbrani respondenti sami. Že prvi dve vprašanji — ali se ob A. M. Slomšku spominjajo na škofa, ki je skrbno razširjal cerkveni nauk ali pa na »škofa, ki je veliko storil za slovenski narod«; ali se ob Rudolfu Maistru spominjajo na generala in njegove čete, ki so »naredile Maribor slovenski« ali pa zgolj na spomenik pred Prvo gimnazijo — so doživeli kot provokacijo in v anketi niso več hoteli sodelovati. To njihovo ravnanje, jasno, ponavljajoče se in skrajno odklonilno, kajpada tudi razkriva način vpisave. Ta način je po mojem mnenju travmatičen. Trauma je posledica dejstva, da na tem, tudi z narodnostnega vidika zelo represivnem delu države, zgodovine od leta 1945 naprej niso problematizirali, ampak so jo ukinjali. Ali, kot so radi dodajali demagogi, premagovali. In vtis, ki je ostal za neopravljeno anketo, govori o tem, da so Slovani zgodovino nemškega Maribora premagovali tako silovito, tako pedantno, da še danes, ko so druge evropske države prebolele nerazumna dejanja svojih prednikov vsaj do tiste mere, ki omogoča odprto sodelovanje z drugačnimi drugimi, o tem ne morejo govoriti. Ideološke, ne kulturne korekcije iz zadnjih dveh let, ko so v javno življenje Slomška in Maistra v Mariboru prav s tako gorečnostjo vrnili, kot

so ju iz njega odstranili, tega dejstva ne morejo spremeniti. Ideološko naravo korektiva je mogoče dokazovati s časovnim poljem, na katerem so ustoličeni interpreti »zgodovinsko vlogo« prvega in drugega nedvomno pomembnega meščana preinterpretirali. Gre za čas, v katerem so postali »veliki Slovenci« velika politična tema; za mistifikacije, ki so povezane s sleherno kolektivno histerijo in torej tudi s »krepitvijo nacionalne samozavesti«, »našosti«. Tam, kjer so na sceni kolektivitete, ni prostora za posameznika. Je ta v takih nenormalnih časih mogel izoblikovati svoj odnos do pred dvema letoma še javno neobstoječih »velikanov«? Ali le-ti funkcionirajo kot taki, torej kot veliki, tudi v njegovi zavesti? Ali pa ga naenkrat »veliki« in z njimi povezane legende sploh ne zanimajo? Pa spomeniki, postavljeni v času, ko večini prebivalstva zmanjkuje »za vsakdanji kruh«? So časi, ko ljudje lahko že zaradi take vsakdanjosti doživljajo tako in podobna vprašanja kot provokacijo. Za nje preprosto ne obstajajo in za nje teh vprašanj ni treba pojasnjevati. Če so se z njimi sploh kdaj mučili, so to njihovo muko, marksistično rečeno, že zdavnaj razkrojile okoliščine.

Ta interpretacija molka je seveda možna, vendar, kot je pokazala anketa z modificiranimi vprašanji, izvedena naslednjega dne, malo verjetna. Od 320 naključno izbranih respondentov je na tokratno anketna vprašanja odgovarjalo 205; drugi so spet po drugem anketnem vprašanju sodelovanje odklonili, menceč, da gre za provokacijo, v kateri ne želijo sodelovati, čeprav so na začetku ankete na sodelovanje pristali. S to anketo zbrani odgovori do neke, po mojem mnenju zadostne mere pojasnjujejo razloge, zaradi katerih so svoja mnenja želeli ohraniti zase, same reakcije na vsa tovrstna vprašanja pa dovolj zgovorno opozarjajo na potrebo po nadvse skrbni in resni zastavitvi temeljitega raziskovalne-

DRAGICA KORADE

Maribor se je po prvi svetovni vojni do leta 1936 razvil v pomembno jugoslovansko gospodarsko središče s širokimi trgovskimi zvezami v vzhodne predele Jugoslavije, pa tudi v inozemstvo (konec dvajsetih let 575 trgovskih podjetij) z množico večinoma manjših obrtnih obratov (leta 1931 vsega skupaj 1427), ki so dajali kruh okoli 3500 ljudem in z industrijo, ki se je zlasti po izgradnji falske elektrarne ob koncu prve svetovne vojne naglo razraščala. Tekstilna industrija, katere Maribor pred prvo svetovno vojno tako rekoč ni poznal, se je v manj kot petnajstih letih razširila tako, da se je Maribora prijel ime »Jugoslovanski Manchester«. Tekstilstvo se je v kratkem s svojimi okoli 5000 zaposlenimi v letu 1936 povzpelo v vodilno stroko...

Množica industrijskih delavcev je vsekakor Mariboru dajala posebno obeležje in

seveda tudi zaslužek njegovim obrtnikom, trgovcem in javnim službam. Mariborski pridobitniški krogi so bili zainteresirani, da bi si delavci izboljšali svoj položaj, saj bi se s tem zvečala tudi njihova možnost zaslužka. Tako se je ob tekstilni stavki zgodilo, da so podprli stavkajoče z živili in bili tudi s svojimi simpatijami na njihovi strani. Res pa je, da se je v splošnem napredu na svetu tudi življenje v tem obdobjem mestu v teh letih začelo vidno spreminjati, industrializacija in urbanizacija mesta nista spremenili samo njegove zunanje podobe, temveč tudi mentaliteto ljudi, njihovo ravnanje, način življenja in miselnost. Vznikle so nove potrebe, življenje je pričelo potekati z večjo naglico, mesto se je odprlo svetu, izpopolnjevala so se komunikacijska sredstva...

(France Filipič: *Ob 50-letnici stavkovnega gibanja v Mariboru*, Mestni svet ZSS Maribor, Maribor 1986, str. 13)

SLOVENSKI JAVNOSTI

Stavkovni delavci stopamo v boj za naše najosnovnejše pravice za betvico vsakdanjega kruha. Obračamo se na celokupno slovensko javnost v prepričanju, da nas bo podprla. Naš boj za kruh je obenem boj vse javnosti za preroditev gospodarskih razmer našega naroda.

Stavbinski delavci smo pet let prenašali najtežja bremena gospodarske krize. Od leta do leta se nam je sistematično zniževala plača, kar je občutno vplivalo na gospodarsko krizo, ker se je oslabil številni konzument. Zda, ko je prekipevala naša beda do vrhunca, smo se odločili, prisiljeni, ker od neprestanega stradanja nečemo več umirati, da v organiziranem boju, za ceno najtežjih žrtev, priborimo sebi in našim družinam boljše življenje, a s tem tudi izboljšamo splošno gospodarsko skupnost. Kajti, če bo kupna močnost množic stavbinskega delavstva izboljšana, bo tudi izboljšana položaj kmeta, trgovca in obrtnika in s tem ves gospodarski ustroj.

Zato v tem našem boju ne smemo ostajati sami.

Naš boj, delavci, trgovci, kmetje, obrtniki, je obenem tudi Vaš boj. Zato, ker so naše plače tako nizke, nimajo dela obrtniki, propadajo tr-

govci, kmetje pa ne morejo prodajati svojih izdelkov. Mi se borimo torej tudi za Vas. Mi tistega denarja, ki ga bomo zaslužili, ne bomo nosili v banko, ne ga kje drugod skrivali, temveč ga bomo dali nazaj trgovini, obrti, kmetu. Zato nas v tem trenutku, ko se nahajamo v najtežji borbi za izboljšanje našega položaja, podprite z vso odločnostjo in zavednostjo, da je naš boj tudi Vaš boj, da bo naša zmaga izboljšala tudi Vaš položaj. Storitve vse, da zmaga naša pravična stvar. Skupnost, solidarnost je naš zdat v tem našem boju na mestu in nujno potrebna.

Mi moramo zmagati, ker drugače nam ni živeti!

Vi vsi, ki ste priče našega trpljenja in gladovanja, pomagajte nam! Vsak dar, pa še tako skromen, bo rodil bogate sadove. Vsak dar, bodisi v denarju, bodisi v živilih, bo zagotovilo stakajočim, da niso osamljeni, ter bodo tako, vključno izčrpanosti krepko vzdržali in izvojevali naš skupni boj.

Slovenska javnost z nami, za boljše bodočnost! Stavkajoči stavbinski delavci

(Letak, ki so ga izdali slovenski stavbinski delavci leta 1936)

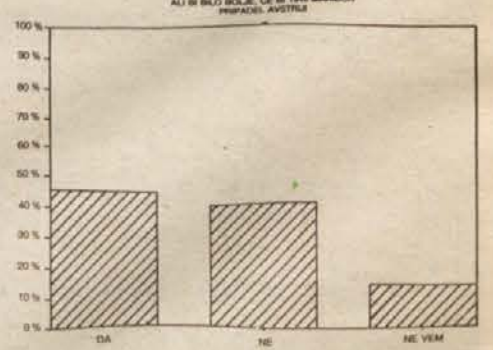
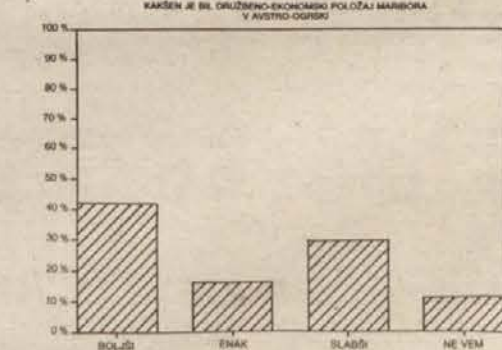
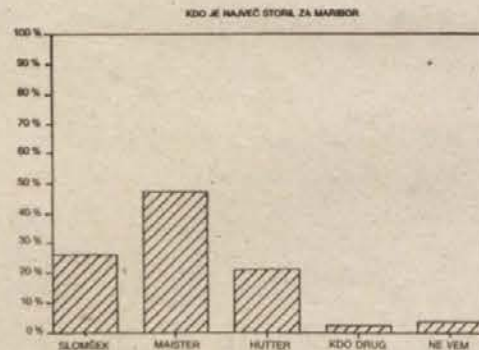
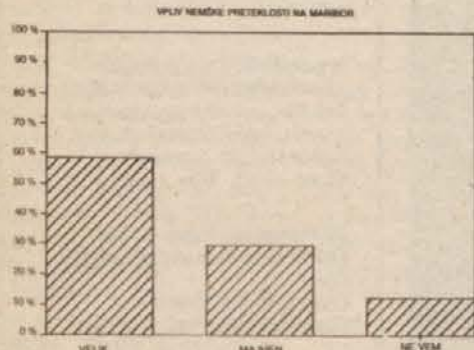
ga projekta, s katerim bi lahko izpisali podobo časa, o kateri posamezniki ali cele socialne skupine kljub njegovi relativni oddaljenosti niso pripravljene govoriti. Na osnovi podatkov, zbranih s tokratno anketo, je to nepripravljenost mogoče pojasnjevati predvsem s spremembo, ki je nastala potem, ko je postal Maribor de facto slovenski. Pravzaprav slovenski. Po drugi svetovni vojni torej. Pojasnilo, ki ga ta razprava od vsega začetka dolguje svojemu predmetu, je naslednje. Ko govorimo o preteklosti, ne poskušamo preprosto odgovoriti, kaj se je dogajalo. Ena od postavk tovrstnega raziskovanja je, da zgodovina ni koherenten niz dejstev ali podatkov, s katerimi družboslovne teorije preverjajo svoje interpretativne modele. Zgodovina, ali kot pravi James Donald, zgodovine so vselej pisane iz partikularnih teoretičnih perspektiv, ki so se naslanjale na različne koncepte in metodologije, ki osvetljujejo določene poteze in dogajanja ter zatemenjujejo druge.

To, kar preseneča pri podatkih, zbranih s tokratno anketo, je nekritičen odnos do preteklosti, ki ga po mojem mnenju v dobri meri pogojuje kritičen odnos do sedanjosti. Preverjanje zveze med starostjo in mnenjem do tistega, kar bi lahko bilo, z antecedentno spreminljivko spol in intervencirajočo spreminljivko izobrazba je razkrilo, da nista niti spol niti izobrazba, kaj prida vplivala na vzorec odgovorov, ki se pojavljajo v tako visokih frekvencah, da bi lahko govorili že kar o zaprtih strukturah predstav oziroma o stereotipih. Stereotipnost mišljenja delno razgalja mnenjska nekonsistentnost in nelogičnost. Nelogično je denimo mnenje, da bi bil položaj Maribora boljši, če bi leta 1918 pripadel Avstriji in mnenje, da je Maister veliko storil za Maribor. Opravka imamo torej z značilno ambivalentnostjo, znotraj katere ni možen mišljenjski kompromis. Če bi bil položaj Maribora pod Avstrijo

drugačen — boljši — potem je Maistrova zgodovinska vloga lahko še zmeraj velika, spremeni pa se njen predznak. Podobno sklepanje je možno tudi v zvezi s percepcijo Slomškove vloge v zgodovini Maribora. In ko smo že pri osebnostih: zanimivo je, da nihče od respondentov ni dal prednosti »komu drugemu«; kateremu od sodobnikov. Presenetljivo je tudi mesto, ki ga zaseda Hutter kljub dejstvu, da ga v kolektivni spomin Mariborčanov ni priključala ne politična, ne kulturna kampanja, kakršna je spremljala reafirmacijo Slomška in Maistra. Hutter si je, kot kaže, najboljši spomenik postavil sam. Tistim, ki se ga ne morejo spominjati, pričujejo o njem bloki, ki jih je dal zgraditi za svoje delavce v Razlagovi ulici v Mariboru.

Z vidika današnjih družbenih razmer v Jugoslaviji je visok odstotek odgovorov v prid Mariboru med obema vojnama, povsem razumljiv. Ne glede na to pa menim, da je upravičeno sklepanje, da imamo kljub sedanjemu političnemu in družbenemu kaosu opravka z nereflektiranim odnosom do preteklosti. Na to opozarja že neskladje med predstavami o zaslužnih osebnostih in predstavami o socialnem življenju mesta v primeru, ko njihovih zaslug ne bi bilo. Na problematičnost tega ali onega pogleda na predvojni Maribor pa kažeta tudi tukaj objavljena dva dokumenta iz tega časa in o tem času: Filipičev diskurz o Mariboru se zelo razlikuje od delavskega diskurza tistega časa.

Bolj kot predstave o (izgubljeni) preteklosti, ki ima po mnenju velikega deleža anketiranih še zmeraj velik vpliv na sedanost Maribora, je zame vznemirljiva predstava, da v Mariboru še zmeraj živi veliko Nemcev. Bolj kot to, kdo, kaj in kje so, me vznemirja vprašanje, kako so oni sami preboleli tisto, kar ni uspelo njihovim večinskim slovenskim someščanom, ki sodeč po anketi, svoje Zmage ne razumejo več docela.

Raziskavo so sodelavci SPEM opravljali med 26. in 29. septembrom. V tem času je bila opravljena tudi sondaža s prvo varianto vprašalnika. Po standardnem vzorcu telefonskih naročnikov jih je bilo v raziskavo zajetih 320, odgovarjati jih je bilo pripravljeno 205. Podatki so bili obdelani na računalniku VAX/VMS, verzija V4.7 na programu SPSS/X.

Prvo vprašanje:
Kolikšen vpliv ima po vašem mnenju nemška preteklost na sedanji Maribor?

1. Velik	120	58,5 %
2. Majhen	60	29,3 %
3. Ne vem	25	12,2 %
skupaj	205	100 %

Drugo vprašanje:
Kdo izmed naštetih je po vašem mnenju največ storil za Maribor v njegovi polpretekli zgodovini?

1. Slomšek	54	26,3 %
2. Maister	97	47,3 %
3. Hutter	43	21,0 %
4. kdo drug	4	2,0 %
5. ne vem	7	3,4 %
skupaj	205	100 %

Tretje vprašanje:
Kakšen je bil po vašem mnenju gospodarski in družbeni položaj Maribora v Avstro-Ogrski?

1. boljši kot danes	86	42,0 %
2. enak kot danes	34	16,6 %
3. slabši kot danes	62	30,2 %
4. ne vem	23	11,2 %
skupaj	205	100 %

Četrto vprašanje:
Ali po vašem mnenju v Mariboru živi mnogo Nemcev?

1. da	86	42,0 %
2. ne	98	47,8 %
3. ne vem	21	10,2 %
skupaj	205	100 %

Peto vprašanje:
Ali menite, da bi bilo bolje, če bi Maribor leta 1918 pripadel Avstriji?

1. da	93	45,4 %
2. ne	83	40,5 %
3. ne vem	29	14,1 %
skupaj	205	100 %

HEI, SLAWEN, DIE DEUTSCHEN SIND IN MARIBOR